

KAITSE KODU!

13. juuli 1929

NR. 27/28

Hind 20 senti

Tänases numbris:

- Kaanepilt: Tuulikute rida Rootsi külas.
M. J. Eisen: Relvad kätte!
— Rootsi kuninga külaskäik Eestisse.
Eevalt Viskel: Leedu Šauliused.
J. Pert: Skulptor Amandus Adamson.
A. B.: Kaitseliidupäeva laskevõistlustest.
— Lääne malev 4-aastane.
— Ühine saatus, ühine mõök,
ühine süda ja ühine löök.
— Üleskutse „1905. Aasta Seltsil“.
G. Prants: Ajaloo kaks palet.
— Põhja-Ameerika rajaleidjad.
M. Morrison: Pakri.
E. C.: Kaitseliidupäeva spordivõistlused.
Mailo Talvio: Kured (järg).
Male.

Pärnu Majanduse Ühisus.

Suurim ühistegeline ostu-müügiühisus Eestis.

Liikmeid 3780.

Kaupade läbimüük aastas	Kr. 2.720.000.—
Oma tegevuskapital	„ 620.000.—
Oma kinnisvarad	„ 340.000.—
Bilanss	„ 1.100.000.—

Põhja-Eesti Ühispank.

Tallinn, Lai tänav 1. telef. 6-02.

Kõige vanem Tallinna ühispank

Võtab

raha hoiule jooksvale arvele, aasta ja kuu-
de peale, makstes ajakohaseid protsente.

Annab

laenusid ja toimetab kõiki panga operatsioone.

A.-S. Trikoo-, pitsi- ja sukavabrik

OSKAR KILGAS

TALLINN, Volta tän. 3. Telefon 2-23.

Valmistab:

Siidsukki
Floorsukki
Villaseid sukki
Laste sukki
Meester. sokke
Trikoopesu

Siidpesu
Siidkleidiriidet
Pesupitse
Paelu
Laste ülikondi
Supelülikondi
Spordiülikondi.

Ainukene sellelaadiline suurtööstus Eestis. Kaubad vab-
riku märgiga varustatuli saadaval igal pool üle maa.

Nõudke ainult meie kaupu.

1. juulist asub meie kontor

NARVA MNT. 42,

oma majas, (sissekäik Kreutzvaldi tänavalt)

Müüme ladust suurel arvul: parimat Ing-

lise ja Ameerika nisujahu, kartulijahu, mannat, riisi, suhkrut, herneid, rosinaid, otri, rukist, kaeru, Ameerika searasva
Morris & Comp. jne.

J. HABICHT & Ko,

Import-kontor, kõnetr. 7-12.

VABRIK:
Järvakandis.
Tel. Lelle 7.

Järvakandi klaasivabrik

KONTOR:
Tallinnas,
Süda 1.
Tel. 15-38, 5-27.

Fourcault sisseseade

valmistab moodsa mehaanilise tööstusviisi juures

kõrgeväärtuslikku

heledat tahvelklaasi

igas suuruses ja paksuses.

Järvakandi spetsiaal-aknaklaas on heleduselt parem vastava sordi import-klaasist.

Tellimised kodumaa tarvitajatelt täidetakse väljastpool järjekorda mõne päeva jooksul, sest tootmine ületab siseturu kogutarviduse mitmekordselt.

Ainus mehaaniline klaasitööstus Eestis.

Ainus mehaaniline klaasitööstus Eestis.

Igasugused järelepärimised leiavad kiire ja hoolika tähelepanu.

KAITSE KODU!

Tellimishind: aastas 6 krooni,
poolaastas 3 krooni, veerand-
aastas 1 kroon 50 senti, kuus
50 senti.
Üksiknumber 20 senti.

Kuulutuste hinnad: 1/4 lehek.
teksti ees Kr. 50, tekstis ja tagu-
mise kaane välisküljel Kr. 80,
teksti järel Kr. 40 ja kaante si-
sekülgedel Kr. 60. — Vähemad
kuulutused proportsionaalselt
odavamad.

Nr. 27/28.

Ilmub üks kord nädalas.

Toimetus ja talitus: Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Tel. 370. Toimetuse kõnetunnid igal äri-
päeval kella 1/2 9—10 h. Kaastiöö arvatakse ainult siis tasu alla, kui sellele tasunõudmine peale kirjutatud. Tar-
vitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap. Vastutav toimetaja: kol.-ltm. J. Maide. Tegev toimetaja: L. Sõerd.

Relvad kätte!

Kodu kutsub ~ relvad kätte,
maa manitseb ~ väimud välja,
arad memmed ahju peale,
mehed tapri talgusele!
Ülem au kodu on kaitsta,
õnn on maale anda varju,

isade omandust hoida
olgu verdki õhverdades.
Verekülvist võrsub vilja,
sajakordne seeme tärkab
Eesti uue põlve pandiks,
parema aja aluseks!

M. J. Eisen.

Rootsi kuninga külaskäik Eestisse.

Eesti-Rootsi pidulikud sõbruspäevad Tallinnas.

Möödunud kuu lõupäevad, mil külastas Eestit Tema Majesteet Rootsi kuningas, jäävad kindlasti püsima Eesti ajalukku helgete tähistena. See oli esimene kord, kus kroonitud pea astus vaba Eesti pinnale ja esimene kord, kus näidati kuningliku kõrguse poolt Eesti kui iseseisva riigi vastu nii suurt tähelepanu.

Hinnates seda suurt au, mis Eestile Tema Majesteedi külaskäiguga osaks sai, pühendas ka Eesti rahvas oma poolt kuninga külaskäigule tähelepanu, missugust kellelegi teisele Eestis seni ei ole üles näidatud.

Terve Eesti tervitas kuningat ja hõiskas kuningale. Sadatuhat tallinlast ja kümned tuhanded külalised provintsist hüüdsid kuningale ta Tallinna saabudes koos kahurite saluutidega vägeva hurraa...

27. juuni hommikul, mil jõudis kuninglik laevastik Eesti vetesse, hakkas Tallinna sadamasse ja tänavatele juba õige varakult kogunema rahvast, kes uudishimuliseks tahtis näha kuningat juba tema Eesti pinnale astumisel.

Eesti kaitselaevastik, sõitnud kuninglikule laevastikule merele vastu, kohtas viimast kella 8 paiku Paldiski kohal, kus vahetati esimesed tervitussaluudid ja kus asuti seltsis teekonnale Tallinna sihis. Esialgse kava järele pidi „Sverige“ juba kella 11 „kinnitama oma otsad“ Tallinna sadamas, kuid vaevalise sissesõidu tõttu sadamasse võis see teostuda alles kolmveerand tundi hiljem. Kell 11.40 on „Sverige“ küll juba sadamasilla juures, kuid laeva kinnitamine võtab veel kümnekond minutit aega. Kuningas ühes oma saatjaskon-

naga on ilmunud laevalaele. Orkester mängib Rootsi hümmi.

Kell 11.50 jõutakse viimaks nii kaugele, et tõstetakse nägusa vaibaga kaetud trepp laevale ja riigivanem A. Rei ühes välisminister Latiku, Stokholmi saadiku Fr. Akeli ja teiste kõrgemate ametnikkude saatel astub kuningat tervitama laeva. Sel silmapilgul kostavad Tallinna reidilt „Lennuki“ poolt lastud kahuripaugud. Laeval mängib Rootsi orkester Eesti hümmi. Trepi juures sirutab kuningas riigivanem A. Reile headsüdamliku naeratusega näol käe. Tugev, südamlik käepigistus. Riigivanem tervitab kuningat Saksa keeles. Kuningas vastab ja esitab siis riigivanemale oma saatjaskonna, mille järele riigivanem esitab kuningale oma saatjad.

Ajal, kus riigivanema ja kuninga saatjad vastastikkult end esitlevad, vestlevad kaks riigipead sõbralikult.

Kell 11.56 min. astub kuningas riigivanema saatel maale.

Kahuripaugud panevad värisema õhu, orkester mängib Rootsi hümmi. Paljastatakse pead.

Saabudes maale, esitab riigivanem Tema Majesteedile kõigepealt riigikogu esimehe K. Einbundi, riigikohtu esimehe K. Partsi ja siis valitsuse liikmeid.

Tugevasti pigistab kuningas kätt, ütleb mõne sõna. Tervitab siis galantselt saadik P. Reutersvärdi abikaasat ja Rootsi saatkonna esindajaid.

Rootsi kuninga ja kindral Laidoneri käepigistus. Kõrval seisab riigivanem.

Rootsi kuningas tervitab ühes saatjatega aukompaniid sadamasillal.

Pikemalt peatub Tema Majesteet haridusministri juures. Siin sirutavad lapsed kuningale vastu punaste rooside kimbu ja väike Aike Allman ütleb julgelt Eesti keeles:

„Armas Rootsi kuningas, meie, väikesed Eesti tüdrukud, ütleme Teile tervest südamest „tere tulemast“ meie kodumaal. Kõik Eesti lapsed tervitavad ja armastavad Teid.

Meie teame väga hästi, et Rootsi kuningad olid kord meie maa valitsejad. Ja nüüd tulete Teie meile hulga aja pärast külla ja meie oleme selle üle väga rõõmsad.

Meie soovime Teile, kuningas, palju õnne Teie eluteel ja palume Teid vastu võtta Eesti lastelt Eesti lilli.“

Tema Majesteet kummardub sügavalt laste ees, näol isalikult armas naeratus, kuulates tähelepanelikult. Riigivanem tõlgib temale lapse sõnu. Kuningas vastab Saksa keeles: „Ma tervitan ja tänan Eesti lapsi.“

Siis esitab riigivanem kuningale Tallinna linnapea A. Uessoni, kes Tema Majesteeti tervitab Tallinna linna nimel Rootsi keeles:

Teie Majesteet!

Teie Majesteedi pealinna ja Tallinna ühendav vaba Läänemeri, mis on olnud Rootsi riigi ja meie linna vahel valitsenud tihedate sidemete tunnustajaks, võimaldas meile üheteistkümnelt aastat eest nende sidemete uuendamist elava kultuurilise ja majandusliku läbikäimise näol. Loodan, et Teie Majesteet oma külaskäigu lühidusest hoolimata veendub Eesti pealinna kodanikkude palavas soo-

vis neid sidemeid jõudsalt kasvamas näha. Rõõmsas ja ülendavas teadmises, et see on ka Teie Majesteedi soov, palun vastu võtta Tallinna kodanikkude sooja teretulemast Teie saabumiseks ja meie sügavaid tänu- ja lugupidamisavaldusi.

Kuningas vastab lühidalt tänades ja laseb siis esitada enesele meie generaliteeti.

Rootsi hümni helidel möödub kuningas aukompaniist, kelle vasakul tiival istub riigivanemaga autosse ja, ümbritsetuna ratsaeskordist, sõidab linna.

Kogu teel, sadamast alates, tervitab rahvahulk kõrget külalist võimsate elagu-hüüetega, millele kuningas vastab käe tõstmisega kübara ääre ja sõbraliku naeratusega.

Kuninga lahkumisel sadamast hüüab „Sverige“ meeskond kolmekordse hurraa meie sõjaväelastele, millele viimased vastavad.

Pikkamisi ja puhkenud rõõmutundel lahkub rahvas sadamast.

Kuninga jõudmine Kadrioru lossi.

Vahepeal on kuninga vastuvõtuks lõpnu kiredad ettevalmistused Kadrioru lossi ees, kus avanes kuninga saabudes kauneim pilt kogu vastuvõtu pidulikust tseremoniaalist.

Keset kõige kaunimat loodust seisab loss sügavtõsiselt neitsilikus puhtuses kuninglikkude külaliste ootel. Rahu ja vaikus, mis teda ümbritseb, on otse masendav. See sisendab aupaklikust niihästi ajaloolisele lossile, mis nüüd annab väärikat ulualust Eesti riigipeale ning lühikese hetke pärast on valmis võtma vastu meile nii kalleid külalisi üle mere, kui ka kogu

sellele põlisele pargile, mille väärtus alles nüüd on leidnud õige hinnangu.

Sel varasel tunnil, enne kui suur kuninga-palavik, mis vallutas kogu pealinna, teda on jõudnud haarata oma võimusesse, näib ta kõige kaunimana, mõjuvana.

Loss on kõrge külalise asukohana dekoreeritud õige tagasihoidlikult. Riigivanema standardile on liiksaks pandud lossi esiküljele kaks Eesti ja kaks Rootsi riigilippu. Esimesed on asetatud äärtele, viimased nende vahele. Nii näib see aga kõige soliidim ja jätab hea mulje. Ümberringi igal pool on kõik piinlikult puhas, hästi hoolitsetud, korras kuninglikkude külaliste saabumiseks.

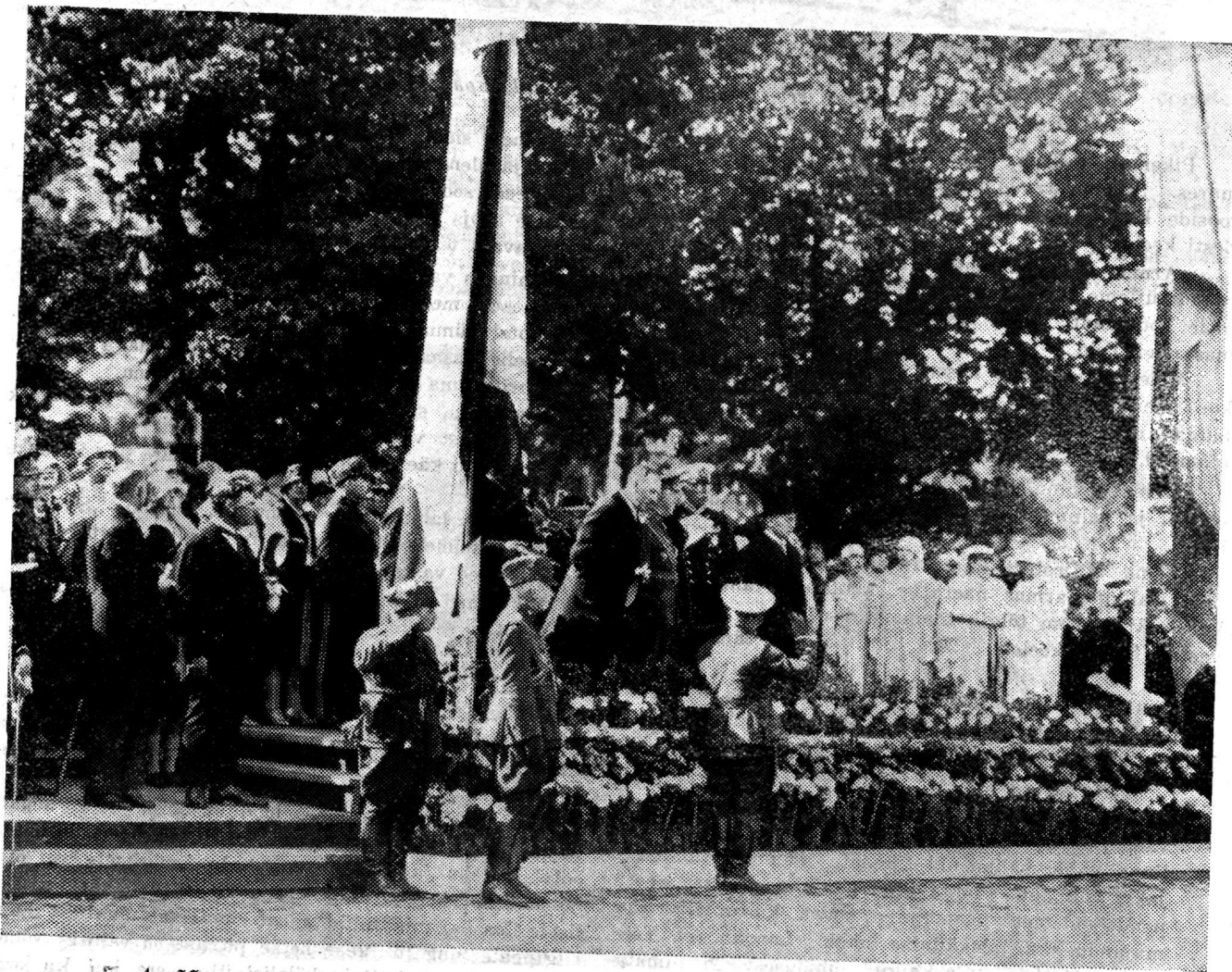
Seda kõike saab aga silmitseda väheseid minuteid, sest juba kostavad linna poolt orkestri marsitakti mürtsud ja varsti hakkab lossiesine ja kogu ümbrus elama nagu sipelgapesa või sõjalaager.

Ilmuvad kirevad, päiksekullas sätendavad, kaitseliidu lipud. Neid tuleb pikk rida paljastatud mõõkade kaitseel. Arvult on neid 37. Kerge tuule mõjul lehvivad nad tagasihoidlikult, pakkudes liigutavat pilti. Lipud, mis kaitseliidu päevaks ja kuninga külaskäiguks

koondatud pealinna kogu maalt, rivistatakse lossiesisele kõnniteele, mõlemile poole lossi peasissekäiku. Peastaabi lipp asetatakse lossi esisele platsile, platsi keskele rivistunud kaitseliidu malevapealikutete ette. Kaitseliidu juhtide rivi paremas tiivas on asetatud esikohale naiskodukaitse esinaine pr. dr. Raamot kahe lottaga. Ta on kaunis rahvariietuses.

Samal ajal rivistuvad ümber lossiesise iluplatši naiskodukaitse tihedad read. Nad on riietatud tavalisse vormi — heledasse sinakas-halli rüüsesse valge peakattega ja ka rahvariietesse. Haruldast huvitavalt on viidud läbi nende paigutus. Esinevad lottade rühmad vormis ja rahvariietuses vaheldamisi. Platsi tagapõhjale, keskele on asetatud „Kalevi“ malevkond ühes orkestriga. Kogu rivistumine läheb libedalt ja õige kiirelt. Kella kümneks, kui kolme gruppi rivistunud lennukite salk Lasnamäe aerodroomilt tõuseb õhku ja sõidab üle Kadrioru pargi, mis on märguandeks kuninglikkude külaliste lähenemisest merel, on kõik korras, nagu võiks kuningas iga silmapilk ilmuda.

Liialdamata võib öelda, et pealinna publik, keda selleks ajaks oli Kadrioru kogunenud juba õige tihe-

Auvõraste tribüün kaitseliidu paraadil. Keskel on näha kuningas ühes riigivanemaga.

Põhja malekond marsib uue lipuga auvõraste eest mööda.

dates salkades, kunagi varem nii kaunist pilti ei ole näinud ja niipea vististi vaevalt näha saab.

Nii palju värvi! Rohkem kui seda ükski kunstnik suudaks panna lõuendile. Ja sajad rõõmust sädelevad noored silmapaavid, mis kõnelesid suurest vaimustusest, kodumaa-armastusest ja kohusetundest. See kõik segunes mõjuvaks ning südameid sütitavaks kogupildiks värskusest hõõguva looduse raamis.

Selle sisemise elamusega püsisidki kõik ülevas meeleolus kolm tundi kuni kuninga ja tema saatkonna kohalejõudmiseni.

Täpselt kell pool 11, nagu kavas nähtud ette, ilmub lossist nähtavale riigivanem A. Rei ja asub autosse sõiduks sadamasse vastu kõrgetele külalistele. Kõlab komando „valve!“ ja orkestri tervitusmarsi helidel vurab auto spaleeride vahelt läbi Narva maantee suunas, saadetult ratsaeskordist.

Riigivanema lahkumise järele on rivistunud kaitseliidul ja naiskodukaitsel väike paus, mida kasutatakse puhkeks.

Jatkub isegi aega randa minekuks, kust avaneb suurepärase vaade kuninglikkude võraste tulekule merelt. Täpselt kell 10.40 sähvatub esimene tuli keset tugevat suitsu kuninga laevalt, millele alles mõne hetke järele tuleb kuuldavale pauk. Algab tervitussalvete vahetus. Rahvas jälgib kuningliku laevastiku tulekut suure huvi ja põnevusega. Kuna meri on täitsa selge ja uduvaba, siis paistab kõik kätte nagu peo peal.

Mida lähemale Tallinnale jõuab kuningas, seda suuremaks tõuseb vaimustus kõikjal. Lossi ees võis

märgata isegi teatavat pinguli olekut, väikest ärevust rahva ja ülesseatud spaleeride ridades. Mitu korda tekib kihin-kahin, korraldatakse palavikuliselt ridu ja õiendatakse kaela juba enne seda, kui kuninga jalatõstmisest Eesti pinnale teatavad saluudid.

Täpselt kell 12.20 kostab eemalseisva rahva ja spaleeride ühine mürisev „elagu kuningas“ ja ratsaeskordi tugev kabjaplagin. Veel mõni silmapilk ja lahtine auto, milles võtavad aset kuningas ja riigivanem, veereb lossi ette. Rahva vaimustavate elagu-hüüete ja orkestri helide saatel tulevad kuningas ja tema järel riigivanem autost välja, tervitades nende auks tervitusasendisse lastud kaitseliidu lippe. Kuninga pilk on uudishimulikult pöördunud lossiesisele, mis nähtavasti Tema Majesteedilegi meeldib. Kuninga autole järgneb terve rida teisi ametlikke sõidukeid, milles on võtnud aset kuningas saatjad ja vastuvõtjad. Rahvas jälgib erilise huviga hiilgavates paraadimundrites ja tihedalt aumärkidega dekoreeritud rindadega kõrgeid külalisi, kes sammuvad lossi ette.

Vaevalt on kuningas saanud sisse astuda lossi, kui ta juba saadetult riigivanemast ilmub lossi rõdule. Nagu maruhoog kostub rahvamere tervitushüüd, mille peale Tema Majesteet vastab mitmekordse pealiigutusega. See on ülev pilt. Vaimustusavaldused ei taha lõppeda. Kõikide silmad on pöördunud rõdule. Kõik tahaksid populaarset riigijuhti näha kauem, vahest ehk kuuldagi ihaldatakse teda. Kuid see osutub muidugi võimatuks. Silmapilk hiljem näitab end kuningas veel kord, kuid siis juba kõrvalaknast — riigivanema salongist. Tormiline käteplaksutamine ja elagu-hüüded

kestavad vahetpidamata. Ka saatjaskond, kes pisut hiljem ilmub rõdule, saab suure ovatsiooni osaliseks.

Veel kord näeb rahvas kuningat, kui ta riigivanema saatel tuleb rõdule võtma vastu kaitseliidu spaleeride ja suurt lipuparaadi, mis ringjoones rõdu alt mööda sammub.

Pikkamööda hakkab rahvas valguma tagasi linna poole. Ta on näinud palest palesse kuningat.

Peale seda kui kuningas riigivanema saatel oli tutvunud lossi ruumidega, eriti temale määratud tubadega, serveeriti kõrgele külalisele riigivanema söögisalis eine. See kestis umbes pool tundi, millele järgnes lühikene intiimne jutlemine kuninga ja riigivanema vahel saatjaskonna keskel.

Pidulik aktus riigikogus.

Kell 3.45 läks riigivanem dr. Lepiku saatel kuninga juure ja kell 3.50 lahkus kuningas riigivanema ja saatjaskondade saatel Kadrioru lossist ja sõitis Toompea lossi.

Noorsepad ja skoudid moodustasid spaleeri Toompea lossi võlvkäigust alates Kaarli puistee ja Komandandi tee ristluseni.

Toompea lossi võlvkäigust läksid külalised jalgsi läbi riigikogu esise hoovi, kuhu olid koondunud kell 3.30-ks seltskondlike organisatsioonide edustused oma lippudega ja „Estonia“ muusikaosakonna segakoor, riigikogu sissekäigu juure.

Kuninga astudes riigikogu hoone esisele platsile võttis „Estonia“ muusikaosakonna segakoor prof. J. Aaviku juhatusel kuninga vastu tema auks prof. J. Aaviku poolt kirjanik P. Grünfeldti sõnadele erilisel komponeeritud lauluga „Tervitus Rootsile“, mille helid pühalikult kõlasid vanade müüride vahel. Selle järgi

riigivanem esitas kuningale „Estonia“ muusikaosakonna saatkonna, kes kuningale üle andis ettekantud laulu iluköites. Laulu ja selle üleandmise ajal laskusid seltskondlike organisatsioonide lipud tervitusasendisse. Kuningas tänas südamekult au eest.

Riigikogu esimees ja juhatuse liikmed võtsid kuninga vastu riigikogu vestibüülis ja saatsid ta riigikogu saali. Seal asus riigikogu esimees juhataja kohale ja kuulutas alanuks

piduliku aktuse riigikogus.

Kohal olid kõik diplomaadid ja valitsuse liikmed.

Peale pidulikku avamängu pöördus riigikogu esimees T. M. kuninga poole tervituskõnega, millele järgnes Rootsi hüdni ettekanne Tallinna meestelaulu seltsi koori poolt orkestri saatel.

Riigikogu esimees ütles:

Teie Majesteet!

Mul on eriline au tervitada Tema Majesteeti Eesti rahvale kõrgeimas kohas ja tänada Teda, et Tema Majesteet võtnud ette raske reisi Eesti riigi külastamiseks.

Ma teen seda riigikogu, Eesti rahvaesinduse, nimel, kellele Eesti põhiseadus on usaldanud rahva suveräänse võimu teostamise.

Koht, kus Tema Majesteet viibib meie keskel, on praegu Eesti riigivõimude kujundamise koht — nende sünnipaik.

Kuid see koht on ühtlasi ka meie maa keskvalitsuste ajalooline asukoht, mis iähedalt on seotud Eesti saatuse tormisemate kui ka päikesepaisteliste aegade. Nende müüride vahel on viibinud varem Rootsi kuningaid, ja tegutsenud nende kohalikud esindajad, millest meie rahval on säilinud head ja püsivad

Kuningas tervitab rahvusriietes naiskodukaitsjaid paraadil.

Kuningas istutab tamme Kadrioru lossi aeda.

mälestused. Meie rahva tänulikus meeles ei vaibu kunagi teadmine, et need Rootsi valitsejad olid, kes tol valjul ajal energiliselt püüdsid kergendada Eesti talurahva seisukorda ja anda tagasi meie rahvale need vabadused, mida ta varem oli kasutanud ja mida kõrgelt oli hinnanud ja hindab vaba Rootsi rahvas. Meie rahva hilisemal ajal on parematel ta hulgas olnud saagedasti tunne, et nad on kutsutud vaid jätkama kolme sajangu eest rahva hüvanguks alatud tööd.

Rootsi rahva valitsejate õnnistusrikas tegevus aitas kasvule noil ajal Eesti rahva sügavas hingehoidunud isikulise ja varandusliku vabaduse seemne ja, vahepeal ajanud kindlaid juuri, on see seeme arenenud kasvuvõimeliseks puuks.

Ajalooliste ja kultuuriliste sündmuste ning geograafilise asendi tagapõhjal on Rootsi ja Eesti rahva sügavamaid hingevahekordi köitnud alati vaimusuguluse ja heanaaberlikkuse tõsisemad tunded. Põhjamaa rahvaste ajalooline ülesanne ja nende vaimlik omapära on hoidnud Põhjakotka tiiva all ka Eesti rahva. Sümbolise kujutusena tiivustab see ka meid.

Eesti omariikluse võitluses ei jäänud Rootsi rah-

vas külmaks vaatlejaks, vaid tema kangelasmeestest sai meile osaks poolehoidu ning abi, mis on kestnud ka hiljem.

Meie, Rootsi rahvaga ühisel, Põhjamaade kultuuril on olnudki täita meie rahva ajaloo tähtis ühendav osa. Ta on küllalt võimas, et esineda ka tulevikus mõjuva tegurina vahekordade kujunemisel teiste Põhjamaa rahvastega, kelle tüsedat hingelaadi meie rahvas juba ammu on õppinud kõrgelt hindama. Meie kõigi soov on, et see kultuur osutuks ka edaspidi ikka suureneval määral sillaks, mille kaudu meie koos teiste Põhjamaa rahvastega käsikäes võiksime edukalt sooritada oma rahvuslikke ja rahvusvahelisi ülesandeid vastastikuse arusaamise ja lugupidamise vaimus.

Kinnitan Tema Majesteedile Eesti rahva tänulikku meelt ja kogu Eesti rahva suurimat rõõmutunnet Rootsi rahva valitseja külaskäigu puhul. Palun uskuda, et Eesti rahvaesindus hindab kõrgelt külaskäiguga talle osaks saanud au ja ühineb üksmeelselt minu sügavate lugupidamis- ja tänuavaldustega Tema Majesteedile, kelle kõrges isikus ta näeb oma rahva tõsist sõpra.

Tervitan Tema Majesteeti Rootsi kuningat, tervitan kangelaslikku Rootsi rahvast!

Tervituse lõppedes laulab Tallinna Meestelaulu Seltsi koor orkestri saatel Rootsi hümnit „Du gamla, du fria“, millele kuningas laulab kaasa, seistes sõjamehelikult sirgelt, liikumatult.

Hümni lõppedes pöörab kuningas riigikogu esimehe poole alljärgneva rootsikeelse kõnega:

Härra Esimees!

„Ma tänan Teid südamest sõbralikkude sõnade eest, mis Teie siin avaldasite minule ja minu maale.

Sügavasti liigutatult astusin täna maale, kus nii palju mälestusi mulle räägivad sellest ajast, kui Rootsi ja Eesti saatus oli ühendatud. Vanad ajaloolised sidemed seovad mõlemaid rahvaid, ja see aitab kindlasti tugevasti kaasa selle koostöö kõvendamiseks ja arendamiseks, mis nüüd rahu kaitsel mõlemate maade vahel nii õnnelikult on algatatud.“

Kõne lõppedes astub kuningas riigikogu esimehe juure ja surub kaua ja südamliselt tema kätt. Sel ajal alustab koor ja orkester Eesti hümnit, millest kantakse ette I ja viimane salm.

Järgneb riigikogu esimehe lõppsõna ja Tallinna Meestelaulu Seltsi koori poolt E. Võrgu komponeeritud laul „Eesti lipp“ prof. Topmani juhatusel. Seda kuulatakse hardumusega.

Kell pool viis lõpetab esimees piduliku aktuse ja kõrge külaline lahkub saalist marsi saatel „Tervitus Rootsile“, mille komponeerinud E. Ruber.

Üliõpilased tervitavad kuningat.

Samal õhtul korraldas üliõpilaskond T. M. Rootsi kuninga austamiseks ilusa meelevalduse, mis teostus

suurejoonelise tõrvikutekäiguga. Enne kella 10 kogunesid staadionil Tartu üliõpilaskond ja Tallinna tehnikumi üliõpilased. Siin korraldati rongkäik. Organisationsioonide asukohad rongis määrati vanuse järgi. Rongi ette tuli nii Eesti üliõpilaste Selts ja teised Tartu üliõpilaste organisationsioonid. Neile järgnes tehnikumi üliõpilaskond. Rongkäigust võtsid osa ka viistlased, neist paljud värvimütsidega oma organisationsioones, teised tsilindrites. Lossi ette minek pidi olema kell 10, kuna aga kuningas kauemini linnas viibis, siis hakkas rongkäik staadionilt liikuma umbes kell 11 õhtul.

Avanes ennenägematu kaunis vaatepilt, kui tuhandete tõrvikute punahelk Kadrioru roheliste puude vahel levis. Rahvast oli kõikjal kui murdu.

Rongkäik tegi ringi lossi ümber ja liikus siis kahe orkestri saatel lossi ette. Niipea kui rongkäigu esimene osa jõudis lossi ette, ilmus kuningas, tema saatkond ja riigivanem rõdule. Kuningas oli riietatud mantlisse.

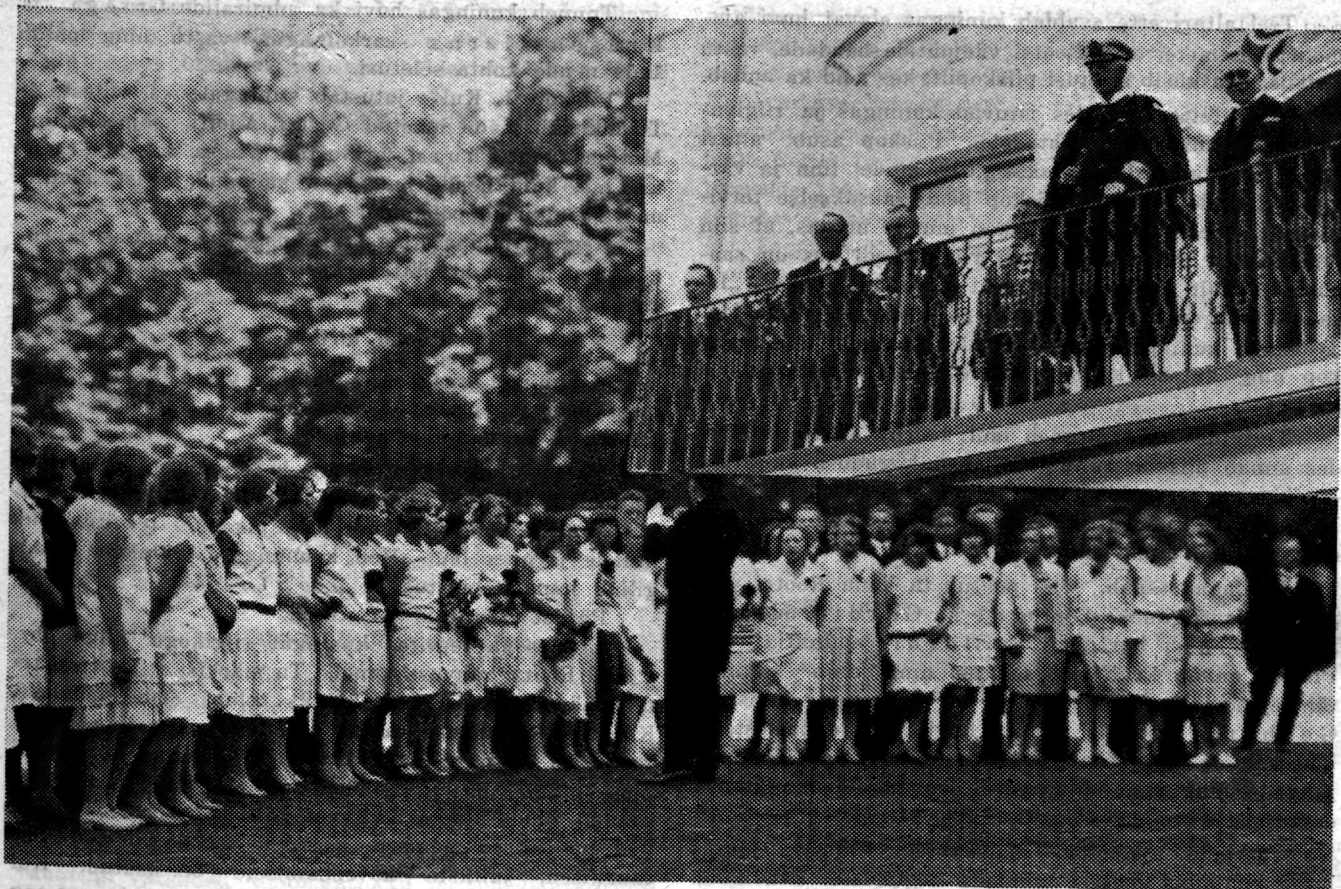
Kohe mürises akadeemiliselt võimas „Ta elagu!“, mis leidis vastukaja vana pargi kaugemaski nurgas.

Eesti üliõpilaskonna esindaja ütles tervituskõnes T. M. Rootsi kuningale järgmist:

Eesti üliõpilased, nende hulgas palju, kes tulevad endisest Academia Gustavianast, on uhked ja õnnelikud, võides tuua täna oma sügavamaid auavaldusi Tema Majesteedile seda enam, et see on olnud Rootsi kuningas, kes on meie kalli ülikooli asutajaks. Nad paluvad T. Majesteeti uskuda nende tõsisemat soovi näha tihenemas vaimlisi sidemeid, mis nii õnnelikult on loodud Eesti ja teiste põhja rahvaste vahel Rootsi suuremeelsel vahetalitusel aastasadade jooksul.

Üliõpilaskorraldus lippudega riigikogu õuel.

Koolilaste äratuslaul Rootsi kuningale. Ülal paremal nurgas: kuningas ilmub ühes riigivanema ja saatjatega lossi rõdule laste laulu kuulama.

Samuti kui kogu Eesti rahvas, nad on rõõmsad praeguses T. M. külaskäigus nägema Rootsi rahva ja tema kuulsat suverääni poolehoidu nende maale ja paluvad T. Majesteeti võtta vastu nende sügavaima austuse väljenduse.

Kuningas vastas ja avaldas oma rõõmu võida tervitada üliõpilaskonda, kellest tal jääb unustamatu ilus mälestus.

Üliõpilaskonna esimehe kõnele järgnes laul „Vivat et respublica“. Pärast kuninga vastust lauldi „Eestimaa, mu isamaa!“

Edasi järgnesid elagu-hüüded kuningale, mis kujunesid üldiseks ovatsiooniks, sest rahvas, kes ümbritses müürina rongkäiku, sattus vaimustusse ja rõõmukära ei tahtnud lõppeda.

See oli unustamatu hetk ja vaatepilt. Lossi valgetel seintel mängleb värvirikkalt tõrvikute punane kuma, põliste pärnade laiad kroonid keruvad suveöö siniõhku. All tüvede vahel ja puiesteil kihab aga rahvapere.

Austusavaldused Rootsi kuningale kujunesid võimaks rahva rõõmu- ja tänutunde väljenduseks. Kuningas tuli paar korda ukse vahelt tagasi, et ikka jälle tänades viibata rahvale.

Viimaks ometi tuli rongkäigul lossi eest lahkuda. Liiguti Narva maanteelt linna. Pilkk tõrvikute tule-

rida, muusikahelinad ja saatjaks määratu rahvahulk. Veneturul visati tõrvikud riita ja lauldi tulelõkke ääres „Gaudeamus“.

Siis valgus akadeemiline pere laiali. Mindi laiali ülevas meeleolus. Oli võimalus kaasvõitlejate rohkearvulistes ridades sammuda, kinnitada ühistunnet ja austada selle kallimeelse valitseja järeltulijat, kes pani aluse Eesti haridusallikale — ülikoolile.

Rahvas, kelle arv tõsis Kadriorus paljudeni tuhandeteni, ei kahetsenud hilist jalutuskäiku. Ta nägi meeleavaldust, mis ei kordu nii sageli. Ta võis ka ühineda ühes akadeemilise perega sügavas tänutundes T. M. Rootsi kuningale.

Kuningas Toom- ja Rootsi kirikusis.

Peale lõunat saabus Rootsi kuningas Gustav V riigivanema A. Rei saatel Toomkirikusse. Kiriku peauksel võttis teda vastu piiskop J. K u k k, keda saatsid praost A. K a p p, konsistooriumi vaimulik assessor õp. S o m m e r ja dr. M a s i n g.

Piiskop tervitab kuningat jumalakotta saabumise puhul lühidalt ja esitab temale oma saatjaid.

Orelihelide all sammub kõrge külaline riigivanema ja piiskopi saatel altari ette, kuhu on asetatud kaks tooli. Kuninga saatjad võtavad aset pahemal pool altarit, koguduste esindajad paremal pool.

Teel altari ette avaldab kuningas elavat huvi ajalooliste esemete, eriti Rootsi väejuhtide haudade, vastu kirikus. Ta küsib seletusi piiskopilt, kes neid ka annab.

Altari ette saabudes istuvad kuningas ja riigivanem neile määratud kohtadele. Piiskop asub altari ette. Koor alustab võimukat „Üks kindel linn ja varjupaik“, mille lõppedes piiskop peab saksakeelse tervituskõne. Selles märgib piiskop muude hulgas, et siin jumalakojas puhkavad Rootsi riigimehed, kes on saanud Jumalalt jõudu ja energiat riiklikuks tööks. „Isand Jumal on päike. Olgu ta päikeseks ka Tema Majesteedile kuningale ja ta õilsale rahvale,“ ütleb piiskop ning kutsub kuninga peale Jumala õnnistust ja kaitset.

Tervituskõnele järgneb laul koorilt. Selle lõppedes annab piiskop kuningale edasi koguduse kingituse — ilusa nahasse köidetud albumi, mis sisaldab pilte kõikidest Tallinna kirikutest. Albumi kaanel on hõbedast Tallinna linna siluett.

Kuningas tänab. Siis peatub ta kaua Rootsi väepealiku ja riigimehe Pontus de la Gardie, õuemarsal R yningi bareljeefi ja Horni epitaafia ees. Piiskop annab kogu aeg seletusi ning juhib kuninga tähelepanu altaripildile, mis on maalitud kunstnik Gebhardti poolt. Pilt on huvitav selle poolest, et kunstnik on ristilöödud Kristuse ja tema lähemate jängrite ning ema kujutamisel loobunud hommikumaa eeskujudest, maalides Eesti tüüpe.

Tutvudes ajalooliste mälestistega altari juures laseb kuningas enesele esindada koguduste saadikuid. Ta vestleb pikemalt õpetaja Hasselblati ja hõbepäise praost Mohrfeldtiga ning leiab sõbraliku sõna igale saadikule.

Tunneb kuningas huvi ka admiralide Griegi ja Krusenstierna sarkofaagide vastu ning palub anda nende kohta seletusi.

Piiskop J. Kukkk jutustab kuningale ka sellest, et Toomkirikusse on maetud Gustaf Adolphi sõjaseltsiline Mathias von Thurn ja Gustaf Waasa öde Margarethe, kuid nende hauad on kadunud. Vist hävitas nad Toomkiriku põlemine.

Aeg on minna Rootsi kirikusse. Kuningas ja riigivanem lahkuvad, jättes uksele jumalaga piiskopiga ja ta saatjatega.

Rootsi kirikus

võttis kuninga kiriku sissekäigul vastu Rootsi koguduse õpetaja, praost Engström, riigikogu liige Pöhl ja koguduse esindajad.

Pärast lühikest tervitust ja koguduse esindajate esitlemist juhatati kuningas ja riigivanem altari ette, kus praost Engström pidas pikema tervituskõne, millele järgnes laul „Hell kounung“ ja lühikene liturgiline jumalateenistus.

Pärast järgnesid tervitused.

Esimesena tervitas kuningat riigikogu liige hr. Pöhl Rootsi rahvuse nimel. Ta märkis, et Eesti saartel, läänerannikul ja Tallinnas elab 8000 rootslast. Kuigi selle rahvuse saatus on olnud väga muutlik ja raske, on ta suure lugupidamisega vaadanud Rootsi kui oma emamaa peale. Raskustes on meie isad ja meie ise saanud tunda Rootsi avitavat kätt ja kuigi on katkenud poliitilised sidemed, kestavad edasi sidemed kultuurilised, milliste kõvendamisele on asutud. Kui Eesti sai iseseisvaks, koitis ka Rootsi rahvusele uus aeg ja nad võisid vabamalt teostada oma kultuurilisi püüdeid.

Ruhmolased, kes andsid Rootsi kuningale hülgepüssi.

Rootslased tahavad olla head ja ustavad kodanikud Eestile, kus nad on saanud endale koduõigused. Selle juures tahavad nad aga hoida alal oma rahvuslust.

Rääkides kultuurilisest arengust, märkis hra Pöhl, et 1931. a. tahavad rootslased avada oma gümnaasiumi.

Lõpul palus kuningat võtta vastu kõigi Eestis elavate rootslaste tervitusi ja suurt lugupidamisavaldust.

Edasi tervitasid kuningat Vormsi ja Ruhno koguduse õpetajad, mille järele rahvariietes ruhnlased annetavad kuningale mälestuseks 250 a. vanuse hülgepüssi.

Kuningas tänab kõiki lahkete sõnadega, öeldes, et rootslaste tervitused on temale nii lähedased ja tungivad südamesse. Ta on liigutatud südamikust vastuvõtust.

Siis lahkub kuningas, et sõita Kadrioru lossi, kus seisib ees välissaadikute esitlemine.

Päeval külastas kuningas ühes oma saatjaskonnaga Tallinna raekoda, kus kuningale anti üle Tallinna ja Narva aukodaniku diplomid.

Kuningas istutas Kadrioru tamme.

Kuninga ärasõidu päeval oli Kadrioru lossi aias pidu, millest võttis osa rohkel arvul külalisi Eesti seltskonnast.

Kella poole viieks pärast lõunat kogunesid kutsutud külalised ühes Tallinna Meestelaulu Seltsi koori liikmetega, kokku umbes viiesajaj inimese ümber, Kadrioru lossi aeda. Aiapeole ilmunute hulgas võis silmata vabariigi vallitsust, diplomaatlikku ja konsulaarkorpus peaaegu täies koosseisus, kõrgemaid ametnikke, nimekamaid seltskonnategelasi jne. Riietuses valitses meile omane kainus; mustadesse cutaway'desse ja naiste tagasihoidlikku pealelõunariietusse töi vaid diskreetset elavust rootslaste, teiste välisriikide ja meie sõjaväelaste vormiriiete värvikus. Silma paistis ainult Nõukogude Vene sõjaväeline esindaja oma hiiglasuure revolvriga külje peal. Külaliste kogunedes võttis lossi saalis kuningas vastu mitmesuguseid seltskondlike organisatsioonide delegatsioone. Vastuvõtu lõppedes, kui kell juba üle viie näitas, sammus kuningas riigivanema ja selle abikaasa kõrval saatkondade saatel oma külaliste hulka. Külalised paljastasid tervituseks pead ja noorseppade aiast kõlasid sõjaväeorkestri tervitusviisid. Algas kuninga ringkäik läbi aia, kus Tema Majesteedile esitati meie seltskonnategelasi, teatri, muusika j. t. alade silmapaistvamaid jõude, kellega kõikidega kuningas mõned sõbralikud sõnad vahetas. Varsti koondus aia keskele Tallinna Meestelaulu Selts ja töi kuuldavale mõned laulud Rootsi ja Eesti keeles. Vabas looduses kõlasid laulud kaasakiskuvalt.

Kontsertosa lõppemisel asuti aeda ülesseatud laudade juure, kus kenades rahvariietes neid külalistele pakkusid teed. Aiapeo ülivamaks silmapilguks kujunes

kuninga tamme istutamine.

Juba enne välja valitud ja pargi kenamasse paika kohale asetatud noore sihvaka tamme juures seisid au-

vahtidena kaks skouti ja guide. Kuningas võttis talle ulatatud labida ja kattis mullaga noore tamme juured, millest peab kasvama tugev puu, kuninga tamm. Hauavaikuses sündis see ja paljaspäi jälgis hallpea kuninga toimimist külaliste kogu. Järgnes Meestelaulu Seltsi pühalik „Eestimaa, mu isamaa“. Laulu lõppedes hakkasid kuningas ja riigivanem lossi poole liikudes lahkuma, külalistele viimaseid tervitusi saates. Tagasihoidlik, kuid meeolurikas aiapidu oli lõpnud.

Kuninga lahkumine Tallinnast.

Samal õhtul, kohe peale aiapidu, lahkus kuningas Kadrioru lossist, minnes otseteed Balti jaama teda ootavale rongile.

Vaksal on ehitud ja dekoreeritud: suured Eesti ja Rootsi lipud, rohelised pärjad ripuvad sissekäigu ümber, trepil loorberid, politseinikud ja topsudega ratsaväelaste kahekordne rivi kahelpool juba trepiesisel algavat ja läbi terve vaksalihoone perronile ulatuvat vaipa, mida mööda Tema Majesteet oma viimaseid samme Eesti pinnal sammuma peab. Muidu on vaksal ja perron päris tühjaks tehtud, ainult mõni jaamaametnik, einelaua kelder ja rohkesti politseinikke kõnnib seal ümber.

Perroni ees seisab juba valmina Eesti vagunitest koosnev kuninga rong, üldse 8 vagunit, nende hulgas 3 salongvagunit kuningale ja ta lähemale saatjaile.

Üles Patkuli trepile koguneb ka inimeste kirev sikk-sakk, samuti Schnelli tiigi vallile. Vaksaliesisel ja Nunne tänava ümber aga keerib ja käärib päris rahvamurd, rohkeneb, sirutab uudishimulikult kaela, kuigi pole näha muud kui tähtsaid politseinikke.

Tuletõrjujad tulevad ja rivistuvad spaleerina Nunne tänava nurgalt vaksali ette, paremal tiival ka nende orkester. Siis hakkab aegamööda kohale tilkuma autosid — tudengid oma lippudega, samuti seltskondlike organisatsioonide esindajad peal. Nemad rivistuvad pritsimeeste vastu, vaksali postkontori kohal asuva kõnnitee ette, kuhu neist varsti tekib kirev värvide ja lippude rida. Seda pikendab Nunne tänava poole spaleer mõnestkümnest skoudist.

Siis kuulduv Vaksali puistee poolt muusikat — tuleb aukompanii kadetidest, läikivates kiivrites, valgeis kindais, mehisel sammul. Nad marsivad pagasihoone otsa kohalt perronile, kuhu rivistuvad läikiva, kahekordse reana.

Nüüd hakkab linna poolt tulema autosid, ministritega, diplomaatidega, kõrgemate ametnikkudega, kindralitega — üldse tähtsa rahvaga, keda on peetud vääriliseks kuningat ära saatma. Aegamööda koguneb perronile terve valitsus, riigikogu juhatus, diplomaatlik korpus, rahvasaadikuid. Siis jõuavad kohale kuninga saatjad, seekord ainult tsilindris ja mustades palitutes. Nad võtavad aset vaksali trepile, kus seisavad ka kindralid Laidoner ja Roska ja naiskodukaitse juhatus, eesotsas esinaine pr. M. Raamotiga, kes on rahvariideis, kimbu roosidega.

Kloostri tänava poolt kuulduv rahva juubeldust,

elagu-hüüdeid — kuningas tuleb!! Ka vaksaliesist täitvale rahvamurrule tuleb elu sisse, kõlab elagu-hüüete vägev mürin, lehvivad mütsid, rätikud. Tuletõrjajate orkester algab Rootsi hümnit, rahvas paljastab juubeldades pea, üliõpilaste lipud tervitavad, auvahtide ülem kamandab „valvel!“, meeste mõõgad sähvavad tuppe-dest õlale.

Ilmubki kuulmatul sõidul Nunne tänavalt riigivanema kimmine auto — rahvahulga juubeldus kasvab — auto peatub jaamahoone trepi ees. Esimesena väljub kuningas, ta on lihtsas mustas palitus, tsilindris, astub riigivanema saatel trepile, kus talle ulatab proua Raamot lillekimbu. Kuningas tänab liigutatult, surub iga naiskodukaitselasele kätt.

Rahva elagu-hüüded kõlavad päris tervitustormina — lahkuvale kuningale. Kuningas pöörab ümber, tänab kummardudes, pöörab veel kord ümber, kummardub, tervitab Rootsi saadikut, kindral Laidoneri ja Roskat,

ning sammub siis vaipa mööda auvahtide ridade vahelt perronile, saadetud riigivanemast, oma saatkonnast ja Eesti saatjaist. Jõudnud perronile võtab ta tühes riigivanemaga aukompanii paraadi vastu, jätab siis kättpidi jumalaga kõigi ministritega, kõrgemate ametnikkudega, kindralitega jne.

Samal ajal jätab jumalaga ka kuninga saatjaskond, eriti sõbralik on see aga Rootsi välisministri ja saadik Akeli vahel.

Kuninga jumalagajātu käepigistus riigivanemaga on eriti südamek, kestab kaua. Siis astub kuningas vagunisse, ilmub varsti vaguniaknale, kus vestleb veel riigivanemaga. Veel paar minutit, jaamaülem annab punase laternaga märku, rong algab tasa liikumist. Nüüd kerkivad tsilindrid, kõlab ministrite ja teiste kõrgete saatjate elagu, lehvitatakse järele. Kuningas on veel ikka aknal, rong kaugeneb, kõrge külaline on lahkunud.

Leedu šauliused.

Tähelepanekuid ja andmeid Leedu kodukaitse organisatsioonist.

Väga sagedasti kaldutakse meil mitte mõistma meie lõunapoolseima naabri Leedu sisemisi olusid ja probleeme, nagu ei suudeta mõista ta, esimesel pilgul arusaamatuna näivat, välispoliitikat. Maailmasündmuste keerus, mille hinnangut meil ei sünni teha, on Leedu välispoliitiline olukord kujunenud tõesti niisuguseks, et see vanimaid Euroopa rahvaid ei või kiidelda peaaegu ühegi sõbraga, kui mitte neiks lugeda paari suurriiki, kes oma näilist poolehoidu jagavad vististi omakasupüüdlikkude tagamõtetega. Ka ta valitsuskord ja sisemised olud erinevad nii väga meie omadest, et see meile geograafiliselt ometi nii lähedane ja ühtlastes oludes maa on aegamööda muutunud harilikule kodanikule teatavas mõttes mõistatuseks.

Käesolevale kirjutisele ei ole seatud laiemaid ülesandeid, kui seda väljendab ta pealkiri: anda lühikese ülevaate Leedu kodukaitse organisatsioonist — arvates, et Leedu nime ümber kogunenud arusaamatusi laiali ajada aitavad just objektiivsed kirjutised ta üksikutest elunähtustest, -küsimustest.

*

Leedu kaitseliidu šaulius sajunga (mis tõlgituna tähendab küttide liit) on sündinud ja kujunenud oludes, mis on vajutanud pitsati kogu Leedu uue-emale ajalool. Praeguse küttide liidu, seekordsed üksikute vabatahtlikkude kohalikud salgad, tekkisid rahva loomuliku enesekaitse tungi väljendajaina a. 1919, kui vastsündinud Leedu seisid raskete võitluste keerises kommunistide, Bermondt-Avalovi bandede ja poolakate vastu. Tol ajal olid kommunistid Leedu linnades vene- lastest ja muust kahtlasest, vastutustundeta elemendist organiseeritud päris avalikke võitlussalku, samuti salajasi kihutustöö keskusi, mis seadsid endale ülesandeks

Leedu iseseisvuse hävitamise, Leedu viimise kommunistliku Venemaa avarasse hõlma. Samuti tegutses Leedus Poola organisatsioon POV, kes vanade mineviku- traditsioonide kohaselt luges Leedu rahvast n. ö. Poola kaksikrahvaks, kes endiste aegade eeskujul jälle pida- vat minema Poolaga käsikäes, ühises Poola riigis. POV oli endale Leedus organiseeritud võrdlemisi laial- dase võrgu, mis kõigiti püüdis Suur-Poola kasuks kõigutada Leedu omariigi tekkimist ja kindlustamist.

Küttide salkade organiseerimise etteotsa asus kuu- lus Leedu patrioot Vladas Putvinskis, pärit kuulsast aadliperekonnast, hariduselt agronoom, kes juba enne 1905. aastat oli juhtinud Leedu põrandaalust vabastamisorganisatsiooni, korraldanud Leedu rahvus-liku kirjanduse väljaandmist väljaspool Venemaa piire, kust siis salakaubana raamatuid Leedusse toodi. Ka oli ta siis korraldanud oma mõisades salajasi Leedu koole, kus õpetati Leedu noorsoole Leedu keelt, äratati ta rahvuslust. Eriti hoogsalt arendas ta oma tegevust maailmasõja esimesil päevil, aimates ette sündmuste vahelduvuses avanevat võimalust Leedu rahva ja riigi uuestisündimiseks. Kuid varsti olid tsaarivalitsuse

agentidel ta tegevusest teated käes ja V. Putvinskis saa- deti asumisele Nižni-Novgorodi kubermangu kolkasse (nagu oli ta enne sõda hulk aastaid istunud Kaunase ja Schauli vanglates), kust ta pääsis alles revolutsiooni ajal, kohe end jälle rakendades Leedu iseseisvuse tee- nistusse. Vladas Putvinskis, keda Leedu kütid nime- tavad austuses oma organisatsiooni isaks, suri alles käesoleva aasta märtsis ja ta matused kujunesid suu- reks auavalduseks ta mälestusele.

Leedu partisaansalkade organiseerimise keskkohaks oli alul Kirde-Leedu, dvinskipoolne riigiosa. Alles hil- jem tekkis partisaanväeosa ka Kaunases. Seal tekkiski

mõte kõik partisaanväeosad ühendada küttide liiduks, mis ka teostus.

Nii palju Leedu küttide liidu tekkimisloost.

„Šaulius sajunga lipukirjaks on: „Del Lietuvos Nepriklausomybės!“ — „Leedu iseseisvuse eest!“ — jutustas mulle lahkelt Leedu küttide liidu kultuuri- ja propagandaosakonna (kultūros ir propagandos skyrius'e) ülem, kui ma Kaunases viibides astusin sisse nende peastaapi Laisves alejal. nr. 20. „See hüüdsõna asub igal küttide lipul.

Peate tuletama meele Leedu minevikku ja rahva-hariduslikku seisukorda, et mõista, — miks küttide liidul sõjalise ettevalmistuse osakonna (Karinio paruošimo skyrius'e) kõrval on nii laialdane, nii energiliselt tegutsev kultuuri- ja propagandaosakond. Kuna Leedus alles paarikümne aasta eest oli keelatud trükkida ja lugeda ühtki sõna Leedu keelt, kuna kõigiti püüti meie rahvast sulatada venelasteks ja poolakateks, on meie kultuurses seisukorras palju puudusi, mida ei jõua parandada üksi riik, mille kaotamine aga on rutuliselt hädavajaline. Küttide liidul on peale puhtsõjaliste sihtide suureks ülesandeks veel Leedu rahva hulka rahvustunde istutamine üldse. Rahvamassides leidub veel palju tuimust, Leedu puht-rahvuslikult ja isamaaliselt mõtlej ja tegutsev rahvakiht on alles sündimas. Seda meie püüamegi, ühtlasi koondada kõiki riiklikult tundvaid leedulasi, eriti noori, meie organisatsiooni ümber.“

Küttide liit on puht-vabatahtlik organisatsioon, kellelegi ei avaldata temasse astumiseks survet. Just vastupidiselt: tema liikmeks astumine sünnib kaks korda valjemal valikul kui näiteks Eesti kaitseliitu. Leedu kütid tahavad oma ridades näha ainult tõsiselt liidu sihtidele andunud mehi.

Liidu ülalpidamiseks vajalised summad korjatakse enamuses vabatahtlikkude annetustena. Ainult õige väikene osa saadakse toetust riigilt. Seevastu tuleb aga neile igal aastal suuri summasisid allikast, millist ei tunne meie: selleks on Ameerika leedulased. Ameerikas elab üle miljoni Leedu väljarändaja, nad kõik on suured patrioodid ja annetavad iga aasta miljoneid dollareid oma emamaa heakäekäiguks, nagu on ka paar korda Leedu valitsusele annud suured laenusummad. Neilt tuleb ka igal aastal vastava organisatsiooni kaudu summasisid Leedu rahvusluse ja iseseisvuse kindlamale toele — küttide liidule.

Küttide liidu organisatsiooni ja alluvuse kava on järgmine:

Liidu tegevuse üldjuhtijaks on peastaap, Leedu keeli vadovybė, mis asub Kaunases ja allub omakorda presidendile ning sõjaministrile. Peastaabi ülemaks on praegu major Žmuidževičius. Liidu suurem jaotusüksus, vastav meie malevale, on osakond, Leedu keeli rinktinė, millised asuvad igas maakonnalinnas. Rinktinėd omakorda jagunevad rühmadeks, burys'teks, vastavalt meie malelvkondadele. Maakondades on rinktinėd muidugi kor-

Leedu president A. Smetona Leedu küttide liidu pidulikul paraadil, Smetona seljataga Leedu kindralstaabi ülem kolonel Kubelunas.

raldatud territoriaalsuse põhimõttel, linnades aga mitte. Nii näiteks on Kaunases ametnikkude, endiste sõdurite, üliõpilaste jne. rinktinėd.

Iga ringtinėi juures on ka naisosakond. Üldse mängivad Leedu naised küttide liidu kultuuri- ja propagandaosakonnas peaaegu juhtivat osa. Muidu on nende koondiste ülesanded sanitaarse ja intendantuurse iseloomuga, milleks on korraldatud hulk kursusi.

Peab märkima, et enamus šauliustest on enesele juba muretsenud vormiriided, eriti linnades, kuna maal, nagu meilgi, see läheb visamalt.

On ka nähtud ette norm, millise aja vähemalt peab iga kütt aastas pühendama õppustele. See on 110 tundi puht-õppuste või kursuste jaoks.

Eelpool juba mainisin, et šauliuseks vastuvõtmist teostatakse läbi õige tiheda sõela. Eriti tihedaks on see sõel muudetud viimasel ajal, Leedu sisemise seisukorra sunnil. Šauliuseks pääseb ainult tõsine Leedu isamaalane, kes tunnustab valitsevat korda.

Esiteks tuleb šauliuseks astuda soovijal esineda vastava sooviavaldusega rinktinė' juhatusele. Leitakse ta esialgselt olevat vastav liidu põhimõtetele, võetakse ta vastu šauliuse kandidaadiks ja jääb selleks vähemalt kolm kuud, millise aja jooksul tutvutakse ta poliitiliste ja ilmavaateliste töökspidamistega. Samal ajal tuleb tal ühes teiste kandidaatidega vastavas rühmas teha läbi kavapärased õppused, mis esialgu piirduvad ainult riviga ja poliitilise ettevalmistusega: ta peab teadma Leedu ajalugu, peab teadma Leedu rahvuslikke traditsioone, tal peab selge olema

Leedu vapp.

Vilno küsimus (muidugi nii, nagu seda võtavad leedulased, s. o. „O, Vilnius, sa Leedu kuningate püha linn! Eales ei unusta sind ega loobu sinust leedulased!“ — hüüdsõna, milline leidub plakatitel igas Leedu valitsusasutises, hüüdsõnana trükitoodetel jne.). Samuti tutvustatakse teda šaulius sajunga organisatsiooniga. Kandidaadiaja möödumisel tuleb tulevasel šauliusel kõigi nende rivi, poliitiliste, organisatsiooniliste ja ideoloogiliste teadmiste üle anda eksam vastava katsekomisjoni ees.

See kandidaadi-aeg oldud ja eksam antud, tõuseb tulevane šaulius n. n. katsealuseks šauliuseks, kellel ei ole veel mingisugust hääleõigust. Küll aga usaldatakse talle nüüd püss kätte, mida ei ole kandidaatidel (kuigi need enamuses pole vanuselt alaealised). Nüüd algavad juba puhtsõjalised õppused: laskmine, taktika, topograafia jne. Samal ajal kestab ka ideoloogiline ettevalmistus edasi. Katsealuseks olemise aeg on piiramatu ja ta kestvus kujuneb selle järele, kui järjekindlalt ja hoolsalt katsealune oma õppusi teostab, enamasti on see aeg 4—6 kuud.

Kui katsealune on teinud läbi selle õppusaja ja ta arvatakse vääriliseks šauliuseks saamiseks, tulevad jälle eksamid läbivõetud alade kohta. Neid eksameid, nagu esimesi, ei võeta sugugi kergelt, vaid katsutakse tulevane šaulius n. ö. südameni ja neerudeni läbi. On eksami tulemused rahuldavad, tuleb šauliuseks ülendamine, mis on seotud vastava tseremoonia ja töötuse andmisega.

Ainult nüüd tohib ta selga tõmmata šauliuste

vormi, seni ta seda ei tohtinud, pidi käima erariietes ja tohtis rinda kinnitada ainult šaulius sajunga märgi — Leedu pühiku Püha Jüri kilbi miniatüürse kujutise, mis peab sümboliseerima seda, et šauliused on Leedule samaks, milleks oli Püha Jürile ta kilp.

Alla 17-aastased noormehed tohivad šauliuseks astuda ainult vanemate loal. Ja kuni 19. eluaastani koondatakse noored erilistesse rühmadesse, kus neile jäävad ainult kultuursed, mitte sõjalised harrastused. Maal on olemas ka ratsa-šauliuste rühmi, oma hobustega.

Kõik šauliuste lipud on rohelised, milline värv on võetud šauliuste värviks, nagu seda on olnud muinasjuttude järele ka vanade leedulaste lipud.

Vormiriietus tuletab kergelt meele Saksa sõdureid: samasugune feldgrau värv, samasugune, veidi jahimehelikumaks muudetud frentš, pikad püksid. Ka müts sarnaneb Saksa sõdurite ümmargusele riidest peakatele, ainult küttide omal on ees ka sirm.

*

Kui tegin oma külaskäigu šauliuste peastaapi, kees seal hoovis agar riviõppus. Lühikasvulised noormehed, osalt kütivormis, osalt erariietuses, olid õuel reas, marssisid, tegid pöördeid. Teises õuenurgas askeldasid naisšauliused supikatla ümber — õppisid ette ja lahti rakendama supikatelde vankrite hobuseid. Õuepealse hoone aknaist kuuldus koorilaul — seal harjutas üks Kaunase šauliuste segakoor.

Kõik need ettevalmistused olid kahe päeva pärast algavatele suurtele ülemaalistele šauliuste pidustustele, mis korraldatakse traditsiooniliselt igal aastal jaanilaupäeval ja -päeval.

Leedu rahval, nagu eestlastel ja lätlastelgi, on jaanipäev vanast hallist ajast suurte rahvusliikude pidustuste päevaks, mille kombel on pärit vanast vabaduse ja omapärase usu ajast. Šauliused on selle päeva valinud oma pidustuste päevaks just vanaaegsete rahvusliikude traditsioonide elustamiseks ja ta aegamööda arendanud suureks Leedu rahvusliikuse, omapära ja riikluse pühaks. Eriti laialdaseks kujunevad need pidustused igal aastal pealinnas, kuhu selleks sõidab kokku šauliusi igast riigiosast.

Kuigi mul polnud ärasõidu tõttu võimalik neid pidustusi elada kaasa, nii väga kui ma seda ka soovisin, võin ma šauliuste kultuuri- ja propagandaosakonna ju-

Leedu kütide liidu märk

— Püha Jüri kilp.

hataja jutustust ja hiljem saadetud kirja kaudu anda edasi nende huvitava käigu. Nii nagu need olid Kaunases, olid nad, muidugi väiksemas masstaabis, igas Leedu osas.

Pidustused algasid jaanilaupäeva hommikul suure jumalateenistusega Kaunase lähedal, Njemunase kaldal. Seal toimetati ka uute šauliuste vannutamine, millise tseremoonia lõpul uued šauliused pühalikult suudlesid puust šauliuste märki, mille neile ulatas peastaabi ülem.

Siis oli Kaunase paraadiplatsil paraad, millest võttis osa 4000 šauliust, marssides mööda president Smetona, peaministri, teiste valitsuse liikmete ja aukülaliste eest. Paraadilt mindi pikas rongkäigus sõjamuuseumi aeda, kus asetati pärg vabadussõjas langenute ausambale.

Kell 10 õhtul oli Kaunase lähedal kindluse mäel eriti šauliuste pidustuse jaoks kokku seatud müstee-riumi „Kovos trimitai“ („Võitluse signaal“) etendus masside osavõtul.

Edasi, juba hilja õhtul, oli mitmetuhandepäine nais- ja meesšauliuste ning rahva rongkäik Njemunase ääre, kus rahvuslikus riietuses neid noppisid lilli, valmistasid neist pärja ja heitsid pühalikult, muistsete laulude saatel jõkke. Laulude saatel jälgiti teraselt pärja saatust: kui ta vajub vee alla, ennustab see jumalailt halba; ujub ta aga vee pinnal kaugele edasi — tähendab see head. Ka muidu ennustatakse ta keerlemisest ja ujumisest enesele ja teistele saatust.

Njemunase kõrgeile kaldaile süüdati sajad tulelõk- ked, mille ümber käidi rongkäikudes, jälle vanade lau- lude saatel. Samuti hüpati lõketest üle, tantsiti ring- mänge, rahvustantse. Lõppeks, juba uue aja tunnuse- na, korraldati jõel uhke tulevärk.

Kujutan enesele ette seda pidustust — Leedu peh- mes suveöös, Njemunase laisk, läikiv, tuledes särav, kaugusesse kaduv lai veeviirg, kõrgeil, tamme- ja ka- sesalulistel kallastel loitmas sajad lõkkes... Oleksin tahtnud seal olla! Ja lõppeks, juba valgenema kippuvas öös, ühes tuhandete šauliusnoortega minna otsima sõna- jalaõit — milline komme ka neil seal oli võetud pidus- tuse kavasse.

Jaanipäevased pidustused algasid ülemaaliste sportliikude mängudega, mille kavas oli massiline, sookolite kooli pärane võimlemine, spordi- ja laske- võistlused. Siis paraad, mille võttis vastu president. Pidu tipuks oli šauliuste kooride (kultuuri- ja propa- gandaosakonna hoolitsusel on šauliustel praegu olemas 72 mees- ja segakoori) laulupidu.

Mulle kinnitati, et šaulius sajungal pole midagi ühist puhtfašistlikkude sihtidega asutatud noorteorga- nisatsiooni „Geležiinis vilkas'ega“ („Raudne hunt“). Mulle kinnitati, et šaulius sajunga seisab täiesti väljaspool parteisid. Nii kinnitati mulle amet- likult.

Aga eraviisil, ka šauliuste aga ometi mitte prae- gust diktatuuri toetavasse erakonda kuuluvatest ring- kondadest seletati mulle, et viimasel ajal püütavat nende organisatsiooni siiski kujundada ümber fašist- likkude eeskujude kohaselt. Nad kartsid sest häda- ohtu kogu organisatsioonile.

Kummal on õigus, seda ei taha ma arutada.

Eeralt Wimmel.

Nõudke ainult tuntud prov. JÜRGENS'i BOR-TYMOLSEEPI

Londonis suure aurahaga kroonitud. — Kaubamärk: „PESEV LAPS“.

Kõrgemas headuses tualettseep: vistrikude, tedretähtede, päevapõletuse ja üleliigse higistamise vastu, teeb naha siledaks ja valgeks.

Müük apteekides, rohu- ja teistes paremates kauplustes.

... aga siiski on kõige
maitsevam ja kasulikum

POPOFF'i tee.

Skulptor Amandus Adamson †.

31. okt. 1855 — 26. juuni 1929.

Hiljuti sängitati mulda meie nimekamaid ja kuulsamaid skulptoreid — Amandus Adamson. On küsitav, kas leidub meil kunstialal teisi, kel eluajal kord olnud säärane kuulsus, kui seda oli Adamsonil. Vene maal professor, kellele usaldati üsegi Romanovite suguvõsa mälestussamba püstitamine, kes oli jõudnud tõusta Vene ülemkihi, keisrikoja kunstnikuks — seda on olnud omal ajal küll J. Köler, kuid vaevalt aga sel määral populaarne. Ometigi aga hakkas Adamsoni täht kustuma viimase aastakümne kestes. Ta loob küll hoogsalt. On produktiivne. Kuid ümbrus nähtavasti on liialt muutunud. Adamson ei jõua orienteeruda uues ümbruses ja uute nõuetega. Võibolla ei suuda ka ümbrus võimaldada talle ta kohaseid loomingutingimusi.

Meie avalik arvamine ei suutu hästi ta loomingu. Ja välismail, kus meister aegajalt esineb, leiab ta veel endiselt tunnustusi. Adamsoni looming on arvukas. Ta on võrratu nikerdaja, puulõikaja, väikeste kujude voolija. Sel alal siin toodab ta teoseid, kuisuguseid ei toodeta igal aastakümnel. Ent Adamson ei lepi mitte üksi väikeste pirnipuust kujude ja kompositsioonide voolimisega. Ta asub ka monumentaalsete teoste juure. Ta on ka neid loonud palju, kord õnnestunud, kuid ka ebaõnnestunud.

Adamson on püstitanud rea langenud sõdurite

mälestussambaid. Kahtlematult moodustavad need peaosas ta kodumaises loomingus viimaselt ealt. Ent siin on segi paisatud monumentaalsuse ja detailiseerimise mõisted. Monumentide detailid teinekord on vägagi õnnestunud. Ent — tervik kuidagi ei sula kokku ometi ühtlasena. Adamson oli ideerikas kunstnik. Klassilise maailma fantaasia oli tema kodu. Tema looming kannab viimase vormi-ilmet. Ja siit maailmast löi ta ka meie langenud sõduritele mälestussambaid.

Peatume siinkohal pikemalt ainuüksi Adamsoni viimase ala produktsioonil. Enne aga lubatagu tuua lühidalt siin kadunu elukäik ja nimekamate teoste loetelu.

Amandus Heinrich Adamson sündis 31. dets. 1855. a. Paldiski lähedal laevakapteni pojana. Isa kaob varsti jäljetult. Perekond on sunnitud võitlema puudusega. 7-aastasena pääseb A. Tallinna Toompea vaestekooli, kus juba ta nikerdustööd leiavad tähelepanu.

14-a. käib salaja Peterburis, et pääseda kunstiakadeemiasse, mis ebaõnnestub. Selle eest tuleb tal kanda raskemaid karistusi. 1874. a. pääseb ometigi akadeemiasse, mille lõpetab 1878. a. Saab suure hõbeauraha kujud „Ristija Johannese“ eest.

1881. a. valmistab peene raami J. Köleri maalile

Osa prof. Adamsoni valmistatud Romaanovite mälestussambast.

„Andke keisrile, mis keisri kohus“, mis annetati Eesti seltside poolt keiser Aleksander III. 1884. a. õpetaja Peterburis. Selt ajalt nimetatakse ta töödest õnnestunumana keiser Aleksander III medaljong-portreed.

1886. a. sõidab Pariisi. Siin valmivad ta teostest: „Aamor ja Psüühe“, „Armastus, Teadus ja Surm“, „Laine“ ning „Lüürika ja Muusika“.

1891. aastast on Peterburis järgimööda 4 aastat. Siin valmivad „Surev Hüütsint“ ja „Nälg“. 1895. a. „Vabastatud geenius“, 1896. a. „Õiguse võit“.

Kaunistab Aleksander III muuseumi 750 kujuga, „Russalka“ mälestusammas (1899—1902), keiser Aleksander III monument Kurski kub. (1904). „Kalevipoeg ja Sarvik“ (1895), „Laeva viimne ohe“ (1899), „Sappho“ (1902), „Lurich“ (1903), „Merehelinate kuulaja“ (1904). „Gladiatorid“ ja „Äreval ootusel“ (1906) toovad kunstnikule 1907. a. akadeemiku nime.

Järgneb jällegi rida teoseid: „Tuhandaastane Venemaa“ (1908), „Laps vee ääres“ (1910), „Noorus lahkeb vanadusest“ (1918—1919), Romanovite suguvõsa mälestussammas 300 a. juubeli puhul — kunstniku suurteos, mis jäi aga püstitamata revolutsiooni puhkemise tõttu 1917. a., „Kalevipoeg põrgu väravas“ (1922), Pauluse kiriku altari-grupp (1922). Siis langenud sõdurite hauasambaid. Fr. Kreutzwaldi mälestussammas Võrru ja L. Koidula mälestussammas Pärnu (1929), kuhu ka sängitati skulptor ta soovi kohaselt — võida puhata oma paremate tööde läheduses.

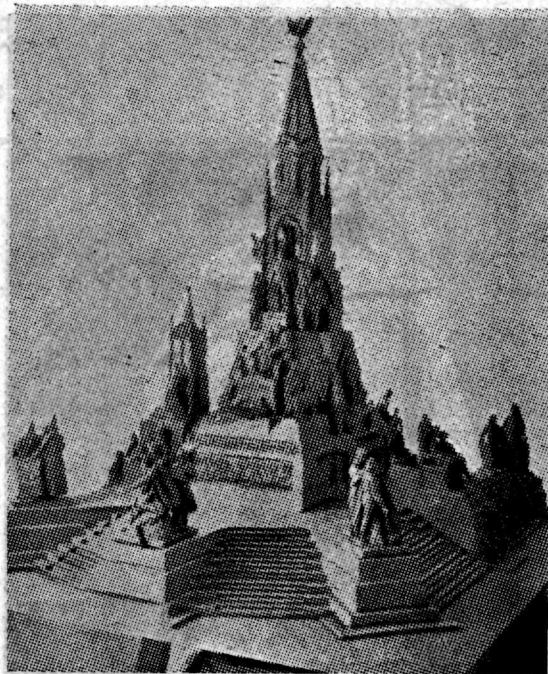
Meie vabadussõja monumente on püstitanud peaaegselt kolm skulptori: V. Melnik, A. Adamson ja A. Starkopf. Esimene neist on püstitanud kõige enam, aga ka A. Adamsoni omad moodustavad neist kandva osa.

Teatavasti asuti püstitama mälestussambaid mõni aasta peale vabadussõja lõppu. 1925. a. on igatahes viljakamaid, mil nagu põeti monumentide püstitamise palavikku. Suur jagu monumentidest püstitati üle maa just selle aasta ümber, mil ka Adamson avaldab suurt produktiivsust.

A. Adamson on valmistanud järgmised monumentid vabadussõjas langenute mälestuseks: Pärnus (1922), Virumaa langenud sõdurite mälestussamba Rakveres (1925), Valka Priimetsa mälestus- ja ausambad (1925), Suure-Jaani (1926), Sakalamaa langenud sõdurite mälestussamba (1926) ja Narva-Jõesuho mälestussammas (1926). Võimalik, et need andmed pole veel täielikud.

Pärnus langenud kodukaitsjate mälestussammas püstitati ev-lut. surnuaeda Riia tänavale. Selle alus valmistati juba 1920. a. sügisel. Kuid nüüd tekkis takistus. Töö katkes krediitide puudusel. Ja alles 1922. a. jätkati tööd uue kavandi järele. Samba kujud valati pronksi Tallinnas „Ilmarise“ tehases.

Pärnu mälestussammas on nelinurkse tsementbetoonist püramiidikujuline kumera laega monument. Keskel ülal pronksist vabadusrist. Samba eesküljel reljeef, mis kujutab kahuri kõrval maas haavatud sõdurit suudlemas Eesti lippu. Selle pea kohal kaitse-

Prof. Adamsoni poolt valmistatud Romanovite suguvõsa mälestussammas.

ingel palmioksa ja võidupärjaga. Kahuri all teine langenud sõdur.

Kahel pool samba kõrval külgedel on pronkskotkad, kes võitluses madudega. Tagaküljel reljeef, mis kujutab leinajat leske kahe lapsega kabeli ukسل. Trepiastmel istub poiss ja punub lilledest pärga.

Samba nurkadel malmist kahuri mürsud ja torud. Sammas on 3,96 m kõrge, 2,28 m lai ja 1,83 m kõrge. Sammas avati 16. juulil 1922. a. Selle ümber on maetud 87 sõdurit.

Vabadussõjas langenud Virumaa sõdurite mälestussamba püstitamise tööd algasid 15. aug. 1925. a. Sammas on kuuejärguline ja tsementbetoonist. Samba kujud pronksis valati Itaalias Pistoja linnas. See avati 30. aug. 1925. a. Rakvere linna keskel. Mälestussammas kujutab astmik-püramiidi. Selle otsas on rühmkuju: mõõka lahtisena hoidev sõdur toetab haavatud lipukandjat enese kõrval. Esikülje reljeef kujutustega eestlaste endisest vabadusest ja vabadussõjast.

Samba kõrgus 8,50 m ühes kujudega.

Vabadussõja ja vabadussõjalaste mälestussammas Valgas. Selle alus pandi 1925. a. augusti lõpul ja lõpetati 10. okt. 1925. a. Kuju samba otsas valas Adamson jällegi Itaalias. See avati 11. okt. 1925. a. Valga linna pargis. Ausamba eesküljel ülal aastaarv „1918.—1920.“, keskmisel osal: „Ja puhugu vastu sull' surmatuul ja lennaku vastu sull' surmakuul, sa unustad vaeva ja hoole ning tõttad isamaa poole!“ Tagaküljel pronksreljeef, mis kujutab Paju lahingut. Kahel pool aluse külgedel väikesed pronkspärjad. Samba otsas kuju: sõdur, pöördues koju vabadussõjast, hoiab Eesti lippu, teise käre sirutades välja.

Osa prof. Adamsoni valmistatud Romaanovite mälestussambast.

Ausamba aluse kõrgus on 4,5 m, kuju kõrgus 2,43 m.

Mälestussammal as vabadussõjas langenud sõdurite haudadel Valga Priimetsa surnuaial. See mälestussammal on rajatud punasest graniidist. On kolmeastmeline nelinurkne kivipost, mille otsas püramiidikujuline putk. Samba esiküljel ülal vabadusrist. Selle all kivisse raiutud tekst: „1918.—1920. vabadussõjas langenud kodukaitsjatele tänulik Valga linn ja maakond.“

Tagakülge vasest tahvlisse on graveeritud 154 langenu nimed. See avati 11. okt. 1925. a. Kõrgus 2,30 m.

V.-sõjas langenute mälestussammal

Narva-Jõesuus on valmistatud tsementbetoonist, on 2,44 m kõrgune obelisk. Selle esiküljes ülal pronksreljeefis vabadusrist ja selle all vaskplaat pealkirjaga: „1918—1929 vabadussõjas langenuile.“ Samba ehitamine algas 1. mail 1926. a. Avamine oli 23. juunil 1926. a.

Narva-Jõesuu langenu teatavate ehitamine algas 16. mail 1926. a. ja avati 24. juunil samal aastal. See asub Narva-Jõesuu Valges pargis, on 8,50 m kõrge. Selle 2,44 m pronkskuju valati Itaalias, samuti ka reljeef.

Ausammal kujutab kaljut, mille otsas sõjamees lipu ja kilbiga. Kuju esiküljel: „1918—1920“ ja keskel neljeef sõjastseeniga. Kalju — sümboliseerivat Eesti riiki.

Sakalamaa mälestussammal. 1925. a. juulis alustati Viljandi lossi platsile Sakalamaa langenud sõdurite mälestussamba aluse valmistamisega, kuna mälestussamba pronkskujud olid valatud juba varem Florentsis (Itaalias). Samba on neljakandiline, 4 m kõrgune astmeline püramiid, mille otsas kaks pronksõdurit. Üks neist seisab püsti ja hoiab mõõka ning lippu. Teine on ta jalge ees istukil maas. Samba eesküljel seisab noor naine lapsega, kes käe sirutab ette üles. Eesküljel tekst: „1918—1920 Eesti vabaduse eest langenuile.“

Paremal tekst: „Kutsu! Ma tulen ka hauast, kui vajad mu abi, kodumaa!“ Kolmandal küljel: „Nende mure muljutused, nende piina pigistused kostku meile kustumata.“ Neljandal küljel: „Eestimaa, su mehe meel, pole mitte surnud veel.“

See avati 19. sept. 1926. a.

Suure-Jaani mälestussamba ehitustööd alustati mail 1925. Avati 24. juunil 1926. Suure-Jaani alevi surnuaia kõrval Lembitu platsil. See kujutab nelinurkset tõusvat treppi. Keskel postament. Selle peal surmavalt haavatud Lembitu kuju, kes tõstab mõõka vandudes vannet ja ennustades tuleviku võitu. Pronkskuju on valmistatud Itaalias. Samba esiküljel on kivisse raiutud: „Lembit + 1217.“ Sama all ees: „1918—1920“. Samba vasakul küljel: Nende mure muljutused, nende piina pigistused kostku meile kustumata!“ Paremal küljel: „Eestimaa, su mehe meel, pole mitte surnud veel!“

Tagaküljel: „Eesti vabaduse eest võitlejatele kanglastele Suure-Jaani kihelkond.“

Ei saa salata Amandus Adamsoni loovat vaimust, kujurlikku nägemust, kõnelevat fantaasiat ja vormikindlust. Ei saa ka salata, et kunstnikul on olnud süda, mis tundis kaasaja leina, tröösti ja töotuse tundeid. Tema mälestussammastest mõõdukes peatub aastasada hiljem hetkeks möödamineja — ja sellele avastavad kivid ja kujud jälle mälestusi kaugest minevikust, mill surdi, et võita, ja võideti surres. Aga mitte üksi endiseid mälestusi ei avasta mälestussambad, vaid need julgustavad ja vaimustavad tulevikus, kui julgustust on vaja.

J. Pert.

Kaitseliidupäeva laskevõistlustest.

Suur osavõtt. Laskespordi edusammud. Kõrge võistlusdistsipliin.

Ei möödu kaitseliidus suuremat sündmust või elu-avaldust, millest ei võtaks osa laskesportlased. Ka kaitseliidupäeval laskevõistlused on kujunenud traditsioonilisteks võistlusteks. Siin kohtavad kaitseliidu laskesprdi veteraanid ja noored lootust äratavad jõud üle kogu Eesti. Ühisel laskerajal astuvad kõrvuti Tallinna ja Võru rahvusvahelised kütid, nendega ühes võistlevad Viru, Järva, Harju ja kõigi malevate paremad laskurid. Ei puudu ka Läänemere ranniku hülgekütid Saare- ja Läänemaalt. Iga maa, pea iga kihelkond, on esindatud ja saatnud välja oma paremad mehed laskekunsti jõudu ja osavust proovima.

Tänavuaastased kaitseliidupäeva laskevõistlused omandavad veel kaugele ulatuvama tähtsuse. Esma-kordselt kohtasid üle maa meie riigikaitse organisatsioonide, kaitseväe ja kaitseliidu, parimad laskurid. Õige, üksikud malevad on küll varem jõudu katsunud kaitseväe osadega, kuid need on olnud kohaliku tähtsusega.

Kõige selle pärast ei ole liigne lähemalt peatuda kaitseliidupäeva laskevõistluste juures, sest need, kui üleriiklikud võistlused, annavad enam-vähem üldpildi meie parimate laskurite võimete ja üldise laskekunsti tasapinna kohta kaitseliidus.

Üldse toimetati käesoleval aastal Tallinnas Valdeki laskeväljal järgmisi võistlusi:

1. Sõjaväepüssidest „A“ ja „B“ klassis,
2. püstolitest,
3. väikekalibrilistest püssidest ja
4. jahipüssist tuvi ning jänese pihta.

Sõjaväe ja väikekalibrilisest püssist laskmisel võeti ka arvesse üksikute laskurite saavutiste kogusumma, mille järele määrati maleva grupi paremus.

Milliseid tagajärgi saavutati üksikutel aladel.

1. Sõjaväepüssi A-klassi võistlus.

A-klassis võistlesid käesoleval aastal esilaskurid ja kütid. Igast malevast oli lubatud võtta osa 6 mehel. Ilmunud oli 85 meest. Lasti 30 lasku, 10 lamades käelt, 10 lasku põlvelt ja 10 püsti 300 m kauguselt 10-ringilisse rahvusvahelisse märklauda. Võistluse tingimused olid suuremad kui 1928. aastal, mispärast raske on võrrelda käesoleva aasta saavutisi möödunud aasta omadega. Möödunud aastal oli osavõtjate arv samuti igast malevast 6, kuid lasti 15 lasku lamades käelt 300 m kümneringilisse märklauda.

Mõlemi aasta saavutistest annab pildi alljärgnev tabel:

Nr.	Maleva nimetus	Osavõtjate arv		Välja lastud silmi		Üksiku mehe keskmine saavutus		Grupi saavutiste %
		1928. a.	1929. a.	1928. a. 15 kuulist lamades	1929. a. 30 kuulist kolmest asend.	1928. a. lamades asend.	1929. a. kolmest kolmest asend.	
1	Tallinna..	5	6	523	1195	105	199	66,4%
2	Viru . . .	6	6	537	1131	90	189	62,8%
3	Võru . . .	6	6	546	1115	101	186	62,0%
4	Harju . . .	6	6	553	1091	92	182	60,8%
5	Järva . . .	6	6	520	1036	87	173	57,6%
6	Narva . . .	6	6	544	970	91	162	54,0%
7	Sakalamaa	6	6	480	961	80	160	53,4%
8	Pärnu . . .	6	6	581	934	97	156	52,0%
9	Tartumaa .	6	6	525	912	87	152	50,6%
10	Saaremaa .	3	2	212	303	71	152	50,5%
11	Lääne . . .	6	4	412	604	69	151	50,3%
12	Tartu . . .	6	6	506	863	84	144	48,0%
13	Pärnumaa .	6	6	537	858	90	143	47,7%
14	Valga . . .	6	6	563	830	94	138	46,0%
15	Petseri . .	6	—	354	—	59	—	—
		86	78	7293	12803	84,8	166,6	55,5%

Möödunud aastal oli üksiku mehe keskmine saavutus 15 kuulist lamades käelt lastes 84,8 silma ehk 56,5% võimalikust; käesoleval aastal — 30 kuulist kolmest põhiasendist lastes 166,6 silma või 55,5% võimalikust.

Saame järelduse — käesoleval aastal olid 30 kuuli tagajärjed kolmest põhiasendist lastes 1% võrra nõrgemad, kui möödunud aasta 15 laske tagajärjed lamades lastes. Võrdluseks olgu toodud, et kaitseväe ja kaitseliidu laskevõistlustel kogu saavutiste kahekümne keskmise laske tagajärjed püsti ja põlvelt lastes olid 25% võrra nõrgemad, kui sama arvu laske tagajärjed lamades lastult.

Veel üks nähe, mis tuleb ilmsiks meie laskegruppide ja üleriikliku meeskonna juures, see on suur kõikumine väljalastud silmad. Kõige väiksem kõikumine oli Järva, Viru ja Tallinna gruppides, kõige suurem Lääne ja Tartu malevates. Esimestes kolmes malevas oli nõrgema laskuri saavutus väiksem kõige suuremast 34—41 silma, viimases kahes malevas — 96—100 silma. Sama ebahütlane on ka gruppide tasapind, nagu selgub eelpool toodud tabelist. Nii on Pärnumaa ja Valga malevate keskmine saavutus 28% nõrgem kui Tallinna ja Viru malevate tagajärjed.

Paremateks laskuriteks tulid:

1. Al. Raavik, Tallinna mal., 219 silma (73%)
2. Valter Karusk, Viru „ 211 „ (70,3%)
3. Eduard Kalekaur, Võru „ 210 „ (70%)
4. Aug. Peetson, Võru „ 208 „ (69,3%)
5. Al. Lõun, Tallinna „ 207 „ (69%)

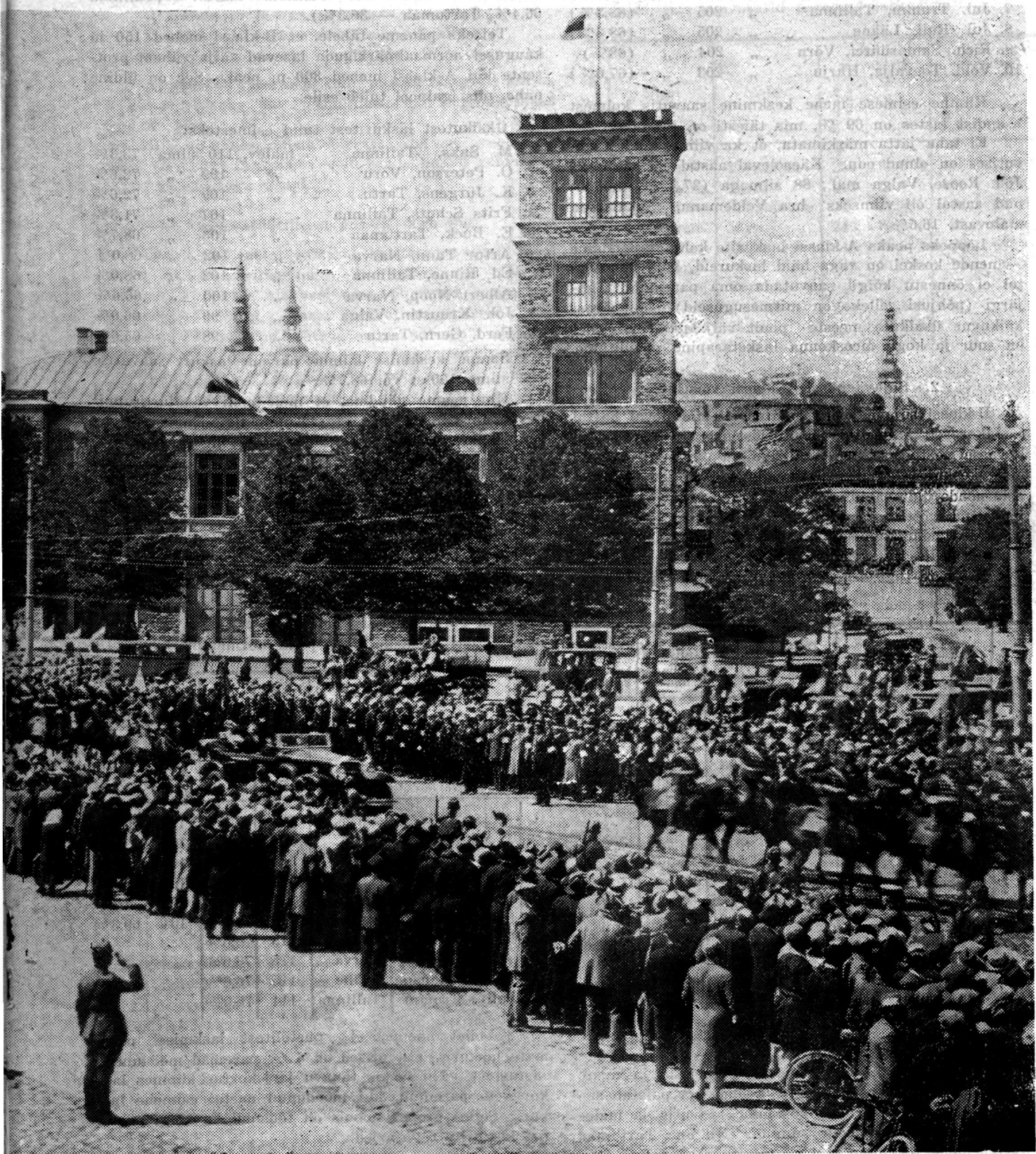
Kaitseväe ühine laulupidu

Õige rõõmiga laulupidu pidasid kaitseväe ühine laulupidu. Kõige võistlusel

Rootsi kuningas läbisõidul
 3. Al. Põnn, Tallinn
 4. Aug. Põnn, Võru
 5. Eduard Kallaste, Võru

...ne turult Tallinna saabumisel.

6. Joh. Prommi, Narva	mal., 206 silma (68,6%)
7. Jul. Trumm, Tallinna	„ 205 „ (68,3%)
8. Jul. Rull, Lääne	„ 205 „ (68,3%)
9. Rich. Samariütel, Võru	„ 204 „ (68%)
10. Vold. Tõevalja, Harju	„ 203 „ (67,6%)

Kümne esimese mehe keskmine saavutus kolmest asendist lastes on 69 %, mis täiesti on rahuldav.

Ei taha jätta märkimata, et ka viimse mehe saavutises on olnud edu. Käesoleval aastal jäi viimseks Joh. Roose, Valga mal., 88 silmaga (27,3%), möödunud aastal oli viimseks hra Veldemann, Sakalamaa malevast, 16,6%.

Lõppeks peaks A-klassi laskurite kohta tähendama — nende keskel on väga häid laskureid, kuid võistlustel ei õnnestu kõigil saavutada oma paremaid tagajärgi (põhjusi selleks on mitmesuguseid), mispärast kõikumine üksikute meeste poolt väljalastud silmades on suur ja kogu meeskonna lasketasapind ebaühtlane.

2. Sõjaväepüüsi B-klassi võistlus.

B-klassi sõjaväepüüsi võistlus oli käesoleval aastal esmakordselt kaitseliidupäeva võistluste kavas. Ta oli kavasse võetud selle eesmärgiga, et võimaldada ka meie keskmistele laskuritele võistelda ja jõuda selgusele nende üldtasapinna kohta. Igast malevast oli võimaldatud võtta osa kuni 6-mehelise grupiga. Lasti välja 15 lasku kolmest põhiasendist, à 5 lasku, 150 m kümneringilisse normaalmärklauda.

Malevate tagajärgedest B-klassis annab pildi järgnev tabel:

M. N.	Maleva nimetus.	Osa-võtjate arv.	Väljalastud silmade arv.	Grupi saavutiste % võimlikust.	Üksiku mehe keskmine saavutus.
1	Tallinna malev	6	598	66,4%	100
2	Tartu „	6	504	56,0%	84
3	Petseri „	6	496	55,1%	83
4	Võru „	6	490	54,4%	82
5	Viru „	6	482	53,6%	80
6	Saaremaa „	2	160	53,3%	80
7	Pärnu „	6	465	51,7%	78
8	Valga „	6	463	51,4%	77
9	Sakalamaa „	6	438	48,7%	73
10	Narva „	6	431	47,9%	72
11	Järva „	6	408	45,3%	68
12	Pärnumaa „	6	401	44,6%	67
13	Lääne „	5	323	43,1%	65
14	Harju „	6	381	42,3%	64
15	Tartumaa „	6	327	36,3%	56
		85	6367	50,1%	76

Samad nähted, mis ilmnesid A-klassi laskurite juures, korduvad ka B-klassis. Esimesena paistab silma ebaühtlane üksikmehe keskmine saavutus ja malevate poolt lastud silmade summa. Nii on Tartumaa üksiku mehe keskmine saavutus 44 silma võrra või 44% vähem, kui Tallinna keskmine mehe saavutus. Kogusummas laskis Tartumaa malev 30% kõigest võima-

likust silmi vähem kui Tallinna malev. (Tallinna 66,4%, Tartumaa — 36,3%).

Teiseks paneme tähele, et B-klassi mehed 150 m kaugusel normaalmärklauda lasevad välja vähem protsente kui A-klassi mehed 300 m peal. See on üldine nähe, mis igalpool tuleb esile.

Üksikutest laskuritest tulid esimesteks:

1. M. Saks, Tallinna	malev, 110 silma	73,3%
2. O. Peterson, Võru	„ 109 „	72,6%
3. K. Jürgens, Tartu	„ 109 „	72,6%
4. Frits Schuts, Tallinna	„ 107 „	71,3%
5. E. Buck, Tartumaa	„ 103 „	68,7%
6. Artur Tann, Narva	„ 102 „	68,0%
7. Ed. Rinne, Tallinna	„ 102 „	68,0%
7. Albert Noop, Narva	„ 100 „	66,6%
9. Joh. Kruustin, Valga	„ 99 „	66,0%
10. Ferd. Gern, Tartu	„ 98 „	65,6%

Saame keskmise kümne parima laskuri saavutise 103 silma 150-st või 68,7%.

Üht peame püüdma, et meie endi võistlusgruppides enam-vähem ühtlasele tasapinnale jõuaksime ja suur kõikumine, mis üksikute laskurite tagajärgede juures ilmneb, kaoks. Tallinna, Võru, Viru, ka Järva ja Harju malevad on sellele lähenemas. Teiste ees samub siin Tallinna malev, kellel selleks on rahvusvahelised õpised ja kogemused.

3. Püstolitest laskmine.

Püstolitest laskmiste tingimused olid sarnased möödunud aasta võistluste tingimustele, mis võimaldab tõmmata paralleeli kahe aasta paremate saavutiste vahel. Lasti 15 lasku 25 m peale normaalmärklauda.

Laskuri nimi	Malev	Silmade arv	%	1928. parimad saavutised	
				Silmade summa	%
1 A. Liiver	Järva	122	81,3%	113	75,3%
2 J. Mägi	Võru	121	80,6%	109	73,0%
3 Aug. Peetson	Võru	120	80,0%	109	73,0%
4 Rud. Kurimo	Viru	118	78,7%	109	73,0%
5 Ilmar Leithal	Lääne	117	78,0%	105	70%
6 Paul Kõrts	Tallinna	116	77,3%	104	69,3%
7 Robert Verev	Võru	115	76,6%		
8 Albert Noop	Narva	115	76,6%		
9 Arnold Joonson	Lääne	115	76,6%		
10 Julius Trumm	Tallinna	114	76,0%		

Tabelist näeme, et püstolitest laskmisel paremate laskurite saavutised on 6 % paremad möödunud aastastest. Nii laskis tänava järjekorras kümnes laskur veel paremini, kui möödunud aastal esimene laskur. Selles proportsioonis on tõusnud ka kõigi püstolist laskurite tagajärjed.

Kui meie oma püstoli saavutised seame kõrvu rahvusvaheliste normidega, siis näeme, et ainult üksikud laskurid küünivad selleni.

Sooime laskurliidu klassinõuded on:

I klassis 15 lasuga saavutada 120 silma,

II klassis 15 lasuga saavutada 105 silma,

III klassis 15 lasuga saavutada . 90 silma.

Nii pääseks vaid meie kolm püstolilaskurit I klassi, II klassi pääseks 30 püstolilaskurit. Enamus jääks aga III klassi.

Meie püstolilaskumiste harrastajatel on veel enne palju tööd, kui iga malev võib seada kokku rahvusvahelise tasapinnaga grupi.

4. Väikekaliibrilisest püssist laskmine.

Käesoleval aastal esinesid kaitseliidupäeval teist korda väikekaliibrilise püssi laskesportlased. Möödunud aastal oli see ala veel noor, puudusid kogemused ja paremad relvad. Aasta jooksul on jõudnud selle spordiala harrastajad soetada endile paremaid püsse ja neid võistlusteks kohendada. Enamuses esinevad „Achilles“, „Erma“ ja „Kaba“ püssid ja ikka dioptritega. Möödunud aastal lasti 15 lasku, à 5 lasku igast põhiasendist. Tänavu lasti 30 lasku, 10 püsti, 10 põlvelt ja 10 lamades asendist.

Nr.	Malev	1928. a. saavutised	1929. a. saavutised
		Silmade summa	0/0
1	A. Ofrill Tartumaa	255	85,0%
2	K. Jürgens Tartu	249	83,0%
3	J. Kärner Sakalamaa	247	82,3%
4	V. Päären Järva	247	82,3%
5	F. Schuts Tallinna	246	82,0%
6	A. Lillep „	245	81,6%
7	A. Peetson Võru	241	80,3%
8	R. Passup Tallinna	241	80,3%
9	V. Rakfeldt Järva	239	79,6%
10	J. Rull Lääne	239	79,6%

Võrdluseks toon möödunud ja käesoleva aasta tagajärjed, mis saavutasid paremad laskurid:

Nr. nr.	Nimi	Malev	1928. a. saavutised		1929. a. saavutised	
			Silmade summa	0/0	Silmade summa	0/0
1	A. Ofrill	Tartumaa	255	85,0%	110	73%
2	K. Jürgens	Tartu	249	83,0%	102	68%
3	J. Kärner	Sakalamaa	247	82,3%	94	63%
4	V. Päären	Järva	247	82,3%	92	61%
5	F. Schuts	Tallinna	246	82,0%	92	61%
6	A. Lillep	„	245	81,6%	90	60%
7	A. Peetson	Võru	241	80,3%		
8	R. Passup	Tallinna	241	80,3%		
9	V. Rakfeldt	Järva	239	79,6%		
10	J. Rull	Lääne	239	79,6%		

Tabel näitab, milliseid edusamme oleme teinud aasta jooksul. Paremad laskurid on saavutanud 12—20% paremaid tagajärgi.

Kogusummas malevad lasksid silmi:

Nr.	Malev	1928. a. saavutised	1929. a. saavutised
1.	Tallinna malev	1394 silma, 77,4%	1180 silma, 77,4%
2.	Järva „	1387 „ 77,0%	1065 „ 77,0%
3.	Võru „	1340 „ 74,4%	995 „ 74,4%
4.	Sakalamaa „	1336 „ 74,1%	990 „ 74,1%
5.	Harju „	1294 „ 71,9%	920 „ 71,9%
6.	Tartu „	1287 „ 71,5%	915 „ 71,5%
7.	Lääne „	1266 „ 70,3%	885 „ 70,3%
8.	Valga „	1255 „ 69,8%	870 „ 69,8%
9.	Viru „	1247 „ 69,7%	865 „ 69,7%
10.	Narva „	1243 „ 69,0%	855 „ 69,0%
11.	Tartumaa „	1209 „ 67,2%	810 „ 67,2%
12.	Petseri „	1201 „ 66,7%	795 „ 66,7%
13.	Pärnu „	1184 „ 65,6%	775 „ 65,6%
14.	Pärnumaa „	1181 „ 65,5%	770 „ 65,5%

Kaitseliidupäeva parim laskur Raavik oma auhindadega.

Tabel näitab, et väikekaliibrilisest püssist lastes niisuurt kõikuvust laskurite juures ette ei tule, kui sõjaväepüssist laskmises. Tagajärjed väikekaliibrilisest püssist on rahuldavad, kuid peame pidama meeles, et 90% tabamuste juures tõuseme vaid rahvusvahelisele tasapinnale.

5. Laskmine jahipüssist.

Uudisena oli käesoleva aasta kavas laskmine jahipüssist tuvi ja jänese pihta, mis äratas üldist huvi.

Siin saavutati tagajärge 30 lasust:

Jänese pihta:

1. A. Luuberg, Tallinna	mal.,	26	tab.
2. E. Rull, Järva	"	26	"
3. Fr. Savi, Tallinna	"	25	"
4. J. Pärn, Järva	"	24	"
5. J. Sander, Tallinna	"	22	"

Tuvi pihta:

1. R. Hirse, Harju	mal.,	22	tab.
2. J. Rull, Lääne	"	22	"
3. E. Printsmann, Sakalamaa	"	21	"
4. D. Tartland, Viru	"	21	"
5. A. Hermann, Petseri	"	20	"

Jahipüssist laskmisest võttis osa 38 kütti.

Üldse võttis laskevõistlustest osa 274 laskurit, kellest paljud võistlesid mitmel alal.

Kokkuvõttes paremuse järjekorras saavutasid malevad punkte:

1. Tallinna malev	117	punkti
2. Võru malev	88	"
3. Järva malev	46	"
4. Viru malev	43	"
5. Tartu malev	41	"
6. Sakalamaa malev	19	"
7. Tartumaa malev	18	"
8. Harju malev	15	"
9. Petseri malev	15	"
10. Lääne malev	3	"

Sõjaväepüssist näitas häid tagajärge vana veteraan Raavik, 219 silma — 73%, mis läheneb rahvusvahelisele tagajärjele.

Laskmises esikohal sammub Tallinna malev, kuid tema kannul sammuvad Võru, Järva ja Viru malevad.

Rändauhinnad võitsid:

1. Vana kaitseliidu rändauhinna parimale malevale laskmises Tallinna malev.

2. Kindral Laidoneri rändauhinna parimale laskurmeeskonnale — Tallinna malev.

3. Läti, Poola ja Soome kaitseliidu delegatsioonide rändauhinna parimale laskurile vintpüssist, A. Raavik, Tallinna malev.

4. Läti kaitseliidu esindaja rändauhinna parimale laskurmeeskonnale — Tallinna malev.

5. Eesti Panga rändauhinna parimale laskurile sv. vintpüssist A. Raavik, Tallinna malev.

6. Hra Tavasti rändauhinna parimale väikekaliibrilise püssi meeskonnale — Tallinna malev.

7. Kaitseliidu keskjuhatuse rändauhinna parimale laskurmeeskonnale sv.-püssi B-kl. — Tallinna malev.

8. Vabrikantide ühisuse rändauhinna parimale sv.-püssi laskurile B-klassis M. Saks, Tallinna malev.

9. Poola laskemoona tehase „Pociski“ ja Victor Thomi rändauhinnad parimale väikekaliibrilise püssi laskurile A. Ofrill, Tartu mal.

Leidis kõigi poolt tähelepanu ja heakskiitmist rõõmustav nähe, mis ikka laskurite peres on valitsenud. See on kõrge võistlusdiscipliin ja aus võistlemine. Kui teistel võistlusaladel tuli ette lahkhelisid, tehti põhjendamatu kahtlustusi, siis puudusid need laskevõistlustel täiesti. See on tunnustuseks, et laskurid ei arene ainult laskeosavuse poolest, vaid oma arusaamises võistluse tähtsusest ja tunnustamises nende tagajärge, mis on saavutatud võrdses võistluses visa ja järjekindla harjutuse tulemusena, on tõusnud sellele tasapinnale, mis võimaldab võistluste hea kordamineku.

A. B.

Lääne malev 4-aastane.

Läinud pühapäeval pühitses Lääne malev oma neljandat aastapäeva. Pidustused, mis peeti seekord Märjamaa alevis, õnnestusid võrdlemisi hästi ja kokku tulnud kaitsliitlased sooritasid tagajärgede poolest kaugelki mitte halvaid võistlusnumbrid vihmase ilma peale vaatamata.

Päevaste võistluste jätkuks oli õhtul alevis pidu ja selle järele koosviibimine kohaliku malevkonna kodus, kus lasti maleva pealikut kapt. Väedenit kaua elada ta ennastsalgava töö eest maleva heaks käekäiguks ja kasuks. Pidupäev lõppes üleva meeleoluga kõikide osavõtjate juures.

Ühine saatus — ühine mõök, ühine süda ja ühine löök.

Tallinna maleva tänu Helsingi Suojeluskunta piirile.

Tallinna maleva laskurid ja esindajad, kes viibisid tänavustel Tallinna-Helsingi vahelistel laskevõistlustel Helsingis, saatsid neil päevil Helsingi piiri juhatusele alljärgneva tänukirja:

Tallinna maleva laskurid, jõudes Tallinna tagasi Helsingi laskevõistlustelt, avaldavad käesolevaga oma südamlikumat ja soojemat tänu Helsingi piirile selle sõbraliku vastuvõtu eest, mis neile nende Helsingis viibimise ajal osaks sai.

Sooritanud selle meeldiva teekonna juba teist puhku, jõudsid Eesti laskurid kindlale veendumusele, et iga sarnane ülemereretk, kõvendades ja sidudes Eesti-Soome hõimu vahekordi, osutub kindlaks pandiks eestlaste ja soomlaste üksteise paremini mõistmisele ja hõimusuguluse vastastikusele arendamisele kahe vennasrahva vahel.

Viimane küllasõit eriti kinnitas meile, et mitte ükski hõimuline vaid ka tugev ja kindel hingeline sugulus elab soomlaste ja eestlaste südameis. Seda sugulust ja sõbralikke tundeid väljendati viimasel koosviibimisel Helsingis eriti soojalt Helsingi piiri poolt, mille ridadesse kuulub õilsaimaid ja tüsedaimaid Soomemaa poegi.

Mäletades südamliku tänutundega neid ülevaid päevi, Tallinna laskurid paluvad Helsingi piiri juhatust ja kõiki laskureid südamliku vastuvõtu eest vastu võtta allakirjutajate kõige täielikum ja südamlikum tänu.

Nii nagu Soome laskurid meie Helsingis viibimisel kinnitasid, et viimaste võistlusretkede kestes nemad on õppinud armastama eestlasti, nii kinnitame seda ka meie, et nii eelmine kui ka viimne ülemerereis on avanud Soome suguvendadele lõplikult tee Eesti laskurite südameisse.

Õppides armastama Teid, oleme meie õppinud ka hindama seda sitkust ja püsivust, seda tugevat soomelikku joont, millele on kindlalt tugenenud kogu Soome olemasolu.

Meie leidsime soomlase kõva tundekeore alt sooja südame ja see süda ütles meile, et ta on ühine Eestiga, et ta tuksub õilsas sõprus-tundes oma suguvendadele. Ent nii, nagu tuksub soomlase süda eestlasele, nii tahab ka iga meie südame löök kuulutada võltsimata ja truud sõprust oma Soome suguvendadele.

Meil on ühine saatus, — olgu siis ka ühine mõök, Kaks on meil südameid, ent ühine löök.

Selle ühise südamelöögi juures kinnitavad allakirjutajad puhta sõpruse ja hõimusuguluse võltsimatuid tundeid Helsingi piiri ridadesse kuuluvate suguvendade vastu, kes meist meie Soomest lahkumisel Helsingi sadamasse rätikuid lehvitavatena maha jäid. Virgutagu need tunded meid üksteist veelgi enam mõistma ja olgu need meid juhtimas ka

tuleva-aastaselt jälle nägemisel
Tallinnas.
(allkirjad)

Üleskutse „1905. Aasta Seltsilt“.

Eesti uuemaaegses ühiskondlikus arengus otsustavat osa etendanud sügav ja laiaulatuslik murrang, mis toimus 1905. a. vabadusliikumises ja sellele järgneval ajajärgul, vajab meie ajaloo-uurimises erilist tähelepanu. Selles veendunud, on asjast huvitatud isikud käesoleva aasta kevadel asutanud erilise ühingu „1905. Aasta Selts“, mille peamiseks ülesandeks on teha eeltõid nimetatud aasta vabadusliikumise, selle eeljärgu ja järellainetuse ajalooliseks uurimiseks.

Oma ülesannete teostamiseks kogub „1905. Aasta Selts“ muuseas eriti igasuguseid kirjalikke ja asjalisi materjale nimetatud vabadusliikumise kohta. Käesolevaga pöördubki seltsi juhatuse kõigi 1905. a. liikumisest osa võtnud või seda kitsamas või laiemas ulatuses tähele pannud isikute poole üleskutsega saata nimetatud seltsile oma mälestisi 1905. a. vabadusliikumise, sellele eelnenud sotsialistliku ja käre-meelse liikumise, järgnenud revolutsioonilise liikumise likvideerimise, karistussalkade tegevuse jne. kohta. Selts kavatses teist avaldada tuleval aastal 1905. a. liikumise 25. aasta,

juubeli puhul vähemalt esimese köite „Mälestisi ja dokumente“.

Selts vajab selliseid materjale juba 1. oktoobriks s. a., millist tähtpäeva palume pidada silmas.

Edasi palub selts saata temale igasuguseid ülalnimetatud liikumisega ühenduses olnud kirjalikke ja asjalisi materjale, nagu lendlehti, üleskutsesid, ülesvõtteid, joonistusi, lippe, relvu, karistusvahendeid jne. Kõik need esemed hoitakse alal seltsi poolt asutatavas muuseumis ja arhiivis. Viimases kogutakse ka 1905. a. liikumisest osa võtnud üldiste ja kohalikkude tegelaste kohta eluloolisi andmeid, mida palutakse saata võimalikult rohkel määral.

Loodame, et esitatud üleskutse leiab kõige laiemat tähelepanu kõigilt meie kodumaa ja rahva ajaloo vastu huvi tundvalt isikuilt.

1905. Aasta Seltsi juhatuse nimel.

Abiesimees: P. Treiberg.

Sekretär: Hans Kruus.

Tartus, 4. juulil 1929. a.

Aadress: Tartu, Jakobi t. 34. „1905. Aasta Selts“.

Ajaloo kaks palet.

Märkmeid ja täiendisi kirjutiste kohta

„Kaitse Kodu!“ nr. 24.

Et „Kaitse Kodu!“ kogu oma olu poolest oleks soolindne ajakiri, on vaja tema kirjutisi hoida kõigiti niisugusel tasapinnal, et need oleksid täiesti õiged ja usaldatavad, nii et nende peale tarbekorral julgelt tohiks toetuda.

Seda põhimõtet endale juhteks võttes, arvan tarviliseks „K. K!“ nr. 24 leiduva paari artikli mõne väite kohta esitada järgnevaid kohendusi ja õiendusi.

Kirjutises „Lembitu haud“ nõuavad õiendust järgnevad kohad.

1. Paaril kohal on ilmselt ära vahetatud Viljandi nimi Sakalaga: Lahing löödi tunnitee Sakalast põhjapool — Sakala ja Leola vahel. Nii ei saa öelda — Leola oli ise ka Sakalas.

2. Kroonikates esinev Paala jõgi oli Põltsamaa või Navesti, mille üle palju on vaieldud. Kuid nüüd ei vaielda enam, sest kõik asjaolud näitavad, et kõne võib olla ainult nüüdsest Navestist, eriti selgelt tõendas seda V. Reiman, sedagi põhjendades, et meieaegne „Paala“ nimetus on ekslik. Jõe ladinakeelne nimekuju Pala on on moonutatud eestikeelsest Palu nimest; see nimetus ongi looduslikult kohane nüüdsele Navestile.

3. Et asjaolu on nõnda, kaob ära iga alus autori oletusest, nüüdne Lemmjõgi võis ollagi muistne Paala. Ei võinud — kahel mõjuval põhjusel, olgu õige, et siin kohal peeti Eestile nii saatuslik Madisepäeva lahing a. 1217. Aga see ei olnud ju mitte Paala kaldal, nagu eksiti arvama on hakatud. „Pala ääres“ seisis küll varem Lembitu sõjaleer, aga kroonikas on selgelt öeldud, et kui Saksa vägi läks eestlaste vastu, leidis ta, et need olid läinud teise kohta, Palast eemale, tõenäoliselt ühe tunni tee põhjapool Viljandit. — Lemmjõge aga ei saa kuidagi sarnastada Palaga. Sest kuigi see jõgi oli vanasti palju suurem, ei võinud tal iganes olla seda ulatust, mis oli kroonikate järele Palal, mis pärastisel ajal seati piiriks ordumaa ja Saare-Lääne piiskopkonna vahel. Et selle piiskopkonna maad oleksid ulatunud nüüdse Lemmjõeni, on üsna võimatu.

Järgnevas kirjutises: Rahvuslik iseteadvus jne., mis üldiselt on väga õigemõtteline ja tähelepanev, leiduvad ometi mõned vääratused, mida siin mainin: „10. aasta eest ei olnud meil midagi.“ — Ei ole õige —

meil oli midagi, pealegi palju, muidu poleks me saanud omariiklust, sest „et millestki ei saa midagi“, ütleb autor ise teises kohas.

2. „Poolesaja aasta eest eestlasi rahvana veel ei olnud.“ — Oli küll, sest jättes arvestamata palju eestluse avaldusi hulga varemini, oli ometi 1869. a. laulu pidu vägevaks tunnistuseks, et Eesti ju oli olemas.

3. On kahjuks õige, et aastasadu meile sisendati meie „alaväärtuslikkust“. Sellest vaatest vabanedes ei sünni meil aga sugugi sattuda teise äärmusse, hoobeldes, et „ei saa arenemise kiiruse ja korraldavate võimete poolest meie kõrvale seada ühtki teist rahvast“. Sarnane enda upitamine ei sünni suurtele rahvastelegi, vaid toob neile teistelt pilget; meie noor ja väike rahvas ei tohiks end selle mõttega hakata petma; teisi petta ometi ei saa ega tahagi.

Kui suuri puudusi meil olemas on, näitab autor isegi küllalt selgelt järgnevais seletustes.

Mõistagi ei vähenda need väikesed viperused kirjutise üldväärtust, mida minagi hindan nõrgalt. Oma poolt sooviksin veel eriti rõhutada seda väidet, et ainelised varad üksi kedagi rahvast ei tee õnnelikuks ega kindlusta ta olemasolu. Vastandlikult: Need võivad mõnikord saada otse ta kahjuks ja hukatuseks. Ajalugu pakub seks näiteid rohkest. Vanaaja pea kogu siis tuntud maailma valitsev Rooma riik kaotas oma algusliku tegevuse just oma võidumaadest kokkuaietud määratu suure rikkuse tõttu — ta nõrgenes aegapidi ja viimaks hukkus. — Sarnane näide on uue aja algusel Hispaania riigist, kes endale vedas äravõidetud „uuest maailmast“ päris kullamägesid, aga need ei toonud temale õnne ega jõudu, vaid ennem õnnetust ja jõuetust.

Samuti on üliõige, et põlised eluväärtused, mida mõneltpoolt kergemeelselt alahinnatakse: usk, perekondlikkude sidemete pühadus, autoriteedi austus ja mis muidu seal mainitud, seisku kogu rahval täies lugupidamises. Sest need on meie jõu juured, annavad meile, nagu igale rahvale, ta kestvuseks püsimumust. On juured terved, peab puu vastu tugevalegi tormile; kōdunevad need, kaldub ümber uhkemgi metsa hiiglane.

H. Prants.

Põhja-Ameerika rajaleidjad.

(Skoudid.)

Kas kardad sa tuisu mässu,
tormis julgesti edasi astu?
Ära lase end suruda nässu!
Suru mehiselt möllule vastu!
Sa kannata, olgu visa su meel
kui hundil seal üksildasel teel.
Siis tohuna tundub su nahk,
ja nägu on pargitud vees,
sa ise oled kare kui rahk, —
kuid on näha, mis oled: üks mees!

Põhja-Ameerika ühisriikides leidub üle poole miljoni rajaleidjaid-skoute. Ent mitte just palju sellelaadilisi, kui kirjeldab siin toodud väike värsike. Palju ei leidu sääraseid ka teistes maades. Sääraseks ei kujuneta kergesti. Oli kord aeg, siis tundus ameeriklaste rusikate nahk nii kare kui tammetoht ja nende nägu nii pargitud kui indiaanlastel. See oli siis, kui nad lõhestatud ja räbalateks muutunud riietes tungisid edasi läbi lõpmatute metsade, et otsida kaitset tormi ja tuisu vastu, ning kui nad oma teedel kohtasid rohkem hunte kui inimesi. Tol ajal olid ameeriklased mehed. Kes seda ei olnud, said selleks või nad hävinesid. Ainult mehed võisid jääda püsima asunikude elus.

Selles väikeses salmikeses ongi mõeldud just asunikele, ning neid seab vana rajaleidja Ameerika poistele eeskujuks, kui ta temaga kõneleb seal järve ääres (vaata pilt), kus tema esiisad asusid palkmajadesse, küttisid piibreid ja karusid, kuna indiaanlased vihastasid metsades valgete üle, kes õiguseta tungisid nende igivanadesse jahipiirkondadesse. See vana rajaleidja on rajaleidjate auviitsepresident, National Scout Commsisionär, Daniel Carter Beard, või lihtsalt Dan. Kui üldse keegi on teeninud aunime, siis kannab Dan täie õigusega „vana hundi“ nime.

Juba kaua enne seda, kui hakati mõtlema rajaleidjate liikumisele, uitas Dan Beard Ameerika metsade ringi, oma jõgede ja järvede ääres, mitte seepärast, et ta selleks oli sunnitud, vaid seepärast, et tal oli selleks eriline tung. Ta tundis, et vanad ameeriklased endale sealt olid kogunud oma jõu võitluseks olemasolu eest. Ta armastas vaba elu, jutustas sellest ajalehtedes ja -kirjades ning kirjeldas raamatutes seda, mida paljud olid unustanud ja teised hoopis ei olnud tunnudki. Ta kutsus neid uuesti välja kaunite jõgede, järvede ja metsade juure. Nad tulid üksikult, ta kogus nad kokku rühmitusteks. „Noored pioneerid“ ja „Daniel Boones'i pojad“, tema kaks metsapoegade klubi, andsid teistele eeskuju. Nad äratasid vanal pinnal uuesti ellu vana asunikude vaimu. Sa kannata, olgu visa su meel kui hundil seal üksildasel teel, siis tohuna tundub su nahk ja nägu on pargitud vees, sa ise oled kare kui rahk, — kuid on näha, mis oled: üks mees. See oli see siht: mehed nagu asunikud, mehed nagu vanad ameeriklased.

Kui Dan sai 70-aastaseks, voolasid tuhanded noored ameeriklased välja ja austasid vana hunti, esimest kõigist Ameerika metsapoegadest. Nende tuhandete hulgas olid suured rajaleidjate karjad, kuid oh kui vähesed ainult sellised, millistena Dan neid endale oli kujutanud. Vana hunt pidi nutma.

Ühe Põhja-Ameerika järve ääres seisis ühel hilisuvipäeval tugeva kehaehitusega noor mees oma õnge-dega. Ta jälgis teravalt korgi vähematki liigutust ja ei pöörnud oma tähelepanu millelegi muule. Igakord, kui kala sattus õnge ja ta selle õnnelikult oli toimetanud maale, hõiskas ta rõõmu pärast. Ja kui ta õhtul istus oma tule ääres ja küpsetas päevast saaki ning

leiba, oli ta õnnelikuim hing maailmas. See tähendab, üks väike mure oli tal siiski ka veel olemas. Ta oli kord olnud rajaleidja, ühe suure rühma juht. See oli olnud rajaleidjate liikumise esimestel päevadel, aastatel 1910.—11. Need olid olnud toredad ajad. Rühm ise asus ühes suurlinnas. Aga nii tihti kui see oli olnud võimalik, olid nad täitnud oma seljakotid ja linnast lennanud välja. Tihti oli see olnud vaid laupäeva-pühapäeva rännak. Aga isegi pärast päevatöö lõppu olid nad rühkinud välja linnast vabasse loodusse. Ta oli tunnud suurt rõõmu poiste üle. Neil oli aegamööda tulnud päris suur iha möllata väljas looduses. Oma suvelaagris raputasid nad endast linna hoopis maha ja õppisid elama metsas ja järve ääres, ilma et oleksid igal hetkel millegi üle kaevanud. Nad võisid kallastada, ehitada hurtsikuid ja magasid sama hästi tule ääres kui kodus voodis. Nendes tundus midagi tõsisest metsapoegadest. Nad põlgasid liikumismängu kin-nistes ruumides.

Aga nüüd istus ta siin ükski. Rühma tal enam ei ole, ta ei tahtnudki teda enam. Aga ta pidi siiski ühtelugu mõtlema sellele, kuidas rajaleidjatel elu võiks olla, kui kõik oleks läinud oma rahulikuks rada. Kuid rajaleidjate liikumine oli sootuks muutunud, või õigemini rajaleidjate liit oli hävitanud rajaleidjate liikumise. Enne töötasid üksikud rühmad enamasti igatüüsi omaette. Nad allusid muidugi rajaleidjate seadusele ja üldistele seadlustele, ent rühmade juhid töötasid omapead ja harjutasid seda, mida nad pidasid kõige tähtsamaks. Suuremale hul-gale neist oleks elu vabas looduses olnud kõige tulusamaks, kuna suurlinnade poistel polnud midagi tarvilikku, kui pääseda linnast välja ja liikuga vabaduses. Seda nad võisid ju muidugi ka jalgpalliväljadel, kuid see ei ole ikkagi seesama, mis on laagrisolemine vabas looduses.

Daniel Carter Beard rajaleidjate auvanem.

Rajaleidjate liit oli asunud südilt tööle, ning vaevalt suutis vaadata kord ümber, kui juba oli loodud suur organisatsioon, suure hulga büroodega, kust valgusid laiali suured hunnikud trükiteid igasuguste rumalate määrustega. Kui ei käidud nende järele, omandati peagi ahvirajaleidja nimi. Alguses oli ta nende büroodega kakelnud ümber, aga kui ta nägi, et sellest polnud mingit kasu ning et nad oma tahte suruvad läbi, olid tema ja mitmed teised, kes vabatahtlikult olid sportinud oma poistega, löönud käega ja lõpetanud oma töö. Seepärast istub ta siin üksi ja mitte terve rajaleidjate karjaga. „Jah,“ mõtiskleb ta endamisi, „ka vanal Danil on kahju. Kui temal üksi oleks käskida, muutuks kõik peagi hoopis teiseks.“

Ameerika rajaleidjate liidu peabüroo asub New-York'is ühes Fifth Avenue pilvelõhkujas. Ta täidab terve majakorra. Tal peab olema ruumi nende 300 inimese jaoks, kes on selle büroo palgalisteks ja kellel ei ole teha muud, kui juhtida Ameerika rajaleidjate liitu. Peab ju arvestama sellega, et selle büroo töö ulatub üle poole maailmajao, Atlandi ookeanist Vaikse ookeanini ja Kanada piirist Mehhiiko rajani. Ning siis, ta juhib ka tööpoolest seda tööd. Siin ei ole tegemist vaid mõnesuguse kirjavahetuse ja mõne vähesel näpunäitega siia ja tänna, vaid siin peetakse alalist ühendust peakorteri ja kõigi 12 rajaleidjate piirkonna vahel, millesse on jagatud kogu Ühisriigid. Ning peale selle on olemas 9000 rühma, mis alluvad otseteed peakorterile, kuna nad ei kuulu veel ühegi diviisi juure. Kümme direktorit istuvad oma kirjutuslaudade taga, igaüks oma väikeses klaaspuuris, ja dikteerivad kirju diviisiülematele, kolonniülematele ja rühmapealikutele üle kogu mandri. Üsna kaugel maja sees istub rajaleidjate üldjuht ja valvab selle järele, et kõik sünniks ühe ja sama meetodi järele. Suurimaks sihiks on nimelt, et Ameerika rajaleidjate sportimine sünniks ühtlaselt, olgu see neegripoiste rühmas Kentucky's või rohtlaanepoiste karjas Nebraskas.

Organisatsiooni-direktor annab juhtnõore kõigile diviisidele, kolonnidele ja rühmadele ja laseb neid kontrollida oma assistentide poolt. Koolidirektor korraldab juhtide kursusi, et muretseda juhte paari miljoni poisi jaoks, kes võiksid hakata rajaleidjateks, kui ainult oleks juhte. Depoo-direktor juhib kõiki varustusladusid, et kogu varustus igalpool oleks ühtlane. Rühmade-direktor juhib kõigi iseseisvate rühmade pealikuid ja laagridirektori ülesandeks on kõigi laagrite korraldamisega ühenduses olevate korralduste andmine. Ta teab, kus asub iga üksik laager kogu maal, ja valvab selle järele, et neid juhitakse üldiste reeglite alusel, et millegi üle poleks põhjust nuriseda. Veerajaleidjatel on ise oma rajaleidjate juht. Kõige rohkem imponeerib siiski raamatu- ja ajakirjades osakond, mille direktoritel peale terve toimetussekreтарыde staabi on abiks veel kolm peatoimetajat. Igal üksikul Ameerika rajaleidjal on otsekohene ühendus selle osakonnaga, kuna ta hoolitseb kõigi trükiteidõde kätetoimetamise eest, mis igal aastal nende hulgas jagatakse välja. Muu hulgas saavad poisid sellelt osakonnalt Ameerika rajaleidjateraatmatu, mis nüüd trükatakse 1.665.400 eksemplaris, ja oma nädalalehe „Boy's Life“, mis läheb laiali nii suures eksemplaride arvus, et sissetulekud temast ulatuvad 888.000 kroonini.

Ükski direktoritest ei hoiu oma jõude. Ning nad ei hoiu ka paberit. Seda näeb sellest kirjade hulgast, mis saadetakse laiali. Aastas läkitatakse neid välja umb. 2½ miljonit ja sissetulevate kirjade arv on umb. 1 miljon; peale selle võtab büroo aasta jooksul vastu umb. 37.000 inimest, kes isiklikult tulevad siia oma asju ajama.

Need arvud käivad vaid New-York'is asuva peakorteri kohta. Kuid igal üksikul suuremal linnal on ka ise oma peakorter, kus üks piirkonnajuht oma abiliste-

karjaga hoolitseb kohaliste ettevõtete eest. Kõik need inimesed saavad palka; seepärast pole nii väga imestada, et bürookuludeks läheb aastas umb. 2¼ miljonit krooni. Pole sugugi raske ajada kokku seda raha. Kõige tublimad Ameerika ärimed istuvad liidu peastaabis ühes inimestega, kelle sõnu kuulatab kogu Ameerika. Kui nüüd veel tuletada meele, et Ühisriikide president on ühtlasi liidu apresident ja kõik endised presidendid on liidu auviitsepresidendid, siis pole siin midagi imestada, et Ameerika rajaleidjate liit vahetpidimatult kasvab suuruse ja lugupidamise poolest. Aga miks nutab siis vana hunt?

„Meie rajaleidjad on kari kirikurotte, neid peaks aetama päevavalgele.“ See ütetus kuulub ühele teenistusest lahkunud Ameerika diviisiülemale, kes alati täie innuga osa on võtnud poiste tööst ja ka praegugi seda teeb, ja seepärast teab, mida ütleb. Aga ainult see, kes teab, et üle poole kõigist Ameerika rajaleidjate rühmist kuulub kirikule ning juhitakse kirikumeeeste poolt, mõistab nende sõnade õiget sisu. Rajaleidjate töö on nende rühmade juures midagi pühapäevakooli taolist, kena ja meeltülendav, aga tal ei ole vähematki tegemist rajaleidjate spordiga, igatahes selle diviisiülema arvates. Ta pidas oma linnas nii mõnegi lahingu selle põhimõtte eest, et rajaleidjate juhtideks peaksid olema teised, mitte kirikumehed. Alles siis, kui see oleks viidud läbi, lootis ta, et kirikurajaleidjad võiksid muutuda teiseks. Ja seda oleks tööpoolest vaja.

Ameerika 18.000-dest rühmast peavad 8000 oma rühma- ja patrullide-koosolekuid kirikute maa-alustes võlvistikkudes ja koguduse majades. Seal kohtuvad kord nädalas rühma kuuluvad 20—25 rajaleidjat ja harjutavad end harilikkude rajaleidjate katsete sooritamiseks. Singaliseeritakse, luuakse sidet, kirjutatakse raaporte, loetakse kaarti ja harjutatakse mitmeid teisi häid oskusi. Aga need poisid ei näe päevavalgust enne, kui nad oma koosolekult lähevad koju. Üks noor daanlane oli San Franciscos võtnud enda kätte ühe vana rühma juhtimise. See kuulus kirikule, mis ei seisnud just väga kaugel suurest pargist. Selles pargis tahtis ta toimetada oma harjutusi. Aga staap, mis koosnes koguduse kõige ettevaatlikumast ja igavamaisist liikmetest, tegi talle peagi selgeks, et nende poisid sellest ei pea võtma osa. Nad kõnelesid jalanõudest, pahast ilmast ja paljudest muudest naeruväärsetest asjadest ja leidsid pealegi, et kiriku maa-alune võlvistik on kõige ideaalsem paik rajaleidjate harjutusteks. Kõige halvem aga oli see, et poisid aegamööda seda isegi hakkasid arvama. Nad olid muutunud tõelisteks kirikurottideks. Rühmapealik vihastas nende üle. Ta teadis nimelt väga hästi, et kui ta nad kord oleks suutnud tassida parki, nad peagi kirikurottlikkuse endalt oleksid raputanud maha ja muutunud selleks, mida nad ju sisuliselt olidki: erksate ja julgete poiste karjaks. Tal oli tuline iha kõigi jalanõude mure, paha ilma ja kirikunõukogu vananaiste jutu kiuste korraldada korrapärane lahingõppus. Aga ta teadis, et kogu kogudus, ning mis veelgi pahem, ka peakorter end ehmunult asetaks tagumistele kappadele ja tema ise vallandataks ametist. Seepärast jättis ta selle nõu katki.

Nüüd veab ta samas suunas ühes teiste Ameerika rühmapealikutega, kes on rahuldunud, kui nende rühm ilmub korrapäraselt kohale, sooritab oma katsed ja kenasti marsib. Paraadmarss läbi linna on muutunud peaaegu elunõudeks. Täiskasvanud pealtvaatajad leiavad nimelt, et see näeb välja „smart“ (terane, schneidig). Ning kirikunõunikud on sellele uhked. Vahest on mõnel rühmapealikul selle peene marssimisega oma väike tagamõte. Nad teavad ehk, mis juhtus rajaleidjatega Providence'i linnas Rode Islandi osariigis. Ühel ilusal päeval kutsuti diviisiülem ühe miljonäri juure, kes talle ütles, et ta on eelmisel päeval näinud üht rajaleidjate rühma marssivat läbi linna. Nad olevat marsinud „smart'ilt“, ja see olevatki just see, mida tema

meeleldi tahtvat näha. Säärastes poistes pidavat ju ikkagi midagi peituma. Ning siis annetas ta otsekohe ¼ miljonit dollareid. Kes ei tahaks meeleldi teha paraadimarssi, ja olgu see kas või igapäev, säärase ümarguse summakese eest?

Oleks õige kurb Ameerika poolele miljonile rajaleidjale, kui nad ei mõistaks midagi muud kui paradeerida. Siis võiksid nad pigemini oma koli panna kokku ja liituda paljude tuhandete Ameerika poistega, kes asuvad päris korrapärastes sõdurite liitudes, kus neist trillifakse väikesi sõdureid, et pärast kord täiskasvanutena olla valmis, kui Ameerika kord jälle peaks sattuma sõtta. Maailmasõjast alates on need liidud tublisti kasvanud, ning paljud poisid, kes varem vaevalt aimasid, mis on sõdur, painavad nüüd oma vanemaid, selleks tohtida saada. Koolides on olemas osakondi, kellel on harjutuslaagrid tuhandete osavõtjatega. See on terve noorsõdurite sõjavägi korrapärasel mündris püssi, mõõga ja kuulipildujaga. Reamehed on 10-aastased, ning on olemas 15-aastaseid kindrleid. Selle sõjaväe eeskirju ei ole just kerge täita. Olingi kiltmaa noorsõdurite liit nõuab näit. järgmist:

1. Iga liige peab igal pühapäeval käima kirikus või pühapäevakoolis.
2. Igal liikmel peavad olema koolis rahuldavad tunnistused, eriti usinuses ja ülalpidamises.
3. Liikmed peavad olema viisakad, kombelised, puhtad, sõnakuulelikud ja kõnelema alati tõtt.
4. Nad peavad korrapäraselt käima harjutustel, kui neid ei takista haigus. Haigustunnistused saadetakse peakorterisse.
5. Nad peavad kohe täitma kõiki ülemate käsklusi ja juhtnõore kodus, koolis ja oma väeosas.
6. Mundreid peab hoidma puhtana ja korralikult triigituna. Igaüks peab ilmuma harjutustele läikivates saabastes. Valged vööd peavad olema puhtad ja värskest triigitud, mundreid ei tohi pesta.
7. Roppe ja ebasüüdsaid kõnelusi ja suitsetamist ei sallita.
8. Ohvitserid otsustavad, kes võib astuda liikmeks, ja üksikuid liikmeid võib igal ajal sõnakuulmatuse ja seadlustest üleastumise pärast heita välja.
9. Liikmed peavad ilmuma harjutustele täpselt.
10. On keelatud kanda vormi väljaspool harjutusaega. Püsse ja muud varustust tohib tarvitada ainult peakorteri erilise loaiga.

Neid noorsõdurite liite kiidetakse väga kõige kõrgemate sõjaväeasutuste poolt, kuna nad on kasulikud, sest nad annavad vajalist lihvi paljudele poistele, kes muidu jääksid lõtvade jõmpsikate karjaks. See teeb ka neile enestele lõbu mängida sõdurit. Aga palju rohkem sealt ka välja ei tule, kui riviõppus ja paraadmarssid vägevate puhkpilliorkestrite saatel. Ning siis on sellel liikumisel veel üks suur puudus; nad kõlbavad siis alles millekski, kui peaks olema sõda, ning õieti ka siis veel mitte, kuna nad on poisikesed.

Seepärast on ameeriklastele rajaleidjad armsamad. Oma elule kinnistes ruumides vaatamata oskavad nad siiski rohkem, kui ainult signaliseerida ja paradeerida, ning seda, mida nad oskavad, võib kasutada igapäevses elus. Ameerika ajalehed kõnelevad iga päev midagi rajaleidjate tegevusest kogu maal. Üks vapper tegu asendab teist. 1911. aastast saadik on teenitud päästemedalite arv kasvanud 22 pealt 541 peale. See on midagi, mis neile täiskasvanute hulgas loob au ja lugupidamist. Ning need ühtelugu arvult kasvavad teod ongi see tegur, mis vana hunti hoiavad rajaleidjate töös; sest kui Daniel Beard aukohtu presidendina peab otsustama, missugune rajaleidja on teeninud päästemedali, siis näeb ta, et kõigele vaatamata nende hulgas leidub siiski paljusid tõsise metsapõja verrega soontes. Ta süda peksab uhkustundes, kui ta kuuleb ettekannet

Rajaleidjate laagri telk.

Henry Skiltoni üle, kes ühes kahe sõbraga sõitis kannu alla mööda äärmiselt kiiret jõevoolu. Üks neist pidi ühel ohtlikul kohal astuma kannu, et seda juhtida mööda veelusest kaljust, komistas ja kisti jõevoolust kaasa. Ta kadus sügavusse. Henry kargas talle järele, sukles, leidis ta ja hoidis ta keerlevais veepööristes veepinnal, kuni jõudis ühelt mootorpaadilt. Paadist ulatati möla, ent uppuja kiskus oma hirmus Henry vee alla, nõnda et ta ainult äärmise jõupingutusega suutis haarata kinni mölast. Ta ei lasknud siiski kaaslast lahti, kuni teda viimaks suudeti päästa paati. Daniel Beard, see vana pealik, kinnitas kuldmedali Henry rinnale ja tunnistas ta vääriliseks metsapõegade suguharu vennaks. Ameeriklased loevad selle üle ajalehtedes ning ütlevad endile, et sarnaseid õnnetusi võib juhtuda igapäev. Selleks pole enne vaja sõda. Nad tahaksid meeleldi, et kõik nende poisid oleksid kui Henry. Kui nad siis kuulevad, et ta on rajaleidja, taipavad nad, et see rajaleidjate asi ei ole mitte ainult mängimine.

Järgmisel päeval loevad nad ühest hiiglauputusest Pueblos, Colorado osariigis. Jõgi on ühe tunni jooksul astunud kaugele üle oma kallaste, on sillad ära üjutunud, tunginud sadandesse majadesse, nõnda et nende elanikud on kas uppunud või end päästnud katusel. Kogu ümberkaudne rahvas on meelutu hirmust. Just kõige hullema nõutuse hetkel täiskasvanute ja laste hulgas, sööstavad kaks rajaleidjat ühte paati, jõuavad pärast ägedat võitlust jõevooluga ühe põleva maja juure, millest nad päästavad viis inimest parajasti enne seda, kui hirmus plahvatus hävitab viimse maja jäänused. Üks rühmapealik upub kahe naisterahva päästmise katsel. Öö jooksul loovad rajaleidjad ühenduse üleujutatud linnaosaga teisel pool jõge, seavad sisse kindla teadete edasiandmise teenistuse, sest telefoni- ja telegraafühendused on hävitatud, ehitavad ühe silla ja viivad toiduaineid puudustkannatajaile. Järgmistel päevadel on nad linna asutuste alaliseks abiväeks.

Kui linn viimaks on toibunud ehmatusel, taipavad kõik, et rajaleidjad õnnetuse ajal olid igalpool kohal, ilma et keegi neid selleks oleks palunud või käsitanud. „Kuidas on poisid saanud sellisteks?“ küsitakse imestunult. Kui järgneb vastus: „Rajaleidjate harjutuste ja kasvatus tagajärjel,“ ütlevad täiskasvanud: „Meie tahame saada rohkem rajaleidjaid.“ Siis rõõmustab jälle vana hunt.

Jõuluõhtul on tung tänavatel hullem kui ühelgi teisel päeval. Seal nähakse siis ühel tänavaristil üht 13-aastast poisikest tuntud kordniku seisakus tõstetud käega seisvat pika rea kannatamatult ootavate autode ees. Nad ei liigu paigast. Asjatundlikult heidab poisu pilgu põiktänavasse. Viimane auto sealtpoolt on möödunud temast. Silma pilgutamata vajutab ta käe alla ja kogu autode rida libiseb temast mööda. Politsei ei suuda sel päeval teha kogu nõuetavat tööd, talle on tul-

nud abi; seal seisavad abilised: San Francisco rajaleidjad, kordnikud üheks päevaks. 700.000 inimest alluvad ta väiksemale viipele.

— „Smart'id poisid, need rajaleidjad,“ mõtlevad täiskasvanud, „alati kohal, kus asi läheb kibedaks. Kõik poisid peaksid olema rajaleidjad.“ Seda küll, aga nad ei aima, kui raske see on selleks pääseda. Peaasjaliselt seepärast, et nii vähesed täiskasvanud ise teavad, mida selleks vaja. Sel ajal, kui n e m a d olid noored, polnud veel rajaleidjate sporti olemas, ja täiskasvanud juhid on hädavajalised, kui soovitakse, et sellest peab tulema välja midagi korralikku. „Siis muretsege juhte, küll meie juba maksame, mis vaja läheb,“ vastavad praktikalised inimesed, ning ühe rajaleidjate-nädala jooksul agitertatakse tänavail, parkides, raekojatreppidel, kirikutes, koolides ja ülikoolides. Tagajärg on 7 miljonit krooni vabatahtlikke annetisi rajaleidjate heaks.

Nüüd võib asuda tööle. Suured summad kulutatakse juhtide kursuste korraldamiseks. Peaaegu iga suurem linn korraldab neid ja järgmise aasta jooksul annab peakorter üle tuhande uue rühmapealiku tunnistuse välja. Kirikute kogudused astuvad järele ja lasevad oma kirikukoole korraldada kursusi. Suurimaks päevastundmuseks aga on siiski asjaolu, et rajaleidjate sport muutub ülikooli õppeaineks. See on Columbia ülikool, kes ühe noore, vaimustatud ülikooli professori eestvõtetel sammub esirinnas. Ta korraldab loenguid rajaleid-

Õige metsapöög kannab isiklikult oma kanuu läbi Põhja-Ameerika ürgmetsade ühest jõepiirkonnast teise.

jate spordi üle, korraldab harjutusi kinnistes ruumides ja annab üliõpilastele välja eksamitunnistused rajaleidjate spordis nagu teisteski ainetes. Ei kesta kaua, kui järgnevad sellele eeskujule teised ülikoolid ja õpetajate seminarid, nõnda et rajaleidjate spordi õppetool kolme aasta jooksul seatakse sisse 18 ülikoolis.

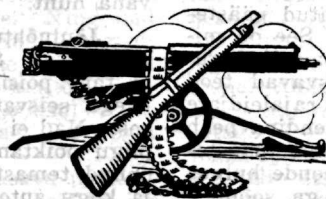
Lõpp sellele tegevusele peab olema seesugune, kui soovivad innukamad täiskasvanud ja ka suurem osa poistest, s. t. et kõik, kellel on soov, võivad hakata rajaleidjateks, ning võib olla isegi need, kellel seni selleks pole olnud taht. Sest ka neid on olemas, eriti kõrgemates koolides, kus rajaleidjate sporti peetakse lapsemänguks. Neil poistel on seevõrra palju teisi toimetusi, enamasti spordi alal, ja nad peavad seda „smart'imaks“ jalgpallimängus lüüa üht väravat, kui aidata vana naist üle tänava teispoolele kõnniteele. Nad vaatavad rajaleidjatele üle õla, ja nende õpetajad pole targemad; neil kui ka nende õpilastel on ainus suur ideaal: peeneim jalgpallimängija.

Aga ka koolides on praegu vaadete muutus käimas. Paaril tuhandel koolil on juba oma õpilaste hulgas loodud rajaleidjate rühmad, ning üldse peavad 3000 rühma oma harjutusi koolide ruumes. Suuremad poisid hoidsid endid esialgu veel tagasi, ent kuna õpetajad pikkamisi hakkavad taipama, et rajaleidjate sport on tähtis ja kasulik, levib ta ka õpilaste hulgas. Üksikuis linnades on isegi koolivalitsused ise hakanud tegutsema rajaleidjate spordi alal ja seadnud ametisse erilised rajaleidjate inspektorid, kes organiseerivad koolirühmi ja valvavad nende tegevuse järele. Poiste osavõtt on muudugi vabatahtlik.

Esimene sellelaadiline samm astuti Detroiti kooliameti poolt, kus asutati 19 uut koolirühma ja 400 uut rajaleidjat endid vana rühma juures andsid üles. Ühes väiksemas linnas Fort Scott'is Kansase osariigis on kõigil koolidel oma rühmad, ja eeskujulikule rajaleidjale, kes kogu oma gümnaasiumis oleku ajal on kuulunud aktiivsete rajaleidjate hulka, märgitakse ekstrapunkt kooli lõputunnistusse. On kergesti mõistetav, et Fort Scott palkab ametisse vaid niisuguseid õpetajaid, kes peale oma kutsetunnistuse võivad esitada atesti, et nad noorsootööst juhtivalt on võtnud osa.

Samuti kui koolides levib rajaleidjate sport, libiseb ta ka pikkamisi ülikoolide ellu, kui gümnaasiumi õpilast saavad üliõpilased. Aga siin on tal pidada veel tugevam võitlus jalgpalli, pesapalli ja teiste liikumismängudega. Kestab kaua, kuni teda siin hakatakse sallima. Dan Beard seda enam ära ei ela. Kas saab ta seda üldse näha, et rajaleidjad muutuvad vabadeks metsapöögadeks, pioneerideks, asunikudeks? Kes on kuulnud üksikasju Ameerika rajaleidjate päralejõudmisest ülemaailmsele jamboreele Londonis 1921. a., ühes kõigi nende kohvrite, pesunõude ja väljavooditega ja tunneb olukorda nende suvilaagrites Ameerikas, see ei usu seda. Öieti ei ole nad küll ise selles süüdi, vaid see ümbrus, milles nad üles kasvavad. Ameerika rajaleidjad ei ole — nagu enamjagu Euroopa rajaleidjaid — loonud laagrispordi, nad on ta pärinud; ta oli olemas enne nende aega. Kuigi pärandus ei ole halb, ei ole Ameerika laagrisport siiski vääriline metsa vabadele pöögadele.

Seepärast nutab vana hunt.

Pakri.

Astume Vasalema poolt tulles Paldiski poole. Missugune kena vaade avaneb siin merelahele, kuhu paistavad ära viie kiriku tornid. Kerge tuul paneb veevälja tasaselt õõtsuma ja iga laine kannab oma kukil valget vahutanu. Harju-Madise kirik, mäekingi otsas, vaatab kaugele reidile, on välimuse järele vanemaid kodumaa kirikuid. Kiriku ümber on vana surnuaed, kuhu on maetud eestkätt selle koguduse aadlisoost liikmed. Kiriku ehitamine olevat sündinud omal ajal merehädast pääsnute poolt pääsmise mälestuseks, nii kõneleb kohalik jutt. Kiriku ligidal on õpetaja kena elumaja ühes aiaga.

Maailmasõjaaegsetest ev.-lut. vaimulikkude tagakiusamistest Vene võimude poolt räägitakse veel nüüdki imelikke asju. Selle all kannatanud õige riigitruud mehed, pole päästnud neid isegi see, et nad koduseks keeleks võtnud Vene keele. Õhtul särab loojaminev päike kirikutorni akendest, mis iseäranis selgesti on näha eemalseisvast Paldiskist. Seepärast on õpetajat süüdistada olnud kerge, olugi, et see süüdistus on äärmiselt lapsik: õpetaja olevat tornist sakslastele näidanud merele tuld, mis muud, kui kirikuvõtmed käest ära, ise vangil!

Harju-Madise kihelkonna piirides asub kuuulus Vasalemma marmori paemurd. Seda võib märgata ka kiriku ja kihelkonna surnuaia juures. Ei ole kuski mujal kodumaa Eesti koguduste surnuaedades näha niipalju väljatöötatud kiviilustusi, palju haudu on kaetud selle kivi tahvlitega. Kahjuks pole kivi küllalt sitke.

Harju-Madise kiriku alt viib 8 klm pikkune tee Paldiskisse. Kahe kilomeetri kaugusel kirikust voolab merre Vasalema jõgi. Siin töötab pisut maad jõesuust eemal vana vesiveski idüllilise välimusega kenas vaikuses, kus rataste klöbinat metsa all on mõnus kuulata. Teeäärsetes küldes teatakse maailmasõja päevist jutustada veel mõndki, olid ju siis pea-aegu kõikides taludes korteris Vene soldatid ja kogu rand oli neid täis. Juhtus talupere mees kodunt jalad tõstma, pidi perenaine hirmuga olema valvel, kas mitte mõni sulgloom või vibunina soldatite poolt salaja ära ei veristata ja ei lenda supikatlasse. Kõige tõsisem oli lugu supikatla endaga, selle korstnast ledasid sädemed vastu õlgkatuse räästast, sest soldatid oma pudru, „dreadnoughti“ kaugemale viia ei viitsinud.

Merekallas on lage ja metsata, kuid tal on kord aastas sarnane võlvus, mida harva on leida, nimelt varajasel kevadel. Kui lumi on sulamas ja merre viivad ojakesed lõövad sine-tama, algab lahes iseäraline elu. Siit lendavad läbi oma reisidel soojalt lõunamaalt Põhja-

Soome tundratesse pesitama suured luikede parved, kes röömsa kisaga langevad maha otsima väsinud kehale toitu. Küttidest, kes maas lumel valge lina all varitsemas saaki, võib see end lugeda õnnelikuks meheks, kelle pauk prantsatades toob maha 20-kilolise õhukuninga. Kuidas aga kajab ja rõkkab laht sel ajal lugemata hulkade vesilindude häälitsemisest? No, seda peaksite kord kuulma ja siis ei unune see enam! See on kontsert, mida antakse esimese hooga, see on võrratu prelüüd kevade tuleku suurepärasele sümfooniale. Siin on oma taktikepiga vehkimas kontserdiandjate keskel nägematu kapellmeister, esimene armastus järgnevaks sesooniks kokkuregistreeruvate linnupaarikeste vahel. Ja röömsa suuga kuulutavad mõlemad pooled abieluks allakirjutamist.

Paldiski, õigemini Pakri, laht on Soomelahe ainuke kinnikülmamatu. Juba Huppel tunnistas seda oma „Topogr. Nachrichten'is“. Juba see oli põhjuseks, miks Vene valitsus Läänemere maade allaheitmisel pööras siia tähelepanu. 6—7 kilom. pikkuses sügavas lahes võis Vene laevastik leida head pelgupaika. Ning seks hakati linna alla ühelt poolt ja Pakri saarele teiselt poolt ehitama suuri tamme, mille otsi meres väravate kaudu võis sulgeda. Tamme pidid nende otstel toetama kindlused. Kange Peeter I andis küll ehitused kuulsa feldmarssal Münnichi kätte ja määras Paldiski asukohaks sunnitöölistele, kes kõva sunni all hiiglatööd pidid viima lõpule, kuid ettevõtted olid siiski liig rängad. Edaspidistel troonitülidel ja valitsejate vahetustel pidi Münnich maalt lahkuma ja 22 aastat saatma mööda Siberis Pelõmi linnas sunnitöövangimajas. Kui nüüd 82-aastane rauk keiserinna Elisabethi surma järele sealt kord pääsis Peterburgi, oli aastakümnete jooksul olukord muutunud niipalju, et ehitused jäid pooleli ja sarnases olekus seisavad nad tänapäevani. Sunnitöö asukoht kaotati, 2000—3000 sunnitöölist saadeti teele Siberi poole, kus asutati uued sunnitöö-vangimajad. Nii näitavad veel arutu sügavad ja laiad paekivisse raiutud kraavid, missugust hiiglatööd siin lihtsate abinõudega omal ajal on tehtud.

Sunnitöö asukohti oli Peeter Suure aegsel Venemaal kõigest kolm: Beresov, Pelõm ja Paldiski. Need asutati riigi rajadele ja Läänemere maad loeti rajamaadeks, millega käidi ümber halvemini. Hiljem saadi siiski aru, et sunnitöö asukoht Euroopasse raiutud akna ääre ei sobi, ja see kaotati siit. Kuid enne pidid siin habemikud Vene vaimulikud sunnitööliste kõrval väljasaadetuna ära istuma oma karistusaja ja saama tunda, mis tähendas kange

Naiskodukaitse laskuritele einet valmistamas.

Peetri reformidele vastuhakkamine. Paldiski linn, see väike mudila, on ära kannud siiski suuremaid sõjaaegade raskusi kui tema suuremad naabrid Nõmme ja Tallinn. Neid toorusi, mida maailmasõja päevil soldatid siin tegid, nad Tallinnas ei julgenud võtta ette. Neid vahetati aiatasa ning ennesõjaaegsetest majade plankudest, aedadest, isegi aknaluukidest ei jäänud järele midagi. Peale selle veel kahekordne pommitamine sakslaste poolt. Pakri poolsaar, Pakri tuletorn, Pakri küla, Pakri laht, Pakri saared, isegi sellenimeline võrastemaja linnas. Linnast poolsaare tipu poole viib tee mööda järsku umbes 30-meetrilist kõrget paekallast, pae peal õhuke mullakord, taimekasv kehv, igalpool kasvamas kidurad kadakad. Kuid kallastes on väike paradiis ja vesilindude pesi siin on lugemata. Kallas tõuseb poolsaare lõpupoole jõudes ühtelugu, kuna ta tipus langeb alla otse püstloodis.

Tuletornist paistab ilusa ilmaga Soome lõunarand, samuti ka koduranniku tähtsamad kohad. Sinine Soomelaht näib tihti olevat külvatud täis sõidukite purjedega nagu kutsudes vetevaltserile:

„Minul on lustilik lootsik,

Sõidan ses vetel täis ilu...“

Ja ilu ning omapärasust võib leida ka pealtnäha kehvast nurgast, kui seda vaadelda lahke ja kodumaad armastava pilguga.

Siit merekallast mööda tulles hommiku poole hakkab see vajuma madalamaks, ilmub Leetsi mets, vanasti põline laas, kus elanud kõik vägevamad kodumaa metsloomad. Külarahva jutu järele olnud enam kui poolesaja aasta eest Vene rannavaht siin karu käes kimbus ja pääsnud üksi puu otsa ronimisega, kust teised soldatid tulles seltsimeest otsima ta päästnud.

Leetsi mõis oma ümbrusega näitab, misugused ilusamad kohad on otsinud välja ja omandanud endised maa võimumehed. Kõrgelt kaldalt endise mõisahoonde juurest viib trepp alla vee juure, kuna park veel sisaldab mitmesuguseid haruldasi puid ja kasve.

Pakri poolsaar näib väliselt vaadates kuuvana, keskel on siiski soo, millest kraavidega juhitakse merre vett. Vaevalt leidub mujal niisugust sisemist rahu kõnes ja väljaastumises kui rannakülades. Ka palju keele eksinud rootsikeelseid sõnu tunnistab Eesti-Rootsi rahvuste naabrust ja veresegamist.

Vahest kaob meri teerajalt kaugemale, vahest astub meie ette oma jahedusega, kuni jõuame Klooga ligidusse, ilusaimasse kohta Tallinna ümbruses. Oleme väsinud ja laskume jaama jõudes raskelt vaguninurka, mis meid kannab edasi Tallinna poole.

M. Morrison.

Kaitseliidupäeva spordivõistlused.

Kaitseliidu kehalise kasvatuse alal on möödunud jälle üks kilomeetripost, kust rahuldustundega tagasi võime pilku heita käidud tee ja tehtud töö peale.

Kaitseliidupäeva võistlustel selgub, kuivõrd malevad on endid aasta jooksul ette valmistanud, kuivõrd organiseeritult nad võistlusväljale ilmuvad. Kui 1926. a., s. o. esimesel kaitseliidupäeval, Tallinnas nägime võistlejate ridades peaaegselt nimekaid Eesti sportlasi, siis nüüd kolme aasta järele on lugu ümberpöördukt. Enamuses on võistlustele ilmunud noored, tundmatud nimed. Sellest järeldame sportlaspere juurekasvu, mida igati tervitama peab. Rõõmustavaks nähtuseks on, et juurekasv ei ole mitte üksnes linna malevates, vaid ka maa üksustes. Nii näit. kui Tartumaa malev 1928. a. esines 30 võistlejaga, siis käesoleval aastal oli see arv paisunud 50 peale, Harju malevas 29 pealt 49 peale, Pärnumaa malevas 36 pealt 50 peale jne. Kaitseliidupäeva võistlejate üldarv näitab iga aasta juurekasvu 300—400 sportlase võrra.

Ka võistluste tulemused ei jäta midagi soovida. Terve rida uusi parimaid saavutusi, rekorde, tähendab sportliku tasapinna tõusu.

Eriti tugev oli B klass, kus ka kõige rohkem seniseid tagajärgi ületati.

Vanade klassis esinesid omaaegsed kuulsused Külim, Abrams ja Hiiop, kes oma tagajärgedega võiksid võistelda julgesti mõnes tugevamas klassis.

Esmakordselt esines ka naiskodukaitse rahvatantsudes, võimlemises ja võrkpallimängus.

Et kehakultuur kaitseliidu naisperes soodsa pinna levimiseks leiab, näitavad esimese katse tulemused.

Kolmsada naist rahvatantse tantsimas, tugev konkurents võrkpalli võistlustel, ülihuvitav võimlemise ja rahvatantsude õhtu „Estoonia“ kontsretsaaalis, see räägib palju sellest kindlast tahtest, millega naiskodukaitse välja tuli kaitseliidupäeva pidustustel, olla tugev, terve ja elujõuline.

Üldise paremuse kokkuvõttes (kõikidel kaitseliidupäeva võistlusaladel) tuli esimeseks Tallinna malev — 387 p., II — Tartu malev 384 p., III — Võru malev 109 p., IV — Pärnu malev — 103 p., V — Viru malev — 98 p., VI — Sakalamaa malev — 78 p., VII — Harju malev 58 p., VIII — Pärnumaa malev 57 p., IX — Valga malev 55 p., X — Järva malev 54 p., XI — Narva malev — 52 p., XII — Lääne malev — 36 p., XIII — Tartumaa malev 31 p., XIV — Petseri malev — 15 p.

Kergejõustikus I Tallinna malev — 165 p., II — Tartu malev — 163 p., III — Valga malev — 55 p., IV — Harju malev 41 p., V — Sakalamaa malev — 36 p., VI — Viru malev — 25 p., VII — Pärnumaa malev — 24 p., VIII — Lääne malev — 22 p., IX — Pärnu malev — 15 p., X — Tartumaa ja Võru malevad — 10 p., XI — Narva malev — 9 p., XII — Järva malev — 8 p.

Kindral Laidoner annab kaitseliidupäeval kotkaristi üle pr. A. Varepile.

Kaitseliidupäeva võistluste üksikasjalised tagajärjed:

Erikläss:

100 m jooks.

1. Šüts, Karl — Tartu	malevast	11,3
2. Küttim, Herbert — Tallinna	"	11,4
3. Korol, Valter — Tartu	"	"

400 m jooks.

1. Korol, Valter — Tartu	malevast	51,9
	(uus rekord)	
2. Pupart, Aleksander — Tallinna	"	54,1
3. Lille, Hugo — Viru	"	56,2

1500 m jooks.

1. Beldsinski, Felix — Tallinna	malevast	4.13,7
	(uus rekord)	
2. Soonberg, Leopold — Tartu	"	4.14,4
3. Alep, Rudolf — Tartumaa	"	"

Kõrgushüpe hooga.

1. Sule, Gustav — Tartu	malevast	1,70
2. Roht, Evald — Tartu	"	1,70
3. Kõvamees, Joh. — Pärnu	"	1,65

Kaugushüpe hooga.

1. Labent, Edgar — Tartu	malevast	6,52
2. Pupart, Aleksander — Tallinna	"	6,39
3. Korol, Valter — Tartu	"	6,31

Kuulitõuge (7,257).

1. Suuk, Joh. — Tallinna	malevast	13,36
2. Neumann, Joh. — Tallinna	"	13,25
3. Liinat, Mihkel — Tallinna	"	12,43

Kettaheide.

1. Erikson, Oskar — Tartu	malevast	42,87
2. Liinat, Mihkel — Tallinna	"	40,41
3. Neumann, Joh. — Tallinna	"	37,69

Odaviske.

1. Sule, Gustav — Tartu	malevast	59,95
	(uus rekord)	
2. Verder, Aleksander — Viru	"	55,54
3. Lilienthal, Herman — Sakalamaa	"	51,08

A klass:

100 m jooks.

1. Pupart, Al-der — Tallinna	malevast	11,8
2. Jaska, Elmar — Valga	"	12,2
3. Niinemägi, Edgar — Võru	"	—
4. Liinat, Mihkel — Tallinna	"	—
6. Reitsnik, Joh. — Narva	"	—

400 m takistusjooks.

1. Ütt, Ferdinand — Tartu	malevast	1.01,9
	(uus rekord)	
2. Michelson, Herbert — Tartu	"	1.06,4
3. Lille, Hugo — Viru	"	1.06,8
4. Tamm, Rudolf — Viru	"	1.06,9
5. Veiss, Kurt — Tallinna	"	1.08,2

10.000 m jooks.

1. Sams, Robert — Harju	malevast	34.56,8
2. Tomingas, Aleksander — Tallinna	"	35.16,0
3. Pulk, Vilmar — Tartu	"	35.18,4
4. Kittus, Johannes — Tartu	"	35.29,5
5. Paara, Leopold — Pärnumaa	"	36.21,8

Kõrgushüpe hooga.

1. Hanšmidt, Jakob — Pärnumaa	malevast	1,65
2. Oja, Rudolf — Tallinna	"	1,65
3. Laur, Georg — Pärnumaa	"	1,55

4. Niinemägi, Edgar — Võru	malevast	1,55
5. Mikheim, Paul — Võru	"	1,55

Kaugushüpe hooga.

1. Oja, Rudolf — Tallinna	malevast	6,16
2. Mägi, Valter — Tartu	"	5,98
3. Lilienthal, Elmar — Sakalamaa	"	5,97
4. Tamm, Edgar — Tallinna	"	5,91
5. Friš, Eldor — Tartu	"	5,82

Teivashüpe.

1. Lepikson, Osvald — Tallinna	malevast	3,10
	(uus rekord)	
2. Herman, Evald — Tartu	"	3,00
3. Tutt, Johannes — Võru	"	3,00
4. Labent, Edgar — Tartu	"	2,90
5. Paal, Heinrich — Tallinna	"	2,90

Kuulitõuge.

1. Määrits, Paul — Valga	malevast	12,00
	(uus rekord)	
2. Jakobson, Aleksander — Tartu	"	11,75
3. Puusild, Aleksei — Pärnu	"	11,41
4. Tipner, Evald — Tallinna	"	11,36
5. Niinemägi, Edgar — Võru	"	11,11

Kettaheide.

1. Ilves, Oskar — Tartu	malevast	37,05
2. Labent, Edgar — Tartu	"	34,68
3. Lind, Eduard — Tartu	"	33,79
4. Lehtmets, Arnold — Tallinna	"	32,20
5. Suuk, Johannes — Tallinna	"	32,12

Odaviske.

1. Kõvamees, Johann — Pärnumaa	malevast	49,59
2. Anton, Osvald — Tartu	"	49,01
3. Lehova, Robert — Tallinna	"	48,25
4. Labent, Edgar — Tartu	"	46,71
5. Baltsar, August — Sakalamaa	"	45,78

B klass:

60 m jooks.

1. Küttim, Herbert — Tallinna	malevast	7,4
2. Lilienthal, Elmar — Sakalamaa	"	7,4
3. Espenberg, Artur — Lääne	"	—
4. Jaska, Elmar — Valga	"	—
5. Tamm, Edgar — Tallinna	"	—

200 m takistusjooks.

1. Keres, Robert — Tartu	malevast	33,6
2. Diivin, Leonhard — Viru	"	33,7
3. Lille, Hugo — Viru	"	33,7
4. Thomson, Edvin — Lääne	"	34,3
5. Espenberg, Artur — Lääne	"	34,5

1000 m jooks.

1. Sams, Robert — Harju	malevast	2.47,6
	(uus rekord)	
2. Lugus, Konstantin — Järva	"	2.50,5
3. Kroll, Endel — Tartu	"	2.50,8
4. Vahtra, Karl — Viru	"	2.51,1
5. Rebas, Ernst — Tallinna	"	—

5000 m jooks.

1. Prost, Martin — Tartu	malevast	16.42,5
	(uus rekord)	
2. Vitsut, Konstantin — Narva	"	16.44,4
3. Anon, Jaan — Tartu	"	17.04,1
4. Kittus, Joh. — Tartu	"	—
5. Michelson, Herbert — Tartu	"	—

Teatejooks 4×100 m

1. Tartu malev — Hain, Arved, Roht, Evald, Friš, Eldor, Mahl, Elmar	48,0
---	------

2. Pärnu malev — Puust, Viliam, Beckmann, Georg, Kangur, Johannes, Petermann Robert 48,4
3. Valga malev — Jaska, Elmar, Nõo, Peeter, Luik, Hermann, Pantalon, Leo 48,7

Kõrgushüpe hooga.

1. Raudsepp, Martin — Tartu malevast 1,70
2. Lepikson, Osvald — Tallinna „ 1,70
3. Silbergleich, Udo — Tartu „ 1,60
4. Tiimann, Hans — Lääne „ 1,55
5. Martens, Erich — Pärnu „ 1,55

Kaugushüpe hooga.

1. Ütt, Ferdinand — Tartu malevast 6,29 (uus rekord)
2. Silbergleich, Udo — Tartu „ 6,10
3. Laur, Georg — Pärnumaa „ 6,06
4. Lepikson, Osvald — Tallinna „ 6,00
5. Aniline, Benno — Sakalamaa „ 5,84

Kuulitõuge.

1. Viiding, Arnold — Valga malevast 14,82 (uus rekord)
2. Lehtmet, Arved — Tallinna „ 14,69
3. Reisenberg, Elmar — Sakalamaa „ 14,29
4. Lilienthal, Herman — Sakalamaa „ 14,24
5. Ütt, Ferdinand — Tartu „ 13,97

Kettaheide.

1. Annamaa, Koit — Valga malevast 38,50 (uus rekord)
2. Määrts, Paul — Valga „ 37,46
3. Sule, Gustav — Tartu „ 36,83
4. Laur, Georg — Pärnumaa „ 34,76
5. Võsu, Ferdinand — Tartu „ 32,99

Odaviske.

1. Tamm, Edgar — Tallinna malevast 50,18 (uus rekord)
2. Ilves, Oskar — Tartu „ 48,19
3. Lillipuu, Karl — Valga „ 46,78
4. Usai, Herbert — Sakalamaa „ 46,64
5. Määrts, Paul — Valga „ 43,28

V a n. k.-l. klass:

1500 m jooks:

1. Kiilim, Gustav — Tallinna malevast 1,17,5 (uus rekord)
2. Lall, Paul — Tartu „ 1,18,1
3. Terras, Alfred — Tallinna „ 1,19,2
4. Pikson, Voldemar — Tallinna „ 1,20,3
5. Sork, Arnold — Harju „ 1,21,1

Kaugushüpe hooga.

1. Hiip, Eduard — Tallinna malevast 5,77 (uus rekord)
2. Sork, Arnold — Harju „ 5,53
3. Pikson, Voldemar — Tallinna „ 5,25
4. Lall, Paul — Tartu „ 5,18
5. Terras, Alfred — Tallinna „ 5,08

Kuulitõuge.

1. Abrams, Bernhard — Tallinna malevast 9,98
2. Sork, Arnold — Harju „ 9,84
3. Trumm, Julius — Tallinna „ 9,56
4. Rähni, Theodor — Tallinna „ 9,55
5. Hiip, Eduard — Tallinna „ 9,10

Kurnikaika viske.

1. Rähni, Theodor — Tallinna malevast 40,56 (uus rekord)
2. Orloff, Sergei — Tallinna „ 39,49
3. Abrams, Bernhard — Tallinna „ 38,73
4. Stokholm, Edgar — Tartu „ 35,44
5. Sork, Arnold — Harju „ 35,30

Üldklass:

Teatejooks 5×1000 m.

1. Tartu malev — Evald Gern, Endel Groll, Leopold Soonberg, Herbert Michelson Jaan Anon 13,55,1
2. Sakalamaa malev — Aleks. Rüütel, Johannes Erg, Jaan Täht, Julius Maager, Al-der Mitt 14,32,7
3. Harju malev — Felix Dunkel, Artur Klemmer, Aleksander Sams, V. Jankovitš, Heinrich Beekmann.

Sõjalise isel. võistlused.

Orienteerimisjooks.

1. Nappus, Osvald — Tallinna malevast 29,13
2. Silbergleich, Albert — Tartu „ 32,25
3. Rikkand, Endel — Tallinna „ 32,48
4. Teinburg, Eduard — Tallinna „ 32,49
5. Silvester, Robert — Narva „ 33,35
6. Sönfeldt, Herman — Tallinna „ 34,27
7. Leist, Karl — Tallinna „ 34,29
8. Laas, Mihkel — Pärnu „ 34,29
9. Kallmann, Jaan — Pärnu „ 35,33
10. Kink, Artur — Tartu „ 39,50

Granaadi kaugustabavusviske.

1. Kõvamees, Johannes — Pärnumaa malevast 24
2. Liinat, Mihkel — Tallinna „ 20
3. Sõrra, August — Tartu „ 20
4. Mets, Karl — Võru „ 20
5. Verder, Aleksander — Viru „ 16

Teivaskaugushüpe.

1. Erna, Johannes — Viru malevast 6,85
2. Võsu, Ferdinand — Tartu „ 6,81
3. Kõvamees, Joh. — Pärnumaa „ 6,57
4. Ütt, Ferdinand — Tartu „ 6,42
5. Verder, Aleksander — Viru „ 6,36

25 km jalgrattasõit.

1. Lõhmus, Eduard — Tartu malevast 53,24
2. Kirkmann, Johannes — Sakalamaa „ 54,21
3. Konsen, Richard — Tartu „ 54,31
4. Sommer, Arnold — Pärnu „ 54,39
5. Kangro, Herbert — Tartu „ 55,10
6. Inno, August — Sakalamaa „ 55,46
7. Terts, Jakob — Viru „ 56,26
8. Rossmann, Evald — Sakalamaa „ 56,29
9. Rehe, Voldemar — Pärnumaa „ 56,35
10. Jaanson — Harju „ 57,19

Sõjaline kolmevõistlus.

1. Vabi, Valentin — Lääne malevast 2,28,2
2. Pikson, Voldemar — Tallinna „ 2,32,3
3. Verder, Aleksander — Viru „ 2,37,4
4. Jürgens, Karl — Tartu „ 2,45,4
5. Anton, Osvald — Tartu „ 2,49,2
6. Kerem, Joh. — Sakalamaa „ 2,52,0
7. Jürgens, Artur — Tartu „ 3,05,1
8. Kruustük, Joh. — Valga „ 3,07,9
9. Sönfeldt, Herman — Tallinna „ 3,09,2
10. Thomson, Edvin — Lääne „ 3,14,7

Sõjaline viievõistlus.

1. Tartu malev — Osvald Anton, Karl Jürgens, Endel Arbeiter	8,08
2. Pärnu malev — Johannes Pulk, Heinrich Laater, Eduard Madisson	8,42
3. Narva malev — Konstantin Vitsut, Ottomar Hindus, Albert Nõop	11,31

Sõjaline jao rännakvõistlus.

1. Tartu malev — Osvald Anton, Axel Michelson, Elmar Uulemann, Artur Kink, Endel Arbeiter, Elmar Reimann, Juhan Jaaniado, Vilmar Pulk	36,36
2. Pärnu malev — Eduard Madisson, Johannes Pulk, Heinrich Laater, Martin Jensen, August Saar, Jaan Surevälja, Mihkel Laas, Ernst Laur	37,21
3. Sakalamaa malev — Aleksander Mitt, Jaan Kerem, Helmuth Kallmann, Gustav Kirkmann, Johannes Viira, Erich Jephe, Johan Koovit, Aleksander Rüütel	37,47

Teatejooks rakm. 5×200 m.

1. Tartu malev — Valter Korol, Karl Süts, Ferdinand Ütt, Aleksander Jakobson, Edgar Labent	2.05,7
2. Pärnu malev — Fred Kuus, William Puust, Georg Beckmann, Johannes Kangur, Erich Martens	2.18,3
3. Narva malev — Villem Roos, Konstantin Vitsut, Johannes Peltso, Olaf Topmann, Vladimir Polšak	2.19,9

Võrkpall (meestele):

1. Tartu malev — Karl Jürgens, Oskar Erikson, Aleksander Jakobson, Lauri Pehap, Robert Keres, Eduard Opmann.
2. Pärnu malev — H. Virkus, M. Teinberg, M. Aspe, Arro, E. Martins, Sossi.
3. Tallinna malev — Margevitš, Eduard Vikat, Paul Vesiline, Oskar Altok, Mutševski, Johann Käär.

Võrkpall (naistele):

1. Tartu malev — Regina Kriisk, Margit Pezold, Marga Andresson, Asta Klamm, Leida Krieger, Anny Prass.
2. Sakalamaa malev — Leida Palm, Hilda Laaman, Herta Kõpp, Helma Rilt, Salme Sprenk, Minni Ruus.
3. Narva malev — Ludmilla Einstein, Magda Tomasson, Antonie Kroon, Galina Tsikin, Lylli Roigas, Aino Mõttus.

Pesapall:

1. Tallinna malev — Edgar Tamm, Voldemar Piperal, Eduard Vikat, Oskar Altok, Helmuth Räästas, Arved Moor, Paul Vesilind, Vladimir Aljas, Harald Metsis.
2. Tartu malev — M. Brett, E. Opmann, H. Voitk, V. Tanilov, A. Sarap, E. Leetsi, R. Keres, F. Võsu, A. Kink.
3. Pärnu malev — A. Alep, A. Sipelgas, H. Virkus, M. Jensen, A. Kongas, J. Suurevälja, K. Matson, R. Jakobson, V. Pudel.

Jalgpall.

1. Tallinna malev — Laur, Lossmann, Võrgi, Birkentak, Silberg, Koort, Kallo, Laasner, Koovit, Peterson, Gerasimov.
2. Tartu malev — Mikkson, Šmidt, Leevin, Tiim, Lüdimõis, Teimann, Emmerich, Poomann, Korke, Riomar, Palumets.
3. Pärnu malev — Erich Aspe, Hans Koop, Ernst Laur, Arseny Vaher, Karl Vabrit, Joh. Sarapik, Oskar Peterson, Paul Mäger, Jüri Vålbe, Martin Jensen, Aleksander Alep.

Kõievedu:

1. Pärnumaa malev — Jüri Jakobson, Mihkel Jakobson, Johann Jürvetson, Kristjan Sommer, Jüri Rebane.
2. Tallinna malev — Robert Lehova, Joh. Neumann, Joh. Suuk, Theodor Rähni, Olaf Luiga, Mihkel Liinat.
3. Tartumaa malev — Davet Hendrikson, Joh. Hendrikson, Rudolf Klement, Martin Kool, Karl Suup, Jaan Veeber.

Noortevõistlus:

20 m kartulijooks.

1. Aniline, Benno — Sakalamaa malevast	26,5
2. Tammann, Ferdinand — Pärnu	27,4
3. Tiidemann, Dimitri — Pärnu	27,4
4. Bokov, Nikolai — Petseri	27,6
5. Anidlas, Friedrich — Narva	27,7
6. Kiiver, Heino — Narva	27,7
7. Viira, Paul — Tartumaa	28,0
8. Soonberg, Leonhard Tartumaa	28,2
9. Lipp, Theodor — Valga	28,3
10. Nolk, Rudolf — Narva	28,4
11. Suuder, Peeter — Valga	29,4
12. Sulson, Harald — Harju	29,6

Korvpalli kaugusviske.

1. Pärnu malev — Harald Puistama, Dimitri Tiidemann, Hugo Kumm	95 sm
2. Petseri malev — Nikolai Bõkov, Al-der Rejevski, Ludvig Rätsepp	1,87
3. Valga malev — Theodor Lipp, Peeter Suudar, Raimond Inn	5,30

Lõkketegemise võistlus.

1. Tartumaa malev — Johannes Kikerpill, Leonhard Soonberg, Paul Viira, Paul Tammann, Olaf Leesik	6.25,6
2. Pärnu malev — Harald Puistama, Dimitri Tiidemann, Robert Petermann, Hugo Kumm, Ferdinand Tamman	7.29,7
3. Valga malev — Raimond Inn, Theodor Lipp, Al-der Vedras, Friedrich Rebane, Leon. Sõrm	7.42,2

E. L.

Kuu

Maila Talvio romaan

Soome vabadussõjast. Soome keelest tõlk. L. K. (Järg 23)

Samal ajal sirutas küürusseljaga Heta nuttes oma lepaokste sarnaseid käsivarsi kord ühe, kord teise poole ja armulauale võetud haige tuikus akna juure, surudes näo vastu ruutu, mis vaevalt oli suurem kui et ta raamis inimliku kannatusekuju lahjunud naise näos.

Aga vaikne südamaa nende nelja inimese ümber hingas lugematute pooridega, mida päike päeva ajal oli sulatanud lumme, õhku oma rahu.

Kui Kankaa kirikhärra pikkade energiliste sammudega astus mööda Miina jäätunud kaevurakkeist, istus harakas kapavarrel ja naeris. Ka tallimees naeris, vaadates hõljuvid hõlmu, mis liikusid edasi mööda jäätmaad. Seal on see söödik, mõtles ta, korrates mingit jama. Kirikhärra Nahinen ei olnud nimelt sugugi lihav mees. Söödik, söödik! ütles ta kõvasti.

Nahinen omalt poolt hillitses oma meeles tunnet, mis seal sel hetkel oli kindel. Halb on inemene, vilets on inimene, mõtles ta. Too Ahvenainengi, keda mina olen isiklikult õpetanud lugema, kes praeguselgi hetkel käib minu riides, kes sai mu riided enne kui nad olid kulanudki... Ja toogi küürusselg, kelle tuulepuhang ümber viib... kõik nad värisevad oma hinge eest. Kõik nad hauduvad kättemaksu. Keegi ei taha tõusta. Halb ja vilets on elu... Tõepoolest, mida too Ahvenainengi mõtleb, olevus, kes kaks aastat tagasi ei olnud veel pähe saanud tähtigi... Samal ajal, kui need mõtted käisid ta hingest läbi, põles temas tunne, see kui südasuve päike: suur Isa, sina oled kõiges, sina oled armastus ja heldus. Sina kogud veelkord kokku kõik loodud olevused. Sina oled tõesti arm ja andeksand... Ja samal ajal, kui tundes oma pattu selles, et oli mõelnud halvasti noorest küüdimehest ja küürusseljaga naisest, nägi ta ühe pilguga maailma ilu südamaa hiilgavas kevad-kevades. Elu on väärtuslik ja inemene raasuke Jumalast. Ta laskis jala sinendavasse lumme tallatud jalgteel kõrval. See vajus sisse ja jääkord reejalaste jälgede kõrval purunes klirisesedes... Salus viisid reejäljed üle väikeste põõsaste. Puujuurtel oli lumi juba auku vajunud. Akki tundis kirikhärra sõormeis keedetud vilja magust lõhna. Samal silmapilgul lõi pahameel ta hinges jälle lõkkele. Kõneldakse vaesusest ja vaesest maast, aga

sinna on vara. Ta astus kiiremini ja püüdis sammud teha hääletumaks.

Kusta Kemppainen seisis parajasti meskipaja ees ja kohendas. Janne jalad paistsid oktest onni ukseaugust, päike paistis ta põlvedele, millel seisis leivapoolik. Pehmed, mustad sõrmed tulid ja murdsid leivapoolikust, et siis kaduda üles ja kõrvale, kust nad kogusid midagi. Saapad olid üsna uued ja nähtavasti valmistatud sõjamehele, kes ei olnud tavaline sõdur. Kas nad põlnud mitte varastatud. Märga lumelortsi oli täis ala tehase ja onni vahel, mida võis kutsuda õueks. Nõgised pannid, katlad, tööbrid ja korstnad vahtisid vastu sinist taevast, niikui mõned varemehed tulekahju kohal. Kusta laskis kolisesedes kulbi käest ja ettepoole kummardudes sülgas pikalt. Pead tõstes nägi ta kahvatut meest teel põõsaste keskel.

Kuna Kusta Kemppainen ei olnud kirikuskäijaid, ei olnud ta Nahist näinud, aga selle asemel aimas ta, et niisugune võis olla ta pahim vaenlane, see mees, kes kirikukantslist oli julgenud viinapõletamise arvata halbade tegude hulka ja laimata teda, nimelt viinapõletajaid, kus ta ial liikus. Kusta oli mitmeid kordi ihunud pussi ainult pimedate õhtute jaoks seal lähikonnas, kus Nahinen liikus. Seks päevaks ta ei olnud ihutud, aga ehk tal oli tera nüüdki. Rind näis papii olevat suur kui kummulilukatud vene põhi, aga nõrk oli ta muidu. Või seda nägu ta oli. Kusta unustas Jannele teha linnuvilet, nagu neil oli kokku lepitud hädaohu lähemisel. Kuid ega siin mingit hädaohu olnudki. Kankaa kihelkonna lambakarjane ei näinud olevat arg, kui tuli üksinda. Kas jumaline vanapiiga oli ta saatnud? Kui oli, siis ta kahetseb seda. Mis perglit ta seisab ja vahib ja ei räägi sõnagi. Ta arvab nüüd sellega masendavat viinapõletajat. Kui oleks kindlasti teadnud, et see oli Kankaa kihelkonna lambakarjane, ega keegi ilmsüütu... Härrade hulgas oli palju niisuguseid, kes soovisid samagonni ja võtsid teele kaasa kõrvekuuse pisaraid ja Maahistegi härra oli jahikäigul tulnud tervitama ja kätt andma ja pannud siit tühjad pudelid täis. Ja üheskoos oli naerdud karskuseadust. Ei, too ei olnud niisugune, küllap too oli ise see pergeli hingeperutaja.

Kusta jalad kapukais, mis olid kui mätad, siirdusid paar sammu nõgisel meski rüveta-

tud õuel. Selle Nahise jutlus oli mõjunud, et Sojase Santra läinud talvel tuli ja tõi tagasi need viis liitrit, mis oli Kustalt vahetanud jahu vastu. Ja kas polnud see sama Nahise põhjustatud meelemuutus, et Mäkimatka papa keeldus viimasel minutil vilja andmast. Mäkimatka papa ei olnud neid mehi, kes meelt muudavad, aga kartis oma hea kuulsuse eest, kuna Nahinen oli seletanud, et viinapõletamine on veripunane häbi. Ja Nahinen oli siia muretsenud tolle linnahärra, kes oli tuletikuga süüdanud põlema viinaklaasi ja seletanud, et sel kombel viin põleb inimese sisemuseski. Võib-olla mõni sõge usub niisugustki asja.

„Mis olöks asja?“ küsis Kusta karedalt, käsi pussipidemel.

Nüüd astus kasukas peltsebuul lähemale ja ütles tere. Ja ütles, et tuli ainult vaatama, kuna on velleksetest palju kuulnud. Jannegi oli oma pesast välja roomanud ja astus veel lõugu liigutades venna kõrvale. Ta tundis õpetajahärrat, tal oli parajasti taskus õpetajahärra poolt antud paber, paber, millel polnud mingit tähtsust.

„Teie olete ju Kemppaise velleksed,“ kõhkes must mees sõbralikult. „Toon teile emalt tervisi. Mu naine ja lapsed käivad sageli tema juures.“

Seal ulatas kahvatu must mees kätt ja lõi silmad vellekseile, otsekui tahaks läbistada neid. Ta oli maininud nende ema ja nad andsid talle sõnatult kätt.

„Teie olete oma emale head pojad,“ jatkas kahvatu mees, hoides ühe vanema Kemppaise kätt oma pikkade valgete sõrmede vahel. „Aga see viinapõletamine, see viinapõletamine — kuidas see kõlbab?“

Ta vaatas enda ette põletava pilguga, mis nii kui pikk päikesekiir läks läbi iga hingeruudu, ja kõneles, suu peenel naerul, ja sõnade tulek tuletas meele keemise esimesi kergeid mulisid meskipajas. Silmapilguks tegi ta Kusta nõutuks. Samal hetkel märkas kõrve salaviinapõletaja lahtise kasuka alt musta õpetajakuube ja paksu kellapära. Siis sai ta kindluse, tõmbas käe ära valgete sõrmede vahelt ja viha välgatas igast ta näokortsust. See viha ei rühtinud veel tegutsema, vaid tardus sõnatuks ootuseks, pidades silmas, mis tuleb. Janne Kemppaise silmad käisid ülalt alla, mööda võõra riideid ja seisatusid siis seal, kus kuldkest sätas. Seda vaevalt nägi, päikesekiired ainult leidsid selle ja löid sealt sädemeid. Oli nagu oleks kolistatud kella Janne Kemppaise hinges. Aga see polnud mingi kirikukell. See oli häirevahend, mis õõpimedusest kutsus esile magavaid võime. Kui Kankaa õpetajahärra oleks vaadanud nooremale Kemppaisele, siis ta oleks näinud, kuis värvid ta silmis läksid segamini, nagu kanamunas, kui see segatakse segi. Pidades pärisviinapõletajat suuremaks süüdlaseks, seiras Nahinen

siiski peaaegselt teda. Ta pilk läks Kusta järel kividest kokkukuhjatud ahjule, kuhu too tätsutas minna, ja Kusta võttis kätte põleva puu, pidades seda paljaste sõrmedega enne kui viskas ta tagasi tulle. Janne Kemppainen kõneles enne kui Nahinen kinnitas talle tähelepanu.

„Tuleb jälle minna ema tervitama. Hea tervise juures on seal eit kõigiti. Ta on vanamoodi inimesi, maias kohvi ja ninatubaka järele. Tuleb talle jälle minna kohvi viima. Ta peab saama nii palju juua kui tahab. Kiitles viimaks, et saksad olid toonud. Mis häda tal seal on. Kanad on ju ta seltsilisteks. Munevad ta süngijalutsisse ja peaaegu suust söövad pala. Meiegi kui tuleme käima ja kui paun on tühjendatud, siis vanaeit lausub: minge nüüd jälle ära ja kaugemale, hakkab kuum, kui siin oma luid haudute, minge oma tööle, küll minul on, mida mulle vaja... Otsige, kui olen surnud, kõik kohad hoolega läbi. Siin on raha, et saate hauda, oma rahaga ma kirstu lunastan, ei ole mina iialgi teistelt võtnud... Niisugune on see eit, kujutleb, et ta elab veel oma teenistusest. Ja me laseme teda olla sel arvamisel. Viime aita leiba, soolakala, seareit — tuleb ainult viia nii, et ta ei tea. Siis arvab, et tal on veel ta oma endisi. Mitte seda, et tal palju kuluks. Muud kui kohvi. Seda ta jooks. Ja naljatades räägib, et kui ta laipa pestakse, siis peab teda kohviga pesema.“

Õpetajahärra peatas teda.

„On hea meel kuulda, et peate lugu oma vanast emast. Kuid kas te pole mõelnud, misugust muret te temalegi valmistate, kui satute jälle vangi. Sest sel kombel ei või see kesta. Leiab ju seaduse käsi teid siis kord, kui oma südametunnistus ei ärkaks...“

Nahinen oli rääkinud niisuguse häälega, millega öeldakse: hakkab vist sadama. Ja nüüd ta rahulikult tuli paja juure, mille teisel pool Kusta seisis mustana ja imestanuna, käes hiiglakulp. Vaadates kord magusasse auru, noogutas Nahinen natuke pead. Siis ta läks ja istus kannule keskele sulavat lund. Vennakesed lasid seda sõnalausumata sündida. Teisele tuli meele, et kui tolle mehe pistaks ühes riitega tollesse katlasse, siis ei jääks temast muud kui kuldkest. Päike otsis jälle esile kauni eseme ja lõi sellest sädemeid. Silmad täitusid kollaste sädemetega ja kollase valgusega, kui vaatas sinna, kus päike valgustas kallist ehet. Mida see niisugune mees sellega, niisugune taeva ingel maapealse kullaga?... Oli tahtmine tal kraest kinni võtta ja patta pista. Mis pergelit ta siia tuli? Küll nad Kustaga kahekesi oleksid jaksanud ta patta plartsatada. Või kui oleksidki? Kihutas kangesti proovima. Küllap see mustakuuline oli kaheksakümne kilo raskune. Nooremat venda hakkas äkki ajama naerma. Alul ta loomusunniliselt hoidis naeru tagasi, aga siis ta naeris, silmad segased. Teise venna

näol oli viha äkki hüpanud esile igast kortsust. Või siia ta püüdis pesitada, see Kaivas ja Herodes. Kui aga Südamaa Miina oli ta saatnud, noh küllap see siis nobedasti osatakse toimetada taevase peigmehe sülle. Et ilgebki istuda siin ja poputada, just nagu neid papi lugusid ei tuntaks. Kas ta ei saa aru sest kulbigi kõigutamisest, kas ta ei näe, et kõrvekuuse küünalde keetja on vihane... Või vallesman ja politsei ja võib-olla ka kuberner — neid pergleid siia vaja on. Seda küll ja Jumala viha ja viimast kohut ja põrgu meskitõrsi.

— Kas sa põrguline ei mõista juba oma lõugu lukku lüüa! tuli viimaks nuusktubakaselt mehelt kui pika sülitusena. — Mine põrgu poputama, mis sa siin teed. Või tahad siit niimoodi? Kui sa ei saa siit püsti, siis tuleb kulbitäis meski vastu silmi... Mine, mine kubeneri juure — küll siis näeme, mida seal võidak. Korista oma kondid ruttu sinna, kust tulid, muidu saad niisuguse hoobi, et lamad kägaras seal sõnnikuhunnikul... Ära siin narri, hea taeva lammast... Kusta Kemppaist sa ei peta. Ära enam mäagi, mine kust tulid. Ja kui sa juba sõna ei kuula, siis... siis...

Kirikhärra ei liigahtanud, naeratas ainult ja ütles vahete-vahel midagi. Vana viinapõletaja ei olnud ialgi näinud nii julget meest. Ta seisis hulka aega sõnatult, pead raputades ja kulpi käes kõigutades.

— Kahju, kahju, ütles kirikhärra, kahju inimesest, kes laseb oma südametunnistuse surra. Küll ma lähen, aga mitte sugugi seepärast, et ma teid kardaksin. Inimese hing on Jumala käes.

— Jaa-a, tuli Kusta nuusktubakasest suunurgast. — Kas arvate, et Jumal paneb sõrme ette, kui mina soovin selle pussiga kōdistada teie küljeluid? Las' olla veel seekord, aga... Teie olete kirikukantslist mõistnud hukka viinapõletamist — kes on seda öelnud, et see on halvem elamisabinõu kui kantslipaugutamine. Teie ajasite marru neetud Santra, kellele viin enam ei kõlvanud... Ja mina läksin teie teelt ja jätsin sinna ema-vanamoori. Minu käsi käis seal hästi, oli palkidest maja... kõik ma jätsin... klaastorugi oli ja see läks teel katki. Ja nüüd sina saatan tuled siia minu koju... Sinul on saalid ja kambrid — minul maakoobas, aga sellegi pead sa minult rōovima... Rōovel oled sa, kas sa ei mõista...

Kirikhärra tõusis ja pani kuuenööbid kinni. Kullast kett jäi peitu ja Janne Kempaise silmis otsekui pimenes. Silmapilgu ta pilk veel justkui paitades käis üle võõra hea kasuka, siis ta istus silmad kinni.

Kirikhärra oli läinud üsna kahvatuks. Ta ei olnud kunagi näinud nii lämmatamata viha kui tolles vanamehes, kes seisis ta ees suu vahus, iga liige noorenenud viha jõust.

— Noh nii, ütles Nahinen, — mingi kõik seaduslikku teed.

Kusta naeratas halvaks panevalt. — Küllap praegustegi ametmeeste hulgas leidub ikkagi mõni aus, jatkas õpetaja. — Kui mu naine homme läheb te ema juure, kas ta siis võib öelda tervisi?..

— Ei mingisuguseid tervisi. Sellele vanaeidele ei ole kirikla härrastel midagi öelda. Pagan võtaks, jätke ta rahule. Kas ma pean verekoera panema ema ukse taha valvama...

Sinised lained käisid üle õpetaja näo. Vaevaga surus ta rinnus tagasi need mõõgaterad, mis tungisid välja teotajate vastu. Ta oli juba minekul, kui Janne Kemppainen hüppas püsti ja hakkas rääkima.

— Ei, kuulge nüüd, Nahinen, ma hoiatan teid. Andsite minule niisuguse registri, et mis te arvate mind sellega tegevat? See siin, siin on mitu pügalat. Aga ma siiski hoiatan teid. Vaadake, nüüd on teissugune aeg ja proletariaati ei saa enam pidada pimesikuks. Kirikusüsteem on toorelt murdnud oma teed, aga ei rohkem. Nüüd lüüakse Moolok ise maha. Ja siis on suvi. Aga kui teid ei ole veel täiesti pimestanud te rahajumal ja omakasupüüd, siis ehk on veel armuaega. Nii ütles Pietikkagi, et armastus kandku valitsuskeppi ja antagu andeks neile, kes hakkavad võitlema kõige mäda ja kapitalistliku korra vastu. Ja proletariaat ei maksa kätte, seda minagi ütlen, kui lähen rääkima. Ja Pietikka kihutas tublisti üles. Nii kui minagi olen istunud üksteist aastat kroonu telliskivipalees, küllap ma siis kõike seda mäda tunnen. Ja kui seal söödeti niisugustki kõrti, et oli hallitanud jahu ja tõukusid, küllap siis saab ainult öelda, et olud on Moolok, mis tuleb maha lüüa. Ja vana kirikusüsteem tuleb teha maatasa ja headus kandku valitsuskeppi. Inimene on loomu poolest hea ja kord on halb...

Õpetaja oli ümber pöörnud ja seisis pea langetatud, pilk maas. Viimaseid sõnu kuuldes tõstis ta äkki silmad.

— Mida te ütlete, Kemppainen, hüüdis ta. — Kas lähete kõnelema? Teil on ehk juba reisiraha taskus? Ja see on nii rikkalik, et te emagi saab eluajaks kohviraha? Või nii, või nii. Ja teie tahate öelda, et inimene on loomu poolest hea ja et olud ja kord on süüdi kõiges õnnetuses. Kuulge, Kemppainen, kui te näete ligimesel kuldikella ja teil tekib selle järele himu ja te varastate selle — kas on siis selles süüdi kapitalistlik maailmakord?

Janne Kempaise silmad, mis äsja olid olnud üsna selged, muutusid äkki tuhmiks ja võõras naeratus segas ta näojooned nii, et ei saanud teada, mida ta mõtles. Tõepoolest ta oli kohkunud. Õpetaja võis tema poolest kõnelda nii palju kui soovis.

— On vist asjatu kõnelda, ütles ta tasa, — mina kardan, et teielaadisel inimesel aju üldse ei tööta. Aga kui teile tuleb mõni selgem silmapilk, siis püüan seks puhuks külvata sõnad: inimene on halb, inimene on parandatav. Püüdke mõelda enne kui räägite ja mida räägite.

Noorema Kempaise nägu selgis taas.

— Täna, täna, ütles ta rahul olles, — küll ma nüüd tean. Pietikka ütles, et peab olema lähtekoht, niisugune koht, kust tuleb alustada. Ja nüüd on see mulle selge. Nii, just niimoodi, Nahinen. Teie tulite proletariaadile auku kaevama, aga kukute ise sinna sisse. Sest mina võin nüüd ainult jutustada, kuidas me vennaksed oleme kõrbe ehitanud okstest onni ja kuidas kapitalistliku maailmakorra vägivallavõim tuleb meile sinnagi järele ja ähvardab politseiga. Kuigi õpetajahärra küll selles eksib, et Kankaa politsei Kempaistele midagi teeb. Politsei on meie mehi, proletariaati ta pooldab. Aga mina ütlen oma kõnes seda, et kirikukorra metsloom, kes kõneleb armastusest, ongi niisugune, et ta toetab just sama kapitalistlikku ühiskonda. Kas näete nüüd, auväärt õpetajahärra, kuidas läheb. Kelle poolel võit, kas teie või proletariaadi. Suvi tuleb kord ka neile, kes on vaevelnud orjusöös, ja tõde on teejuhiks...

Janne Kemppainen seisis kui publiku ees ja tegi samu liigutusi kui suurkõneleja Pietikka. Päike paistis ta uutele saabastele, nii et nad läikisid kui peegel. Õpetajahärra kaugenus juba põõsaste vahel, pea norus. Sel kombel need pergelid masendatakse. Kõlbab vangki kuhugi. Tarvitatakse kõiki jõude, kui ajaloo näitelava avaneb...

— Ole vait, katkestas teda vanem vend kannatamatult. — Sa ei tea isegi, mida kõneled, kõlbab lugema telliskive, aga mitte kõnelema. Lase tarku ja õppinuid kõnelda. Kes pagan selle mehe siia tõi? Kas oled hulluks läinud, et siin jutlustad? Maailm on elanud ilma sinu õpetusteta ja elab edaspidigi. Või oled võtnud liiga? Mis pergelit sa puudutad, kui ei pea piiri. Sitikas sa oled nagu su Pietikkagi. See selleks tuli, et koli ära teise kuuse alla. Kodutu on inimene maa peal, seda need papid ütlevad õieti. Koli, koli... Aga küll temagi veel seda kahetseb, et siin käis. Ja Miina lurjus ka...

Pea püsti ja nägu kahvatu astus õpetaja esile metsa veerest. Kui ta sulast nägi, siis tuli talle meele: tehtagu mu vanast palitust riided poisile, mu Jeremiale. Too seal on saanud nii palju... Ärgu ta seal mõelgu, et viinapõletajad röövivad minult usu elusse. Ei... Anna-Liisal on õigus: meie peame rohkem armastama. Toogi peab seepärast saama midagi: annan talle teise viltkübara, mis ma kahega teen. Rohkem armastada, rohkem armastada. Kui oleme siin Kankaa kihelkonnas saanud olla roh-

kem aastaid, siis näeme. Milline Jumala and on niisugune naine kui minul. Ja niisugune poeg... „Jumalale pühitsetud“...

Järgmisel päeval, päikese loojangule lähenedes, oli Anna-Liisa Nahinen oma tütardega liikvel kirikuküla tänaval, nagu varemaltki, aga endisest enam aldis. Ta oli mehega veetnud öö, kelle jõud kaitses teda taevalise õnnega ja selgusega. Lamades käsikäes olid nad pikalt kõnelnud, palvetanud ja viimaks uinunud, ümber laste hingetõmbed ja tuttavad kodused esemed hommiku hämaruses. Nii emal kui tütardele olid korvid käsivarrel ja teelahkmed Kuduja-Anna hurtsiku juures nad lahkusid erikülge.

Õpetajaproua tahtis täna ise käia Kempaise moori juures.

Ta kohtas vanaeite söömas prahil akna ees. Kanad korjasid toitu mõlemal pool, hüpates emanda hõlma ja sealt põrandale. Nende üle sai muudkui naerda, nii taltsad olid nad. Suhu tulid, keele oli nokaga löönud too seal, too kõige julgem, läinud-kevadene poeg. Kes seda usuks? Õpetajaproua oli näinud pilte, kus keegi noor tüdruk seisis turul, söötes tuvisid, hüplevad valged linnud õlal ja jalgade ees. See tuletas meele neid pilte, kuigi luulelikkus oli siin hoopis teist laadi. Vanaeit pidi luua kätte võtma ja prahti pühkima, enne kui käskis õpetajaprouat istuda, ja õpetajaproua pidi võitma mingi vastumeelsuse, enne kui asetus istuma eide ja kanade äsjasele oleskelupaigale. Oli võimatu teada, mis roog kivikausis oli. See võis olla puder või oasupp. Hirmsasse korratuse olid kanad ja vanaeit jõudnud toa ajada. Üleleile olid ometi lapsed olnud siin puhastamas.

— See... too vana-viletsake, algas vanaeit heatujulisena —... munes täna niisuguse muna, et ei oleks arvanud kanamunaks. See on seal riulil soolatoosis, kui võtate ja viite koju. Kaua aega ta ei munenud, nii et ma juba imestasin, aga siis tuligi niisugune muna. Haakari ja Lyydi peavad selle tegema pooleks. Küllap siin on kahe muna võrra. Ja räägivad, et venelased pakuvad juba munade eest viiskümmend penni tükist. See on niipalju kui mark. Mina ei võta ilma hinnata, teate seda. Olen ju ikka saatnud tagasi, kui olete minule toonud külakosti... Koor ei olnud viimane kord päris hea ja hapnes nii, et andsin kanadele. See võib hea olla. Noh, vana-viletsake, kas sina peaksid nüüd selle saama? Oh, see on õige hea. Aga kas sulle peab andma, et muneksid niisuguse muna... Noh, tule nüüd... küllap sa õpetajaproua koort põrandaltki jood. Selle koorega saan ma mitu päeva läbi. See on niisugune õige magus koor. Kas, kas... kohvi! Ja põletatud. Kas siin on veerand kilo?... Pool! Noh küll nüüd... Ei, seepärast, et küll minul veel on. Seal on purk veel pooleli. Peab peidus hoidma. Venelased

viisid kord... Pojad, kui tulevad jälle käima, toovad. Ometi mitte, et ma neilt ilma võtaksin. Mina ei võta kelleltki ega tunne inimestest puudust. Olen ju teilegi aina maksnud. Minul on raha ja mind ei tarvitse kogukonna kulul matagi... Ütlen teile siis, kus ta on, siis kui tervis läheb halvemaks. Mina elan veel kaua. Ega ma nii vana olegi. Nii, seal kirikukirjades on minugi sündimisaasta ja -päev. Mina ei ole seda ilmaski meeles pidanud. Aga üks ma seitsmekümne lähedal ikka võin olla... Ai-ai, kus oli sai! Sellest nad peavad lugu... Noh, ära siit, ära, ära! Meil oli varem lehm, Mansikki see oli. Sel oli nii rasvane piim, et koorgi oli niisugune, et lusikas seisis püsti. See näib olevat niisugune... Ei, ei anna rohkem.

— Siin on niisugune vaip, ütles Anna-Liisa Nahinen. — Niipea kui puhastame toa, panen selle põrandale te sängi ette. Olen kaua mõtelnud niisugust tuua. On ju soojem, kui maha astute.

See oli kanepiriidest väljaõmblusega kaunistatud sängimatt. Vanaeit pühkis käed alusärgi hõlma külge ja hakkas aupaklikult kinni sinise-kirjust riidest.

— Küllap selle eest võiks saada viis marka, ütles ta seda järele vaadates.

— Aga ega te seda ei müü, sest lapsedki on selle õmmelnud just teile. See on ju ikkagi paarkümmend marka väärt.

— Paarkümmend! Kas ütlesite paarkümmend? Minu jalad ei ole veel iialgi külmetanud.

Anna-Liisa Nahinen kuulis ta häälest, et vaiba saatus oli otsustatud. Vanaeit vaikis ja vaatas ilusat riidet põlvedel, nähtavasti arvatledes, milleks ta raha tarvitaks. Üksik see siin oligi, ses nõgises onnis, mis ei teadnud, kuhu poole ta ümber kukuks. Lapsik see oli olnud seda siia valmistada. Lapsed olidki seda tahtnud. Valuline abitus hiilis kiriklaproua rinda, kui ta siin puhastas põrandat, mis oleks pigemini kuulunud mõnda lauta kui inimelamusse. Ta oleks ju võinud tüdruku saata siia vanaeite aitama. Ta oli tahtnud oma käega teha nii palju kui võimalik. Pesi ju Kristuski oma käega jüngerite jalgu. Äkki sai ta oma jõu tagasi ja lausus rõõmsasti:

— Tervisi poegadelt. Õpetaja kohtas neid eile.

Eide käsi läks kõrva taha ja ta painutas kuivetanud kõrvalehte kõneleja poole. Ta oli kõige järele otsustades natuke kohkunud.

— Kas õpetajahärra kohtas poegi? Kas seal... kus nad on oma töös? Neil on seal südamaal... palgiparvetamist. Otsid seal hiljuti hobuse. Saavad head palka. Kusta heidab aina nalja, et kui pestakse ta ema laipa, siis pestakse seda kohviga. Kas õpetajahärra tõesti käis seal palgimetsas? Noh kuidas poegade

käsi käib? Ega neil ju õpetajahärraga mingit riidu polnud?

Kas eit valetas meelega? mõtles kiriklaproua. Kas olid ehk pojad talle valetanud? Ei, küllap ta teab... Ta on vait ja mõtleb asja järele.

— Kas laulan teile natuke? küsis Anna-Liisa Nahinen.

— Ei ole tähtsust, lausus vanaeit. — Pange üks kinni, siin on kui tallis. Ja minge siis ära oma koju. Teie lapsedki ei tarvitse tulla nädal aega... või kolm päeva. Noh kanalinnud, nüüd pannakse teid magama. Need riidlevad alati, too vana-viletsake ja too läinud-kevadene. Ei sellest mänguasjast anna küll keegi rohkem kui kümme marka...

— Kuulge nüüd, kallis sõber, et teie seda ei müü, sest oleme selle valmistanud just teile.

— Mida mina... kellele mina teda? Kes seda tahaks osta... Ega kirikhärra ja poegade vahel ei olnud ometi mingit riidu?... Hüvasti ja Jumal kaitsku. Kas üks tuli hästi kinni? Jutustavad, et kiriklas on tehtud auk seinas ja see on magades lahti. Küll see on aga hull tegu. Issand kaitsku aga...

Anna-Liisa Nahinen astus jälle vaba taeva alla. Ta oli kurb, ta ei teadnud isegi miks, ja teda pahandas see argus. Sest inimene ei ela ju sellest armastusest, mis ta saab, vaid sellest, mis ta annab. Löhnav tuul lendas üle lahtiste põldude. Ah, kui oleks võinud olla vaba kui too tuul, vaba ja rõõmus. Lähenedes teelahkemele nägi kiriklaproua oma väikesi tüdrukuid tulevat joostes jalgrada mööda tööliselamute poolt. Nad jooksid nii, et mütsid kiikusid kuklas, Haagar natuke maad ees, Lyydia järel.

— Ema, mida me peaksime kartma? hüüdis vanem tütar hingeldades ja nutt kurgus. — Nad küsisid, et kas meie ei karda. Kas isa ei saa kirju... Mis kirjad need on, ema? Mida me peaksime kartma?

— Mina arvan, ütles teine, hakates kinni ema käsivarrest, — et nad tulevad öösel ja teevad kurja. Nad panevad tule nurga alla.

— Ei, ole sina... Nad tahavad öelda, et isa lastakse ametist lahti. Mida isa on teinud? Ei midagi. Mina ütlesin, et minu isa on nii hea ja Jumal karistab igäüht, kes kõneleb temast halba. Ja selle peale nad naersid... Mina olin nii vihane, et oleksin tahtnud kõik toidu, mis ema saatis, ära võtta, aga see oli juba söödud.

Tütarlapsed tantsisid edasi kahel pool ema.

— Olge rahulikud, lapsed, ütles ema ja laskis kevadtuulel pead selgitada. — Kas nad küsisid, kas me kardame? Kuidas on nad nii mõistmatud. Mida me peaksime kartma... Aga nüüd te enam ei mõtle sellele, vaid oma õpetükkidele. Tädi ütles, et viimasel ajal on läinud halvasti. Teie mängite liig palju...

— Salenjuss istus ja luges ajalehte, algas jälle Haagar, — ja seal oli, et keegi peremees oli peksnud sulast...

— Ja lõppeks öeldi, et kui kaua niisugune... niisugune...

— ...vägivald öitseb.

— Kas kuulete? katkestas ema.

Nad seisatasid. Kuski lauldi. Tuul tõi helid üle lumiste avaruste. Päikeseloojangus säten-dasid kiriku ruudud. Ka aknad Someri kesk-mises tornis olid kui tules. Vastu kollast õhtu-taevast tõusid metsad mustade varjukujudena. Lauluhelid tulid pikkade, kurbade lainetena.

— Ihus, ütles ema.

— Ei, ema, need on ju venelased, ütles Lyydia.

— Nad on kaugel oma kodumaast, lausub ema.

— Jeregi on nende peale üsna vihane, rääkis Lyydia jälle. — Jere ei tereta Irja ema venelast. Jere ütleb, et niisugune mees on Jumalale teotuseks.

— Kas Jere ütles? pääsis ema suust, ja ta ei saanud naeratuse varju takistada üle näo libisemast. — Aga kes kõneleb nii Irja ema ja isa sõbrast...

— Ei kirjutaja ole Irja isa sõber. Just seepärast Irja isa läks matkale, et ta oli venelase peale vihane. Ema arvab nüüd, et me oleme nii väikesed, aga küll me aru saame...

— Me saame sellestki aru, et Liisa saab lapse. Seepärast ta saadetigi Somerilt ära.

Häbipuna käis üle ema kogu olemuse. Ta otsis kaitset helidest, mis nüüd kuuldusid lähemal.

(Järgneb.)

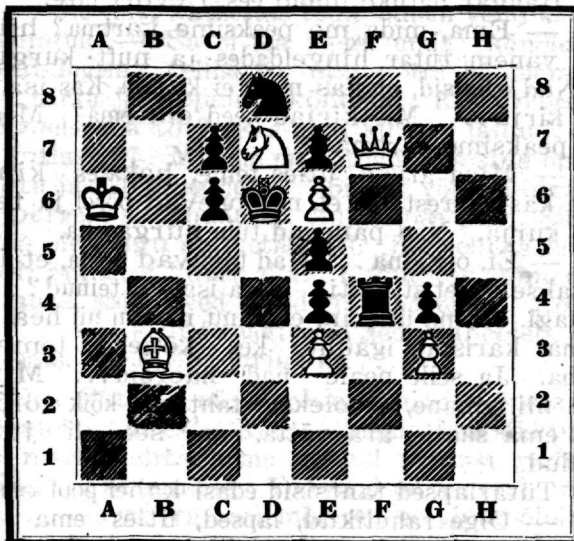
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 84.

Kokku seadnud G. Puis (Viljandis).

„Kaitse Kodu!“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: Ka6, Lf7, Ob3, Rd7, Ee3, e6 ja g3.

Mustad: Kd6, Vf4, Rd8, Ec6, c7, e4, e5, e7 ja g4.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lahendused palutakse saata: Tallinn Narva mnt 26, krt. 6, A. Burmeister.

Th. Breede ülesande nr. 81 lahendus.

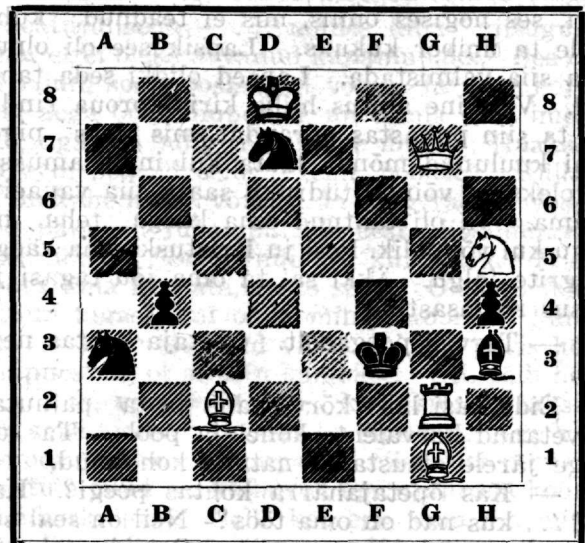
1. Vd1—d2, Ke4: f3,
2. La1—h1 annab matt.
1. (Vd1—d2), c3: d2,
2. Rf3: d2 annab matt.
1. (Vd1—d2), ükskõik,
2. L või R annab matt.

Õiged lahendused saatsid: E. Karp ja stud. techn. V. Tepaks (Tallinnast), apteeker K. Pärt (Valgast), J. Kalmus (Vändrast).

Ülesanne nr. 85.

Kokku seadnud F. af Geyerstam (Stokholmis).

Mustad.

Valged.

Valged: Kd8, Lg7, Vg2, Oc2 ja g1, Rh5.

Mustad: Kf3, Oh3, Ra3 ja d7, Eb4 ja h4.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

EESTI KOMMERTS PANK

PEAPANK: Tallinn, Suur Karja 7.

**Osakonnad: TARTU, VILJANDI, PÄRNU,
VALGA, PETSERI, NARVA JA HAAPSALU.**

Peapangal oma telefoni keskjaam väljakutsega „KOMMERTSPANK“.

Peale selle otsetühendus panga juhatus-
sega telefonid nr. nr. 9-89, 1-57 ja 22-09.

Telegraafi aadress: K O M P A.

Sissemakstud põhikapital

Kr. 1.400.000

Võtab raha hoivle

ja maksab kõrget ajakohast protsenti.

Annab laenusid

vekslite, obligatsioonide ja mitmesuguste väärtuste
kindlustusel.

Ostab ja müüb

välisraha ja tshekke, Eesti Hüpoteegi Panga pantlehti,
Eesti 1927. a. välislaenu pabereid.

Saadab raha

teistesse linnadesse kodu- ja välismaal.

TOIMETAB KÕIKSUGU PANGAOPERATSIOONE.

Korrespondendid kõigis kodumaa linnades, alevites ja tähtsa-
mates välismaa linnades.

Kiire pangatalitus.

PANGA JUHATUS.

Tõrvikuterongkäigud

korraldatakse kõrgemate isikute vastuvõtmiseks kui ka nende lahkumiseks. Tõrvikutega kaunistatud pidustused annavad piduliku ilme. 1. mai võetakse vastu tõrvikute valgustusel, samuti jaanilapäevaõhtul, juubeli- ja aastapäevadel hoolitsetakse tõrvikute abil selle eest, et piduliste tuju kõrgemal tipul seisab. On kombeks, et ka austust väärivate isikute saatmise rongid nende viimsesse puhkepaika tõrvikute abil ilustatakse.

Kõige paremaid ja odavamaid tõrvikuid valmistab

Keemiatööstus „FEIWAL“

Tallinn, Volta tän. 3.

Tel. 18-61.

A-S. „SILVA“

Tallinn, Meripuiestee 17.

Telef.: oma keskjaam väljakutsesega „Silva“. Telegrammide aadress: „Silva—Tallinn“

Igasuguste ehitusmaterjalide, nagu palkide, laudade, lubja, tsemendi, gipsi, katusepapi, katusepleki, iga sorti raua, raudtalade, naelte jne. **ladu ja müük.**

Igasuguste metsamaterjalide ost, ümbertöötamine, müük ja eksport.

Igasuguste naftasaaduste ladu ja müük.

Igasuguste põllutööriistade ja masinate ladu ja müük.

Inglise „Petter'i“ mootorite ladu ja müük.

Tš. Flötšer'i põllutöömasinate ja riistade **ainuesindus Eestis.**

Ameerika „Firestone“ autokummide ainuesindus, ladu ja müük.

Ameerika „Studebaker“ automobiilide ainuesindus Eestis.

Ameerika „Brockway“ veoautode ainuesindus Eestis.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükkkoda, Pikk tän. 2 1929.